

Warszawa, 5 lutego 2010

Sprawozdanie merytoryczne z działalności Domu Spotkań z Historią za okres: 1 stycznia–31 grudnia 2009

2009 rok przyniósł zasadniczą intensyfikację działań edukacyjnych, ekspozycyjnych, wydawniczych, popularyzatorskich oraz przedsięwzięć animacyjnych Domu Spotkań z Historią (DSH), upowszechniających historię Warszawy, Polski i Europy Środkowo-Wschodniej w XX wieku. Wątkiem przewodnim była wyznaczona przez Urząd Miasta dla DSH rola stołecznego koordynatora 20. rocznicy zwycięstwa nad komunizmem oraz 70. rocznicy wybuchu II wojny światowej. W skrócie bilans wydarzeń minionego roku przedstawia się następująco:

- organizacja warszawskich obchodów 20. rocznicy wyborów 4 czerwca 1989 z kulminacją w postaci 4-dniowej akcji miejskiej *Wyłącz system* (4–7 czerwca), która obejmowała happeningi uliczne na Krakowskim Przedmieściu, pokazy filmów, wystawy oraz wielką fiestę radości w Elektrociepłowni Powiśle;
- organizacja warszawskich obchodów 70. rocznicy wybuchu II wojny światowej, w tym takich zdarzeń, jak akcje miejskie *Jawne komplety* i *Radio wrześnie* na skwerze u zbiegu Karowej i Krakowskiego Przedmieścia oraz instalację memorialową *Każdy z 12 milionów* na placu Piłsudskiego, której towarzyszyły w DSH spotkania, konferencje oraz projekcje filmowe;
- **32 ekspozycje czasowe**, z czego **13** wystaw własnych prezentowanych poza DSH, także zagranicą. Ekspozycja dwóch wystaw rozpoczęła się jeszcze w 2008 roku;
- ok. **60 pokazów filmowych** (w tym cykl *Przez kino do historii*, nowy cykl *Kamera za żelazną kurtyną* współorganizowany z Niezależnym Zrzeszeniem Studentów Uniwersytetu Warszawskiego oraz *Kino Kresowe* w ramach działającej w DSH od początku roku Warszawskiej Inicjatywy Kresowej);
- liczne **cykle spotkaniowe, seminaria, spotkania środowiskowe, spotkania z książką, panele dyskusyjne, konferencje naukowe oraz warsztaty edukacyjne dla młodzieży** — w sumie ponad **200 zdarzeń**.

Bardzo ważnym dokonaniem, które znalazło zwieńczenie w 2009 roku było uruchomienie — wspólnie z Ośrodkiem KARTA — w docelowej postaci merytorycznej i translatorskiej oraz w całkowicie nowej aranżacji graficznej panoramicznej wystawy multimedialnej *Oblicza totalitaryzmu* (prowadzonej w polskiej, angielskiej, rosyjskiej i niemieckiej wersji językowej).

W 2009 roku konsekwentnie poszerzaliśmy zasób **Medioteki**, czyli archiwum cyfrowego, gromadzącego i udostępniającego relacje świadków XX wieku (Fonoteka — Archiwum Historii Mówionej, około 3000 relacji), zdigitalizowane fotografie z ubiegłego stulecia (serwis internetowy **fotohistoria.pl**, który z końcem 2009 roku udostępniał już blisko 70 000 fotografii) oraz filmy archiwalne i dokumentalne (**Filmoteka**). Medioteka jest podstawowym zapleczem źródłowym dla wszystkich inicjatyw programowych DSH, w tym zwłaszcza zajęć edukacyjnych z młodzieżą. W 2009 roku dynamicznie rozwinęła się strona internetowa **audiohistoria.pl**, na której udostępniamy fragmenty nagranych relacji świadków, ich biografie oraz zdigitalizowane materiały z domowych

archiwów. Serwis audiohistoria.pl to już dzisiaj najbogatszy w Polsce zasób źródeł *oral history* dostępnych *on-line*.

Wszystkim naszym projektom towarzyszyły działania promocyjne i informacyjne, a oferta programowa DSH cieszyła się systematycznie rosnącą frekwencją. Szacujemy, że w 2009 roku ze wszystkich naszych propozycji skorzystało ok. 480 000 odbiorców, w tym:

- ok. **6 000** uczniów szkół wszystkich szczebli (w DSH);
- ok. **43 000** indywidualnych zwiedzających (w DSH);
- ok. **20 000** gości spotkań popołudniowych (w DSH);
- ok. **70 000** zwiedzających wystawy plenerowe (w tym liczni goście z zagranicy) oraz uczestnicy akcji *Wyłącz system, Jawne komplety* oraz *Każdy z 12 milionów*;
- ok. **60 000** zwiedzających wystawy wypożyczone, w tym koprodukcje (także zagraniczne);
- ok. **220 000** użytkowników portali **fotohistoria.pl** i **audiohistoria.pl**;
- ok. **40 000** czytelników publikacji wydawanych lub współwydawanych przez DSH.

Wraz ze sprawozdaniem składamy pakiet załączników (artykuły prasowe zgromadzone dzięki elektronicznemu monitoringowi mediów; dokumentację fotograficzną, publikacje), ilustrujących działalność DSH w 2009 roku. Układ załączników odpowiada strukturze niniejszego raportu.

4.VI. WYŁĄCZ SYSTEM

Dom Spotkań z Historią został wyznaczony przez Urząd Miasta do koordynacji na terenie Warszawy obchodów 20. rocznicy czerwca 1989. Specjalnie powołane w ramach DSH **Biuro Rocznice 2009** służyło pomocą i wsparciem wszystkim organizacjom i instytucjom, które włączyły się w obchody. Uruchomiliśmy stronę internetową, na której prezentowaliśmy detaliczne kalendarium wydarzeń rocznicowych w Warszawie oraz informowaliśmy o ogłaszanych przez Urząd Miasta Warszawy konkursach grantowych.

W październiku 2008 zawiązała się w DSH **Inicjatywa RAZEM' 89**, zrzeszająca organizacje i środowiska pragnące uczcić 20-lecie przełomu 1989 roku. Inicjatorami projektu były: Fundacja Batorego, Fundacja Projekt Polska, Fundacja Ośrodka KARTA, KIK Warszawa, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Dom Spotkań z Historią, Fundacja FOR, Fundacja Wspomagania Wsi, Stowarzyszenie Wolnego Słowa oraz Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej. Celem Inicjatywy RAZEM' 89 było wykreowanie ogólnopolskiego ruchu obywatelskiego wokół wydarzeń związanych z 20-leciem 1989 roku tak, by ta wyjątkowa rocznica stała się radosnym świętem wolności. Chcieliśmy obudzić w Polakach dumę z ówczesnych wydarzeń i tego, że to w Polsce rozpoczął się proces wielkich, historycznych, obejmujących inne kraje europejskie przemian. Chcieliśmy podkreślić, że udało nam się to także dlatego, że potrafiliśmy działać razem.

Biuro **Rocznice 2009** koordynowało również realizację specjalnych projektów rocznicowych, realizowanych wspólnie przez Dom Spotkań z Historią i Ośrodek KARTA.

I. Publikacje:

1. Album *Upadek Peerełu 1986–1989* — kolejna pozycja w serii albumów źródłowych, opowiadających o XX wieku głosami świadków, dokumentami i materiałami ikonograficznymi. Publikacja została przygotowana we współpracy z wydawnictwem AGORA S.A.
2. Wysokonakładowa broszura źródłowa *Rok 1989. Koniec systemu* — montaż świadectw tekstowych i materiałów ikonograficznych, prezentujący ostatnie miesiące komunizmu w Polsce oraz wybranych krajach bloku sowieckiego (również w angielskiej wersji językowej).

II. Wystawy:

1. Wystawa przenośna *Dekada Solidarności 1979–1989* — polskie dziesięciolecie pomiędzy pierwszą pielgrzymką Jana Pawła II a agonią Peerelu w 1989 roku; ekspozycja w dwóch egzemplarzach polskojęzycznych jest prezentowana w ośrodkach kultury i szkołach Warszawy i województwa mazowieckiego.
2. Wystawa *Schylek Peerelu* — realizowana wspólnie z Polską Agencją Fotografów FORUM, prezentująca życie społeczne ostatniej dekady Peerelu; obok zdjęć autorstwa najwybitniejszych fotoreporterów lat 80., ekspozycję w galerii wewnętrznej DSH wzbogaciły dokumenty filmowe niezależnych twórców tamtego czasu. Ekspozycja prezentowana w okresie 2 czerwca–16 sierpnia.
3. Gigantyczna wystawa plenerowa *Sztafeta do wolności 1976–1989* — zbudowana na Krakowskim Przedmieściu z artystycznych, multimedialnych instalacji ustawionych pomiędzy pomnikiem Kopernika a skwerem Wizytek; każda instalacja była dedykowana ważnemu etapowi polskiej drogi pomiędzy formowaniem myśli programowej antytotitarnej opozycji przedsierpniowej a wyborami 1989 roku i oficjalną restytucją niepodległości. Ekspozycja przygotowana przez Ośrodek KARTA i DSH została zaprojektowana przez pracownię Mirosław Nizio. Wystawa gościła na Krakowskim Przedmieściu w okresie 4–28 czerwca.
4. Wystawa plenerowa *Nie po drodze nam z przeciwnikami socjalizmu* — przygotowana przez Archiwum Państwowe m.st. Warszawy i Muzeum Woli na podstawie materiałów archiwalnych (fotografii, plakatów, ulotek i dokumentów) przechowywanych w zasobach archiwów państwowych. Prezentuje historię opozycji politycznej w Polsce pomiędzy 1945 a 1989 rokiem; otwarta 24 czerwca na placu Konstytucji.
5. Wystawa *Cudowne lata. Muzyka, poezja, malarstwo lat 70. i 80.* — wystawa realizowana przez Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie w dniach 14 maja–10 października 2009.

III. Akcja *Wyłącz system*

Główne działania w ramach akcji, które odbywały się w dniach 4-7 czerwca, zostały poprzedzone trzema projektami zainaugurowanymi w drugiej połowie maja i wprowadzającymi tematykę rocznicową do przestrzeni miasta oraz do mediów. Były to:

1. *Wolność to...*

Cykl fotografii portretowych prezentowanych w Warszawie na bilbordach i pocztówkach, ukazujących byłych opozycjonistów i młodych ludzi dzisiaj, którzy wspólnie definiują uniwersalny sens pojęcia „wolność”. Autorka: **Marta Deskur**

2. *Oddanie władzy*

Na mieście pojawiły się magnesy z projektami graficznymi odwołującymi się do hasła „oddawanie władzy”. Można je było znaleźć na samochodzie, latarni, framudze sklepu, skrzynce pocztowej. Znaleziony magnes można było zabierać do domu. Autorzy: **Grupa Twożywo**

3. **Spoty kinowe** w reżyserii Ewy Stankiewicz, których bohaterami byli dawni szeregowi opozycjoniści oraz ludzie, których biografia nie łączy się bezpośrednio z czasami komuny. Bohaterowie odpowiadają na pytanie, jaka jest cena ważnych wyborów podejmowanych w ich codziennym życiu, a zatem jaka jest cena wolności. Spoty były emitowane w warszawskich kinach studyjnych, TVP, TVN, TVN24 oraz w metrze.

Wielki festyn radości na Krakowskim Przedmieściu *Wyłącz system* — kilkanaście projektów animacyjnych w scenografii wystawy plenerowej *Sztafeta do wolności*; chcieliśmy w aurze społecznego święta cieszyć się z odzyskanej wolności, szukając uniwersalnego znaczenia takich pojęć, jak wolność, solidarność, odpowiedzialność. 4 czerwca od godziny 17.00 Krakowskie Przedmieście zostało zamknięte dla ruchu kołowego od skrzyżowania z ulicą Królewską po plac

Zamkowy. Zrealizowaliśmy w tej przestrzeni następujące przedsięwzięcia:

1. *Muzycy uliczni*

Wystąpili znani artyści, którzy często zaczęli swoją karierę od grania na ulicy w latach 80. Na Krakowskim Przedmieściu pojawili się: Mikołaj Trzaska i Raphael Rogiński, Marcin Masecki, Dominik Trębski, Hubert Zemler, Wojciech Traczyk i DJ BurnReynolds, Wojciech Waglewski oraz Bartek „Boruta” Łęczycki. Kurator: Remigiusz Zapała.

2. *Flashmobe: Wolnościowa krzyżówka na Krakowskim*

Krzyżówka wyborcza, układana z przechodniów od pomnika Kopernika do skweru Hoovera. W krzyżówce z ludzi pojawiły się hasła „Solidarność”, „demokracja”, „opozycja”. Na komunikat „wybieram” wszyscy unieśli swoje tabliczki. Hasło będące rozwiązaniem krzyżówki brzmiało: „W samo południe 4 czerwca”. Kurator: Kasia Zaniewska i Irmina Dąbrowska (wybieram.pl).

3. *Narzekania*

Punkt, w którym muzyk nagrywał narzekania zaczepionych przez siebie ludzi na ulicy. Następnie używał zarejestrowanych fragmentów jako elementu tworzonej na żywo muzyki, samplując je i miksując z podkładami dźwiękowymi. Kurator: Lena Pejt.

4. *Operacja „Liryczny Demontaż”*

Widowisko uliczne, inspirowane poezją opozycyjną, którego celem był symboliczny demontaż starego porządku. Operacja składała się z trzech etapów. Pierwszym z nich była „Kolejka”. Stojący w kolejce aktorzy rozmawiali ze sobą wierszami (np. *Dojść do lady* Stanisława Barańczaka). Wszyscy czekali na „asortyment”, który jeszcze nie dojechał i prawdopodobnie nie dojedzie. W zamian uczestnicy dostawali talony na wiersze, które mogli odebrać na stanowisku Cenzury. Finałem całej akcji był: „Strajk Liryczny”. Reżyseria i scenariusz: Michał Sieczkowski, Rafał Kosewski (Fundacja sztuki ARTERIA). Aktorzy: Agata Buzek, Andrzej Deskur, Ewa Dałkowska, Joanna Trzepiecińska, Maria Seweryn, Waldemar Barwiński, Małgorzata Oracz, Dorota Goriainow i Magdalena Warzecha.

5. *TeleWirus*

TeleWirus to połączenie kina plenerowego z działaniem artystycznym. Specjalnie dla widzów stworzona została ramówka — dzień z programami i filmami z lat 80. Emisja była zakłócana. Pojawiały się m.in. plansze telewizyjne z tamtych lat („przepraszamy za usterki”, „za chwilę dalszy ciąg programu”, kolorowa plansza końcowa — „obraz kontrolny”) oraz plakaty i hasła opozycji wypisywane na murach, transparentach (m.in. „Solidarność nie do zdarcia”). Akcja była nawiązaniem do działań opozycji, której udawało się emitować swoje komentarze i hasła podczas programów telewizyjnych w latach 80. Punktem kulminacyjnym był film *W samo południe*. Autorka zakłóceń: Jadwiga Sawicka.

6. *100 Solidarnych*

Projekt składał się z dwóch części. Pierwsza, 3 czerwca, to solidarnościowe warsztaty. Grupa osób na podstawie różnych tekstów filozoficznych, fragmentów filmów etc. próbowała stworzyć wspólną definicję pojęcia solidarność. Uczestnicy skończyli pracę dopiero wtedy, kiedy porozumieli się i zbudowali wspólną definicję nie tylko samego słowa, ale także stworzyli projekt obrazu wyrażającego tę ideę. Został on namalowany 4 czerwca przez uczestników warsztatów i przechodniów. Autor: Jarosław Spychała/Lego Logos; Miejsce: Kawiarnia Nowy Świat — debata, skrzyżowanie ul. Karowej i Krakowskiego Przedmieścia.

7. *Zapomniki*

Wystawa w Hotelu Europejskim prezentowała wybrane warszawskie pomniki z okresu Peerelu (Feliksa Dzierżyńskiego, Marcelego Nowotki, Ludwika Waryńskiego, Juliana Marchlewskiego, rzeźbę autorstwa Aliny Szapocznikow przedstawiającą Józefa Stalina oraz pomnik Poległym w Służbie i Obronie Polski Ludowej). Podstawowym celem wystawy było uświadomienie na podstawie

niewielkiego wycinka minionej rzeczywistości ogromu zmian, jakie dokonały się po 1989 roku. Kuratorzy: Jarosław Trybuś, Grzegorz Piątek. Miejsce: Hotel Europejski, 3 piętro, 4–7 czerwca.

8. Pajdokracja

Autorskie warsztaty dla dzieci prowadzone przez Bohdana Butenkę. Republika dla dzieci, tworzona przez dzieci. Jej elementami były: szafa, do której szuflad dzieci wkładały karteczki z napisanymi przez siebie definicjami różnych słów i pojęć, oraz stanowisko do robienia znaczków. Specjalnie na 20. rocznicę Bohdan Butenko przygotował „solidarnościową” adaptację bajki Jana Christiana Andersena *Nowe szaty Cesarza* pt. *Bardzo nowe szaty króla*. Kuratorzy: Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „ę”.

9. Internet w realu

Na pięciu stanowiskach komputerowych ustawionych na Krakowskim Przedmieściu wyświetlana była strona www.salon24.pl. Można na niej było obserwować pojawiające się posty do artykułów, dotyczących tematu wolności. Tym samym debata, która odbywa się zazwyczaj w relacji człowiek-komputer wkroczyła w sferę publiczną. Realizator: Igor Janke/salon24.pl. Dodatkowym działaniem w sferze internetu był blog, na którym przez miesiąc codziennie zamieszczano jeden biogram, jedną historię opowiedzianą przez byłych opozycjonistów. Autorzy tekstów: Michał Łuczewski i Wsiewołod Szakal.

10. Awake Asleep — projekt we współpracy z Muzeum Sztuki Nowoczesnej

Jeden z najbardziej znanych na świecie artystów konceptualnych Daniel Knorr przygotował akcję na Pałacu Kultury i Nauki, komentując wolność w przestrzeni publicznej. Na dwa tygodnie „przejął” oświetlenie PKiN. W momencie, gdy się budził (w różnych miejscach świata), wysyłał sms-a do osoby obsługującej światła w PKiN, która włączała podświetlenie tarasu widokowego. Kiedy zasypiał — oświetlenie gasło. Autor: Daniel Knorr.

11. Transformator

Projekt *one man show*. Sztuka napisana na zamówienie DSH przez Michała Walczaka. Transformator to gra z maskami, kolejnymi wcieleniami idei transformacji osobistej, emocjonalnej, płciowej, politycznej, artystycznej. Istotą projektu jest ukazanie, jak historyczny przełom „zawirusował” wszystkie płaszczyzny życia. Miejsce: Klub Kamieniołomy. Aktor: Rafał Rutkowski. Reżyseria: Michał Walczak.

12. Pozytywna Terapia Historyczna

Akcja skierowana do wszystkich, którym czegoś w życiu brakuje, których coś boli, którzy narzekają i nie wierzą, że Polak potrafi nie tylko pięknie przegrywać i cierpieć, ale także zwyciężać. Reżyseria i scenariusz: Michał Sieczkowski i Rafał Kosewski (Fundacja Sztuki ARTERIA). Aktorzy: Anna Gajewska, Hanna Konarowska, Matylda Baczyńska, Paweł Ciołkosz, Mateusz Lewandowski, Jakub Kotyński, Magdalena Kacprzak-Wysocka. Aranżacje muzyczne: Adam Świtała.

13. Transfer doświadczeń, czyli jak konspirować i przetrwać w szarej rzeczywistości

Przy 10 stolikach na świeżym powietrzu, w specjalnie wydzielonej strefie, zasiedli byli opozycjoniści, ludzie, którzy swoim codziennym działaniem przyczynili się do obalenia systemu. Chcieliśmy pokazać, że za wielkimi wydarzeniami historycznymi, ich sukcesem lub porażką, stali zwykli ludzie. Każdy za pomocą specjalnego automatu z numerkami, jak na pocztce, mógł zapisać się na indywidualną rozmowę z bohaterem. Autorzy: Maciej Cuske, Michał Łuczewski.

14. Obszar opozycyjny

Specjalnie zaprojektowana przestrzeń, w której miejsce dla siebie mogli znaleźć wszyscy opozycjoniści. Przestrzeń na skwerze Adama Mickiewicza miała klimat kawiarni i cieszyła się wielkim zainteresowaniem wszystkich zgromadzonych na Krakowskim Przedmieściu.

15. Fiesta, która powinna się odbyć 20 lat temu — wielki dancing w hali starej Elektrociepłowni

Powisłe, na którym do tańca przygrywała kapela na żywo. O północy nastąpiło symboliczne wyłączenie systemu. Każdy z uczestników mógł też osobiście wyłączyć system w specjalnie zaaranżowanej starej nastawni Elektrociepłowni Powisłe. Chcieliśmy zorganizować zabawę z refleksją, że choć byliśmy pierwszym krajem, który złamał system, to nie umieliśmy się tym cieszyć. Czas uwierzyć, że to my zaczęliśmy i należy nam się z tego powodu solidna zabawa. Na Fiestę zarejestrowało się blisko 2000 osób, drugie tyle przyszło bez rejestracji. Osoby były wpuszczane systemem rotacyjnym (maksymalnie 1000 osób na sali).

IV. Projekt *Gary In Warsaw*

Projekt ten — zainicjowany przez Biuro Promocji m.st. Warszawy — przejęliśmy w maju. Pomysłodawcą akcji „Gary In Warsaw” był Marcin Mroszczak — grafik, zdobywca wielu międzynarodowych nagród. W 1981 roku jego prace reprezentowały Polskę na Biennale Sztuki Nowoczesnej

w Paryżu. W 1984 roku uhonorowany przez wydawnictwo Macmillan Publishers, które umieściło go w gronie najwybitniejszych designerów i architektów XX wieku. Projekt zakładał stworzenie fotografii artystycznej na podstawie plakatu wyborczego z 1989 roku „W samo południe”. Wybrany w castingu model został ucharakteryzowany na kowboja, który ze znaczkiem „Solidarności” wpiętym w kamizelkę, przekroczył dawny gmach KC. Realizatorem zdjęć była światowej sławy belgijska fotografka Frieke Janssens. Zdjęcie zostało wydrukowane na siatce, która wisiała na wschodniej ścianie Pałacu Kultury w dniach 25 maja–25 czerwca. Projekt prezentowany był również na słupach ogłoszeniowych Warexpo w dniach 25 maja–7 czerwca oraz bilbordach mobilnych firmy Arrow Mobile w dniach 30 maja–4 czerwca.

VI. Polskie kostki w dominie wolności

Projekt zrealizowany przez Dom Spotkań z Historią wspólnie z Ambasadą Niemiec i dziennikiem „Życie Warszawy”. W listopadzie w Berlinie, wzdłuż linii dawnego muru ustawiono 1000 kostek domina, które zostały przewrócone w 20. rocznicę jego zburzenia. Ten symboliczny upadek rozpoczęły dwie kostki przywiezione z Polski. Pod koniec maja Dom Spotkań z Historią wspólnie z „Życiem Warszawy” ogłosił plebiscyt na polski „Znak wolności”. Spośród kilkunastu propozycji czytelnicy wybrali projekty autorstwa Przemka „Trusta” Truścińskiego. Malowanie kostek odbyło się

6 i 7 lipca przed kościołem Wizytek i towarzyszyło urządzanej na Krakowskim Przedmieściu niemieckiej wystawie „20 lat wolności w Europie – Niemcy dziękują”.

VII. Promocja

W ramach promocji 20. rocznicy czerwca 1989 przeprowadziliśmy także:

1. Outdoorową kampanię promocyjną, której partnerem był AMS: Metro Ramki; Citylight; Bilboardy; CityInfo TV, wagony metra;
2. W DSH zorganizowaliśmy dwie konferencje prasowe z udziałem Prezydent Hanny Gronkiewicz-Waltz (18 marca 2009 i 20 maja 2009);
3. Uruchomiliśmy stronę www.wylaczsystem.pl;
4. Przygotowaliśmy spoty zapraszające do wzięcia udziału w obchodach emitowane w TVP Info z udziałem warszawskich animatorów kultury oraz Pani Prezydent.

70. ROCZNICA WYBUCHU II WOJNY ŚWIATOWEJ

Warszawskie obchody drugiej niezwykle ważnej rocznicy przypadającej na rok 2009 upłynęły pod znakiem upamiętnienia obywateli polskich — ofiar nazizmu i komunizmu po 1 września 1939. Poniżej przedstawiamy nasze najważniejsze przedsięwzięcia rocznicowe.

- ***Każdy z 12 milionów. Hold ofiarom obu totalitaryzmów — instalacja memorialowa, 1–28 września, plac Piłsudskiego***

Realizatorzy: DSH, Ośrodek KARTA; koncepcja merytoryczna — Zbigniew Gluza, projekt ekspozycyjny — Krzysztof Lang

Dokumentacyjne i artystyczne uhonorowanie w centralnym miejscu stolicy wszystkich obywateli II Rzeczypospolitej, ofiar niemieckich i sowieckich prześladowań okresu II wojny, a zarazem pierwsza prezentacja łącznego szacunku skali wszystkich represjonowanych. Było ich co najmniej 12 milionów, z czego do dziś imiennie udokumentowano zaledwie 2 miliony. W 70. rocznicę wybuchu najokrutniejszego konfliktu XX wieku apelowaliśmy o mobilizację w dokumentowaniu losów obywateli II RP represjonowanych przez oba totalitaryzmy. Pamięć o nich symbolicznie podkreśliła zainicjowana przez nas akcja palenia świec w oknach warszawskich mieszkań wieczorem 1 i 17 września.

• ***Jawne komplety* — (nie)przerwana lekcja — uliczna akcja teatralna w reżyserii Pawła Passiniego, 1 września (wtorek), godz. 12.00–20.00, Skwer u zbiegu Karowej i Krakowskiego Przedmieścia**

1 września rano, na skwerze w miejscu zbombardowanej podczas II wojny kamienicy, rozstawiliśmy 70 drewnianych szkolnych ławek — piątek 1 września 1939 miał być przecież pierwszym dniem nowego roku szkolnego. W południe rozpoczęły się *Jawne komplety*. W wielu klasach równocześnie, do zmierzchu, pod gołym niebem prowadzone były lekcje. Ich tematem było to wszystko, co chcielibyśmy ocalić od zapomnienia. O 20.00 wyświetliliśmy archiwalny montaż zdjęciowo-filmowy z (nie)przerwanej lekcji. Muzykę do projekcji komponował na żywo Tomasz Gwinciński. W projekcie wzięło udział blisko 1000 uczestników. Oto nauczyciele i tematy wszystkich zajęć:

1. Rafał Muszczenko, *Rower*
2. Jarosław Spychała, *Dobro*
3. Jarosław Spychała, *Sprawiedliwość*
4. Jarosław Spychała, *Demokracja*
5. Jarosław Spychała, *Wojna*
6. Jowita Mormul, *Miejsca intymne w fotografii*
7. Jakub Królikowski, *Wietnam leży po prawej stronie Wisły*
8. Krzysztof „SEMP” Bielecki, *Tajemnica czerwonej koperty, czyli jak spojrzeć na miasto jak na wielką planszę do gry*
9. Magdalena Grenda, *Konserwacja pamięci*
10. Anna Michalak, *Siekierki — osada nad Wisłą*
11. Romuald Mieczkowski, *A Wilno żyło Polską*
12. Piotr Kaznowski, *Św. Tomasz z Akwinu*
13. Tomasz Rodowicz, *Łódź podwodna, Grotowski i dom w Laponii*
14. Tomasz Kuba Kozłowski, *Kresy*
15. Krzysztof Skowroński, *O wolności*
16. Joanna Pudzianowska, *Łacina*
17. Tomasz Sianecki, *Warszawa lat 60-tych i 70-tych*
18. Jerzy Wieteska, *Wokół pamięci wszystko się kręci*
19. Ewa Hevelke, *Teatr młodych*
20. Przemek Truściński, *Komiks historyczny*
21. Jan Ołdakowski, *Kolekcjonowanie w latach 80.*
22. Julia Hartwig, *Tajne komplety*
23. Jan Lityński, *Piosenki Ewy Demarczyk*
24. Tomasz Kubikowski, *Teatr a przeżycie*
25. Redbad Klynstra, *Holender w Warszawie*
26. Henryk Wujec, *Co wiesz o Jacku Kuroniu?*
27. Maciej Milach, *Lekcja Ferdynandów*
28. Maria Dobrochna Echaust-Twarowska, *Życie Krystyny Krahelskiej i twórczość Ludwika Nitschowej, a kobiece oddziały minerek*
29. Zbigniew Gluza, *Wrzesień 1939*
30. Agata Passent, *Lekcja W-F*
31. Barbara Passini, *„Gniazda sieroce” – adopcja i rodzina*
32. Irmina Dąbrowska, *„Wiadomości Literackie” i „Prosto z mostu”*
33. Michał Sieczkowski, *Teatr od kulis*
34. Wiktor Sybilski, *Gwara Warszawska*
35. Marcin Cecko, *Przysposobienie osobiste*
36. Karolina Cicha, *„Rozśpiewanka” – lekcja na motywach warszawskiej pieśni „Siekiera, motyka”*
37. Szymon Gutkowski, *Przedwojenna reklama*
38. Piotr Zgorzelski, *Lekcja tańca – polska muzyka tradycyjna*
39. Marta Czajka, *Kantor i Hasiór – jak ocalają od zapomnienia*
40. Wojciech Starzyński, *Trzej Bracia Starzyńscy w służbie II Rzeczypospolitej*
41. Wojciech Starzyński, *Oni mieli odwagę powiedzieć „nie” komunistycznemu systemowi oświaty*
42. Joanna Baranowska, *Słodkie działa – o ciastach mojej babki, mamy i dziewczyny*
43. Barbara Fedyszak-Radziejowska, *Polska wieś, a modernizacja*
44. Jacek Bąkowski, *Co należy „ocalić” od pamiętania?*
45. Jolanta Wiśniewska i Katarzyna Kuzko (Muzeum Warszawskiej Pragi), *Praski alfabet*
46. Agata Sikora, *Nowoczesność romantyków - Juliusz Słowacki i paradoksy szczerości*
47. Bohdan Tracewski, *Towarzystwo Przyjaciół Dzieci – działało i działa*

48. Maciej Roszkowski, *Żeglarstwo w czasach okupacji*
 49. Elżbieta Ciżewska, *Miejsca Solidarności*
 50. Jacek Kastelaniec, *Pomarańczowa Rewolucja*
 51. Ewa Nowak, *Szkola lwowska matematyków*

52. Marta Białek, *Polska wielokulturowa*
 53. Maciej Lewandowski, *Warszawska sieć uliczna*
 54. Piotr Cykowski, *Tybetańscy bohaterowie 1959 roku.*

- **Rok 1939. Rozbiór Polski — premiera albumu rocznicowego, 1 września, DSH**
 Wydawcy: Ośrodek KARTA, DSH, Agora S.A.
 Koncepcja: Zbigniew Gluza, wybór i opracowanie: Marta Markowska. Album opisuje wydarzenia między styczniem a wrześniem 1939, które na 50 lat odebrały Polsce niepodległość. To wieloaspektowa opowieść o końcu II RP i obraz zderzenia nadziei odrodzonego państwa z katastrofą września 1939. Książka zawiera chronologiczny montaż świadectw źródłowych, relacji świadków i zdjęć. Publikacja wydana w serii „Biblioteka Gazety Wyborczej”.
- **Wrzesień 1939. Rozbiór Polski — broszura źródłowa, 1 września, DSH**
 Wydawcy: DSH, Ośrodek KARTA
 Koncepcja: Zbigniew Gluza, red.: Małgorzata Kudosz. Publikacja opowiada o wydarzeniach między sierpniem a październikiem 1939, czyli od momentu podpisania aktu Ribbentrop-Mołotow do utworzenia Generalnego Gubernatorstwa. Broszura jest montażem dokumentów, odezw, korespondencji, relacji świadków i ikonografii wplecionych w kalendarium najważniejszych wydarzeń tego okresu.
- **Wrzesień 1939. Rozbiór Polski — wystawa, 1 września–4 października, DSH**
 Realizatorzy: DSH, Ośrodek KARTA
 Wystawa prezentowana w DSH opowiada o wrześniowej agresji dwóch totalitarnych mocarstw na Polskę. Ekspozycję tworzy montaż zdjęć archiwalnych, plakatów i druków ulotnych uzupełnionych o kalendarium oraz fragmenty relacji świadków, dzienników, pamiętników, cytatów z przemówień, dokumentów, prasy. Powstał również egzemplarz objazdowy ekspozycji, który jest prezentowany w ośrodkach kultury oraz szkołach Warszawy i województwa mazowieckiego.
- **Radio wrześniowe — akcja plenerowa, 18-20 września i 26-27 września, skwer u zbiegu Karowej i Krakowskiego Przedmieścia**
 Organizator: DSH
 Kuratorki: Irmina Dąbrowska, Kasia Zaniewska.
 Na skwerze u zbiegu Karowej i Krakowskiego Przedmieścia zaaranżowaliśmy specjalną rozgłośnię, z której we wrześniowe weekendy, od 10.00 do 20.00, transmitowany był godzinny blok z programu Polskiego Radia z września 1939 roku: komunikaty, zachowane fragmenty audycji, muzyka.
- **Skutki agresji ZSRR na Polskę w 1939 roku — konferencja prasowa z udziałem prof. prof. Wojciecha Materskiego i Krzysztofa Jasiewicza z Instytutu Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk oraz Zbigniewa Gluzy z Ośrodka KARTA, 17 września, DSH**
- **70. rocznica uchodźstwa polskiego w Rumunii — dwudniowy cykl spotkaniowy, 18–19 września, DSH**
 Organizatorzy: Rumuński Instytut Kultury w Warszawie, DSH, Ośrodek KARTA
 18 września, DSH — promocja albumu *Rumuński azyl. Losy Polaków 1939–1945* wydanego na rocznicę przez Ośrodek KARTA i DSH; spotkanie otworzył pokaz filmu *Spotkanie po latach – Polacy w Rumunii*;
 19 września, DSH — otwarta polsko-rumuńska konferencja naukowa *Polscy uchodźcy w Rumunii 1939–45*.

- ***Atak na Polskę kamerą agresorów* — dwudniowy cykl filmowy z komentarzem profesora Eugeniusza Cezarego Króla, 22–23 września, DSH**

22 września — ***Kampania w Polsce (Feldzug in Polen), Niemcy, 1940*** — pełnometrażowy dokument zmontowany przez Fritza Hipplera i Alberta Burmeistra z materiałów nakręconych przez filmowców Kompanii Propagandowych Wehrmacht; film był propagandowym uzasadnieniem agresji III Rzeszy na Polskę we wrześniu 1939.

23 września — ***Wyzwolenie (Oswobodzenie), ZSRR, 1940*** — film Ołeksandra Dowżenki, ukraińskiego reżysera znanego ze swoich nowatorskich dzieł. Kiedy 17 września 1939 Armia Czerwona wkroczyła na Ziemię Wschodnie II RP, reżyser nakręcił w kanonie kina stalinowskiego film o „zjednoczeniu Ukrainy” i szczęśliwych ludziach świętujących wyzwolenie spod polskiej okupacji.

- **Zamknięcie warszawskich obchodów 70. rocznicy wybuchu II wojny światowej, 28 września, DSH i piwnice Hotelu Europejskiego**

Otwarcie nowej wersji panoramicznej wystawy multimedialnej ***Oblicza totalitaryzmu*** (Ośrodka KARTA i DSH) oraz towarzysząca wernisażowi instalacja przestrzenna ***Towarzysz Żywago*** autorstwa Rafała Kosewskiego — podróż do wnętrza fikcyjnej postaci będąca próbą syntetycznego ujęcia prawdziwych wydarzeń z okresu rewolucji i pierwszych lat bolszewickiego reżimu oraz problemu zniewolenia jednostki przez historię.

WYSTAWY

W 2009 roku w programie DSH pojawiły się nowe wystawy, prezentujące unikatowe kolekcje fotografii: pokazaliśmy po raz pierwszy zdjęcia Warszawy z okresu I wojny światowej wykonane przez niemieckiego fotoreportera Willy’ego Roemera. Polską premierę miały także wystawy:

- ***Warszawa z wysoka***, czyli plenerowa prezentacja zdjęć lotniczych Warszawy, wykonanych przez Luftwaffe w okresie II wojny światowej. Fotografie odkrył w National Archives w College Park pod Waszyngtonem, a następnie opracował wytrawny warszawianista, Zygmunt Walkowski, który był zarazem kuratorem ekspozycji;
- przekrojowa wystawa autorska wybitnej niemieckiej fotoreporterki Barbary Klemm zatytułowana ***Światłocień. Retrospektywa zdjęć z lat 1968–2008***;
- pięć wystaw rocznicowych, w tym przede wszystkim multimedialna prezentacja plenerowa ***Sztafeta do wolności. 1979-1989*** na Krakowskim Przedmieściu (czerwiec) oraz instalacja ***Każdy z 12 milionów*** na placu Piłsudskiego (wrzesień).

W drugiej połowie roku gościliśmy dwie wystawy: ***Od Praskiej Wiosny do Aksamitnej Rewolucji. Czeska fotografia 1968/69 i 1988/89*** inaugurując współpracę z Czeskim Instytutem Kultury w Warszawie oraz ***Zdjęcia osobiste i zakazane. Życie codzienne w Rumunii w czasach Nicolae Ceaușescu***, którą z kolei zamykaliśmy cykl projektów rocznic 2009, realizowanych wspólnie z Rumuńskim Instytutem Kultury.

Jesienią ub. roku przygotowaliśmy, razem z Fundacją Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich, wystawę ***Z widokiem na Ararat***, poświęconą mniejszości ormiańskiej w Polsce. Niezwykła forma wystawy (zaprojektowana przez pracownię Kłaput Project) nawiązywała do wnętrza ormiańskiej świątyni.

W ubiegłym roku zintensyfikowaliśmy działalność impresaryjną. Ciesząca się ogromną popularnością wystawa ***W obiektywie wroga. Niemieccy fotoreporterzy w okupowanej Warszawie (1939–1945)*** gościła od kwietnia do czerwca w Willy Brandt Haus w Berlinie, jesienią w Koblencji, Marburgu, a w lutym 2010 będzie otwierana w Dreźnie. Z kolei ekspozycję ***60 lat temu w Warszawie*** zaprezentowaliśmy w sali koncertowej szwedzkiego radia w Sztokholmie oraz w Instytucie Polskim w Düsseldorfie. Inne nasze wystawy eksponowane były m.in. w Katowicach

oraz czeskim Cieszynie. Poniżej w układzie chronologicznym przedstawiamy wszystkie projekty ekspozycyjne DSH w 2009 roku.

1. Wystawa plenerowa *Teraz będzie Polska. Rok 1918*

7 listopada 2008–31 stycznia 2009

Organizatorzy: Dom Spotkań z Historią

Partnerzy: Ośrodek KARTA, AGORA

Wystawa w ramach obchodów 90. rocznicy odzyskania niepodległości

Miejsce: Skwer u zbiegu ul. Karowej i Krakowskiego Przedmieścia

Plenerowa wystawa fotograficzna *Teraz będzie Polska. Rok 1918* powstała w 90. rocznicę odzyskania przez Polskę Niepodległości. Wystawa przywołuje atmosferę ostatnich miesięcy roku 1918. Opowiada historię wyzwalających się miast: Krakowa, Lublina, Warszawy, Lwowa, Poznania oraz regionów: Śląska Cieszyńskiego, Królestwa, Galicji i Wielkopolskie. Ekspozycja składa się z 18 wielkoformatowych dwustronnych plansz podzielonych na trzy rozdziały: *Przed świtem* (nastroje i wydarzenia pierwszych trzech kwartałów 1918 roku), *Teraz będzie Polska* (stopniowe wyzwalamie ziem polskich), *W którą stronę* (nastroje po odzyskaniu wolności). Głównym materiałem ikonograficznym wystawy są zdjęcia z 1918 roku zgromadzone w ramach kwerendy do albumu *Rok 1918. Odzyskiwanie Niepodległej*, przygotowanego przez: Ośrodek KARTA, DSH i Agorę S.A., a także materiały pochodzące z prywatnych kolekcji: plakaty, odezwy, ulotki, dokumenty i korespondencja. Dopelnieniem ikonografii są cytaty i relacje świadków tamtych dni m.in. Józefa Piłsudskiego, Marii Dąbrowskiej, Jędrzeja Moraczewskiego, Macieja Rataja.

2. Wystawa *60 lat temu w Warszawie. Fotografie PAP 1947–48*

16 grudnia 2008–15 lutego 2009

Organizatorzy: Dom Spotkań z Historią i Polska Agencja Prasowa

Partnerzy: FilMOTEKA Narodowa

Wystawa fotografii z archiwum Polskiej Agencji Prasowej ukazuje zdjęcia wykonane przez profesjonalnych fotoreporterów prasowych, przechowywane przez lata wyłącznie w negatywach. Rejestrują one oficjalne i codzienne życie w Warszawie sprzed 60 lat. Autorki scenariusza: Anna Brzezińska-Skarżyńska (PAP) i Katarzyna Madoń-Mitzner (DSH) wybrały fotografie miasta budzącego się do życia i jego mieszkańców cieszących się „normalnością” na przekór wszechobecnym zniszczeniom. Na wystawę składa się około 170 fotografii w różnych formatach, ułożonych tematycznie i uzupełnionych krótkimi komentarzami z ówczesnej prasy i prywatnych dzienników. Ważną częścią ekspozycji są fragmenty kronik filmowych z 1948 roku, nagrania dźwiękowe z epoki i relacje świadków oraz ponad 100 slajdów. Wystawa została zdobyła tytuł „zachwyty roku” w corocznym „Bilansie w kulturze” na łamach dziennika „Rzeczpospolita”. Została przygotowana w polskiej i angielskiej wersji językowej, towarzyszył jej katalog broszurowy. Wystawa miała także dwie zagraniczne ekspozycje: od 27 sierpnia do 4 września można ją było oglądać w Sztokholmie w ramach Festiwalu Morza Bałtyckiego, natomiast od 1 września do 13 listopada prezentowana była w Instytucie Polskim w Düsseldorfie.

3. Wystawa *Wojna po wojnie.*

Antysowiecki opór zbrojny na Litwie w latach 1944–1953

13 stycznia–1 lutego 2009

Organizatorzy: Dom Spotkań z Historią i Ambasada Republiki Litewskiej

Na ekspozycji można było zobaczyć zdjęcia i dokumenty z lat 1944–1953, ukazujące powojenne podziemie na Litwie, sowieckie represje wobec tego ruchu oraz losy jego uczestników i ich rodzin na zesłaniu. Wystawę przygotowaną przez Muzeum przy Centrum Badania Eksterminacji i Ruchu Oporu Mieszkańców Litwy otwarto w rocznicę wydarzeń 13 stycznia 1991 w Wilnie, kiedy na Litwie obchodzony jest Dzień Obrońców Wolności przypominający wydarzenia, które zapoczątkowały rozpad ZSRR. Ekspozycja ukazuje okres ekspansji stalinowskiego terroru, stanowi także punkt wyjścia do dyskusji o wspólnej trudnej historii.

4. Wystawa *Faryny w starej fotografii*

17 lutego–8 marca 2009

Organizatorzy: Dom Spotkań z Historią i Fundacja Wspomagania Wsi

Na ekspozycję składa się 80 fotografii (niemieckie zdjęcia z okresu międzywojennego i czasów wojny oraz polskie obrazy ilustrujące okres powojenny) uzupełnionych o plansze tekstowe poświęcone wybranym fragmentom historii miejscowości oraz relacje świadków. Założone w XVII wieku Faryny, przez 300 lat należące do państwa pruskiego, dziś usytuowane w granicach gminy Rozogi w powiecie szczycieńskim, są ciekawym przykładem kultury pogranicza i tożsamości regionalnej zrodzonej z zetknięcia się wielu narodowości oraz czasem odległych od siebie tradycji. Faryny leżą na pograniczu dwóch regionów: mazurskiego i kurpiowskiego, które znalazło się na styku zaboru pruskiego i Królestwa Kongresowego. Na lokalną tożsamość złożyły się tradycje Mazurów i Kurpiów, wpływy niemieckie i polskie, wyznania katolickie, ewangeliczne i żydowskie, tradycje państwa pruskiego, specyfika zaboru rosyjskiego, obyczaje powojennych osadników. Wystawa, której autorem jest ks. Roman Wiśniewski, powstała na bazie projektu społecznego realizowanego w Farynach. Otwarcie ekspozycji towarzyszyła całodniowa konferencja z udziałem mieszkańców miejscowości.

5. Wystawa *Miasto na szklanych negatywach.* *Warszawa 1916 w fotografiach Willy'ego Römera*

26 lutego–5 kwietnia 2009

Organizatorzy: Dom Spotkań z Historią, Instytut Goethego w Warszawie

Partnerzy: Stowarzyszenie ABZ e.V. Berlin, Filmoteka Narodowa

Konsultacje varsavianistyczne: Tomasz Markiewicz i Jan Jagielski

Na wystawie pokazaliśmy prawie 100 zdjęć znanego niemieckiego fotoreportera, Willy'ego Römera, który w czasie I wojny światowej zatrzymał się z wojskami niemieckimi w Warszawie. Utrwalone na szklanych negatywach fotografie tworzą niezwykle cenny zapis historii miasta, które w tym czasie odzyskuje swoją stołeczność. Ze zdjęć wyłania się wielowymiarowy obraz Warszawy, ze szczególnie cenną częścią poświęconą żydowskim kwartałom miasta. Ekspozycję uzupełniają cytaty z ówczesnej prasy („Tygodnik Ilustrowany”, „Gazeta Poranna 2 Grosze”), fragmenty wspomnień świadków, dokumenty (obwieszczenia miejskie) oraz komentarze varsavianistów, którzy rozpoznali i opisali zdjęcia, dotychczas pozostające bez opisów. Na wystawie zaprezentowane zostały także fotografie Römera z Berlina oraz terenów dzisiejszej Białorusi. Fotografie warszawskie nie były dotąd prezentowane. Na wystawę udało się — także dzięki uprzejmości Stowarzyszenia ABZ zarządzającego spuścizną po fotografe — sprowadzić z Berlina oryginalny szklany negatyw z warszawskim zdjęciem. Na początku 2010 roku ukaże się obszerny katalog ze zdjęciami z wystawy.

6. Wystawa *Odrzucając kłamstwo.* *Z historii oporu i opozycji antytotalitarnej w XX wieku*

13 marca–5 kwietnia 2009

Organizatorzy: Dom Spotkań z Historią, Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego,
Kreisau-Initiative Berlin, Ośrodek KARTA

Wystawa w ramach obchodów 20. jubileuszu Fundacji „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego.

Polsko-niemiecka wystawa, eksponowana na stałe w Krzyżowej pod Wrocławiem, na pięćdziesięciu planszach opowiada o wybranych osobach, grupach i środowiskach sprzeciwiających się XX-wiecznym systemom totalitarnym — nazizmowi i komunizmowi. Jest to z jednej strony opowieść o Kręgu z Krzyżowej, grupie niemieckich antynazistów, a z drugiej — o opozycji demokratycznej w powojennej Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej. Wystawa skupia się na postawach nonkonformistycznych, na ludziach, którzy — żyjąc w systemach opartych na kłamstwie — wybrali prawdę i ponosili konsekwencję takiego wyboru. Ideę uczynienia z Krzyżowej międzynarodowego centrum spotkań udało się urzeczywistnić, gdyż wsparły ją rządy Polski i Niemiec, wybierając Krzyżową na miejsce Mszy Pojednania w 1989 roku. Msza z udziałem ówczesnego premiera Polski Tadeusza Mazowieckiego i kanclerza Niemiec Helmuta Kohla stała się momentem przełomowym w

stosunkach polsko-niemieckich i zapoczątkowała nowy rozdział w kontaktach między oboma krajami.

**7. Wystawa plenerowa *Warszawa z wysoka.*
*Niemieckie zdjęcia lotnicze 1940–45 z National Archives w College Park***

7 kwietnia–24 maja 2009

Organizatorzy: Dom Spotkań z Historią

Partnerzy: Polskie Linie Lotnicze LOT

Miejsce: Skwer u zbiegu ul. Karowej i Krakowskiego Przedmieścia

Wystawa zdjęć lotniczych wykonanych nad Warszawą przez Luftwaffe w latach 1940–45, odnalezionych w National Archives w College Park pod Waszyngtonem i opracowanych przez Zygmunta Walkowskiego, varsavianistę i dokumentalistę, laureata Nagrody Kustosza Pamięci Narodowej. Ekspozycja, podzielona na pięć części, pokazuje kolejne etapy niszczenia Warszawy począwszy od działań wojennych z września 1939 roku, poprzez całkowite unicestwienie getta, walki Powstania Warszawskiego, po celowe niszczenie wyludnionego miasta od października 1944 aż do pierwszych dni stycznia 1945. Wystawę otwierają plansze ukazujące w zdjęciach naziemnych migawki z września i października 1939: wkraczanie wojsk niemieckich do stolicy, defiladę zwycięzców i zniszczenia w stolicy. Następna część to zdjęcia lotnicze ukazujące dzielnice Warszawy. Kolejny rozdział to wybrane kadry przelotu nad Warszawą z 30 sierpnia 1944. Puentę głównej opowieści stanowią dwie panoramy z 26 października i 28 grudnia 1944, na których zobaczyć można wyludnione, niszczone i podpalane miasto. Oddzielną część ekspozycji stanowi pięć plansz tematycznych, na których autor wystawy — wykorzystując zdjęcia lotnicze — pokazał m.in. granice getta w 1940 i 1943 roku, skutki sowieckiego bombardowania Warszawy z 12/13 maja 1943 oraz trasy kanałów, którymi podążali warszawscy powstańcy. W dniach 20 lipca 2009 – 31 stycznia 2010 wystawa była prezentowana na dziedzińcu i ogrodzeniu Muzeum Wojska Polskiego (Al. Jerozolimskie 3).

**8. Wystawa *Barbara Klemm. Światłocień.*
*Retrospektywa zdjęć z lat 1968–2008***

17 kwietnia–24 maja 2009

Organizatorzy: Dom Spotkań z Historią, Instytut Goethego w Warszawie,

Instytut Współpracy Międzynarodowej IFA w Stuttgarcie

Autorski wybór najlepszych i najbardziej znanych fotografii Barbary Klemm, fotoreporterki „Frankfurter Allgemeinen Zeitung”. Zdjęcia dokumentują wydarzenia związane z polityką, kulturą i życiem społecznym w latach 1968–2008. Na ekspozycję składają się przede wszystkim zdjęcia z Niemiec, szczególnie z okresu zjednoczenia. Klemm dokumentuje nie tylko spektakularne momenty, jak upadek Muru Berlińskiego, lecz także wcześniejsze i późniejsze wydarzenia związane z upadkiem systemu. Uzupełnieniem wystawy są zdjęcia z Polski oraz portrety sławnych ludzi (m.in. Andy’ego Warhola, Alfreda Hitchcocka, Stanisława Lema). Prezentacja w Domu Spotkań z Historią była światową premierą, rozpoczynającą europejskie tournée wystawy. Ekspozycji towarzyszył 200-stronicowy katalog. Gośćmi wernisażu byli: Barbara Klemm, dr Martin Wälde — dyrektor Instytutu Goethego oraz Ursula Zeller — kurator wystawy z Instytutu Współpracy Międzynarodowej IFA w Stuttgarcie.

9. Wystawa plenerowa *Kapliczki warszawskie*

9 maja–5 czerwca 2009

Organizatorzy: Dom Spotkań z Historią i Galeria Jabłkowskich

Miejsce: Galeria Jabłkowskich, podwórze ul. Chmielna 21

W Galerii Jabłkowskich zaprezentowano wystawę fotografii Anny Beaty Bohdziewicz *Kapliczki warszawskie*. Fotografie robione na przestrzeni ostatnich 30 lat przedstawiają fascynujący świat kapliczek, pełen osobistych pamiątek: różańców, ryngrafów, imiennych świadectw pierwszej komunii czy portretów Jana Pawła II. Warszawskie kapliczki podwórkowe to zjawisko zupełnie wyjątkowe. Stoją w podwórkach-studniach, wiszą w bramach, czasem na klatkach schodowych starych kamienic, głównie Pragi i Śródmieścia, ale też Woli, Ochoty i Mokotowa. Większość powstała w czasie okupacji i Powstania Warszawskiego. Przez lata niezauważane, dziś budzą coraz

większe zainteresowanie. Jednak wiele z nich zagrożonych jest obecnie zniszczeniem, a związane z nimi historie są nadal nieznane.

Wystawa towarzyszyła promocji albumu *Kapliczki warszawskie* ze zdjęciami Anny Beaty Bohdziewicz, dopełnionymi wspomnieniami świadków zebranymi i opracowanymi przez Magdalenę Stopę.

10. Wystawa *Schylek Peerelu.* *Lata 80. w fotografiach z agencji FORUM*

3 czerwca–16 sierpnia 2009

Organizatorzy: Dom Spotkań z Historią i Polska Agencja Fotografów FORUM

Na wystawie *Schylek Peerelu. Lata 80. w zdjęciach z agencji FORUM* prezentowaliśmy ponad 200 zdjęć wykonanych w latach 1980–89. Z fotografii wyłania się ponury i groteskowy obraz późnego Peerelu — panorama różnych aspektów życia codziennego: szarość wielkich miast i smutek prowincji, religia, praca, czas wolny, kolejki, puste sklepy, hasła propagandowe widoczne w zakładach pracy i na ulicach. Tak widzieli Polskę lat 80. wybitni fotograficy. Autorami zdjęć są m.in. Romuald Broniarek, Erazm Ciołek, Stanisław Ciok, Janusz Fila, Aleksander Jałosiński, Wojciech Kryński, Jacek Kucharczyk, Jacek Marczewski, Jan Morek, Chris Niedenthal, Krzysztof Paweła, Jan Rozmarynowski, Jarosław Stachowicz, Krzysztof Wójcik. Wiele z prezentowanych fotografii nie powstało na zlecenie redakcji, ale z pasji i potrzeby rejestrowania tamtej rzeczywistości. Często robiono je spod kurtek, płaszczy, sposobem nazywanym wtedy „z biodra”. Zdjęcia na ogół trafiały „do szuflady”, a dziś stanowią wyjątkowy dokument tamtych czasów, pokazujący Polskę różną od obrazu oficjalnej propagandy. Wystawę, przygotowaną przez Jarosława Stachowicza i Krzysztofa Wójcika, szefów Agencji FORUM oraz Katarzynę Madoń-Mitzner (DSH), uzupełniają komentarze historyka Piotra Oseki oraz filmy dokumentalne z lat 80. Wybrane fragmenty wystawy były też prezentowane w siedzibie Najwyższej Izby Kontroli w Warszawie (28 września–18 października) oraz w warszawskim Kinie Kultura podczas Festiwalu Filmów Rosyjskich SPUTNIK (5–15 listopada).

11. Wystawa *Wrzesień 1939. Rozbiór Polski*

1 września–4 października 2009

Organizatorzy: Dom Spotkań z Historią, Ośrodek KARTA

Wystawa przedstawia przełomowy moment utraty niepodległości — wrzesień 1939, pozwalając zrozumieć jego genezę i znaczenie dla późniejszej historii Polski. Materiał ikonograficzny tworzą zdjęcia archiwalne, plakaty, ulotki. Uzupełniają je krótkie informacje kalendaryjne oraz fragmenty relacji świadków, dzienników, pamiętników, cytaty z przemówień, dokumentów, prasy etc.

12. Wystawa *Oblicza totalitaryzmu*

28 września 2009–17 stycznia 2010

Organizatorzy: Ośrodek KARTA, Dom Spotkań z Historią

Ekspozycja pokazuje powstanie i rozwój obu systemów totalitarnych — nazizmu i komunizmu, oraz ich wojenne apogeum. Panoramiczna prezentacja podzielona jest na kilkanaście części, ukazujących Europę Środkowo-Wschodnią od końca I wojny światowej do upadku systemu komunistycznego w 1989. Na wystawę składają się wyłącznie świadectwa: teksty źródłowe (fragmenty dokumentów, listów), fotografie, filmy archiwalne, sowieckie i nazistowskie plakaty propagandowe, nagrania dźwiękowe. Obok ofiar represji cytowani są także agresorzy. Totalitarne doświadczenie XX-wiecznej Europy z perspektywy wielu narodów i postaw nadaje ekspozycji uniwersalny charakter. Wystawa została przygotowana w czterech językach: polskim, niemieckim, rosyjskim i angielskim. Ekspozycję prezentowaliśmy na dwóch kondygnacjach DSH, z których jedno, wraz z przygotowywaną wirtualną częścią wystawy, przekształcamy właśnie w multimedialne

Laboratorium

XX wieku, które stanie się centrum działań edukacyjnych DSH.

13. Wystawa *Z widokiem na Ararat.*

Losy Ormian w Polsce

17 października–6 grudnia 2009

Organizatorzy: Dom Spotkań z Historią, Fundacja Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich

Multimedialna ekspozycja według scenariusza Moniki Agopsowicz ukazuje historię, kulturę i życie codzienne Polaków pochodzenia ormiańskiego i Ormian żyjących w Polsce. Na ekspozycji wykorzystano fotografie archiwalne i współczesne, wspomnienia Ormian, fragmenty filmów archiwalnych i współczesnych, dokumenty. Oryginalna aranżacja autorstwa pracowni Kłopot Project nawiązuje do wnętrza ormiańskiego kościoła. Historia Ormian przedstawiona jest na przykładzie osób, które los związał z Polską — kupców, rzemieślników, właścicieli ziemskich, nauczycieli, księży, działaczy społecznych od XIV wieku do czasów obecnych. Na wystawie można też zobaczyć współczesne sceny z życia mniejszości ormiańskiej. Całości towarzyszy muzyka ormiańska

w wykonaniu Armenian Navy Band. Otwarcie wystawy (17 października 2009) zainaugurowało *Dni Ormiańskie* w DSH (17–18 października 2009).

14. Wystawa *Od Praskiej Wiosny do Aksamitnej Rewolucji.*

Czeska fotografia 1968/69 i 1988/89

10 listopada–29 listopada 2009

Organizatorzy: Dom Spotkań z Historią, Czeskie Centrum w Warszawie

Wystawa fotograficzna prezentująca najważniejsze wydarzenia Praskiej Wiosny i Aksamitnej Rewolucji. Zdjęcia pokazują przebieg i atmosferę tamtych dni: interwencję wojsk Układu Warszawskiego w Pradze – dramatyczne sceny na ulicach stolicy (na Zamku Praskim, Rynku Staromiejskim, Placu Waclawa, Placu Republiki i przed budynkiem Radia Czechosłowackiego), demonstracje przeciwko reżimowi, rozwożenie ulotek, brutalne interwencje milicji i reakcje ludzi po samospaleniu się Jana Palacha w proteście przeciwko interwencji wojsk Układu Warszawskiego czy składanie kwiatów i zgromadzenie żałobne na Placu Waclawa w dzień po jego śmierci. Dwadzieścia lat później, gdy w Europie następował demontaż systemu komunistycznego, doszło do nowych wystąpień przeciwko władzy, na które reżim znów odpowiedział siłą; tym razem pokojowa Aksamitna Rewolucja doprowadziła do odzyskania suwerenności. Fotograficy uwiecznili m.in. brutalne akcje milicji, manifestację 750 tysięcy ludzi na Błoniach Leteńskich na rzecz wprowadzenia demokracji, Václava Havla przemawiającego na Placu Škroupa w Pradze i jego wybór na prezydenta w grudniu 1989.

15. Wystawa *Wojenne rozstania*

11 listopada 2009–12 stycznia 2010

Organizatorzy: Muzeum Historii Polski, Dom Spotkań z Historią

Miejsce: Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, ul. Dobra 56/66

Aresztowania, wywózki, roboty przymusowe, zaginięcia, ucieczki, poszukiwania bliskich — takie były losy wielu polskich rodzin w czasie wojennej zawieruchy. Ekspozycja opowiada o historii siedmiu z nich, rozdzielonych podczas II wojny światowej. Każda z tych osobistych opowieści odsłania różne aspekty wojennych losów Polaków. Jakich wyborów dokonywali ludzie, czym było dla nich rozdzielenie, jak radzili sobie z rozłąką? — to zagadnienia, które porusza wystawa.

16. Wystawa *Zdjęcia osobiste i zakazane.*

Życie codzienne w Rumunii w czasach Nicolae Ceaușescu

10 grudnia 2009–31 stycznia 2010

Organizatorzy: Dom Spotkań z Historią, Rumuński Instytut Kultury

Na wystawie prezentujemy ponad 30 zdjęć wykonanych w latach 70. i 80. przez Andreia Pandelego, architekta i fotografa z Bukaresztu. Poruszające sceny obyczajowe i krajobrazy z wielkich miast obrazują życie w Rumunii w czasach dyktatury Nicolae Ceaușescu. Za niekontrolowane fotografowanie w komunistycznej Rumunii groziły represje. Mimo to autorowi udało się zrobić blisko

7000 zdjęć; mógł je pokazać dopiero po 1993 roku. Na wernisażu gościliśmy autora tego wyjątkowego zbioru fotografii Andreia Pandelego oraz Witolda Krassowskiego, kuratora wystawy, a

zarazem wybitnego polskiego fotoreportera. Elementem ekspozycji jest projekcja montażu fragmentów filmów propagadowych z epoki Nicolae Ceaușescu.

**WYSTAWY ZWIĄZANE Z OBCHODAMI 20. ROCZNICY 4 VI 1989
ORAZ 70. ROCZNICY WYBUCHU II WOJNY ŚWIATOWEJ**

17. Wystawa *Dekada Solidarności*

Organizatorzy: Ośrodek KARTA, Dom Spotkań z Historią

Patrz: rozdział „4.VI. WYŁĄCZ SYSTEM”.

18. Wystawa multimedialna *Sztafeta do wolności 1976–89*

4–25 czerwca 2009

Organizatorzy: Ośrodek KARTA, Dom Spotkań z Historią

Autor projektu: Mirosław Nizio

Miejsce: ul. Krakowskie Przedmieście od pomnika Kopernika do skweru
u zbiegu Karowej i Krakowskiego Przedmieścia

Patrz: rozdział „4.VI. WYŁĄCZ SYSTEM”.

19. Wystawa *Zapomniki*

4–7 czerwca 2009

Organizator: Dom Spotkań z Historią

Autorzy: Jarosław Trybuś, Grzegorz Piątek

Miejsce: Hotel Europejski w Warszawie, ul. Krakowskie Przedmieście 13

Patrz: rozdział „4.VI. WYŁĄCZ SYSTEM”.

20. Wystawa plenerowa *Nie po drodze nam z przeciwnikami socjalizmu!*

24 czerwca–15 lipca 2009

Organizatorzy: Archiwum Państwowe m.st. Warszawy, Muzeum Woli oddział Muzeum Historycznego m.st. Warszawy, Dom Spotkań z Historią, Stołeczna Estrada
Miejsce: plac Konstytucji w Warszawie

Patrz: rozdział „4.VI. WYŁĄCZ SYSTEM”.

21. Wystawa *Cudowne lata. Muzyka, poezja, malarstwo lat 70. i 80.*

14 maja–10 października 2009

Organizatorzy: Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza, Dom Spotkań z Historią

Patrz: rozdział „4.VI. WYŁĄCZ SYSTEM”.

22. Instalacja memorialowa *Każdy z 12 milionów.*

Hołd ofiarom obu totalitaryzmów

1–28 września 2009

Organizatorzy: Ośrodek KARTA, Dom Spotkań z Historią

Autor projektu: Krzysztof Lang

Miejsce: plac Piłsudskiego

Patrz: rozdział „70. rocznica wybuchu II wojny światowej”.

23. Wystawa *Wrzesień 1939. Rozbiór Polski*

1 września–4 października 2009

Realizatorzy: Ośrodek KARTA, Dom Spotkań z Historią

Patrz: rozdział „70. rocznica wybuchu II wojny światowej”.

W 2009 roku – zgodnie z planami – rozszerzyliśmy **działania impresaryjne** w kraju i zagranicą, obejmujące wcześniej przygotowane ekspozycje. Poniżej kalendarium impresariatu DSH w 2009 roku.

I. Impresariat krajowy:

1. Wystawa *Inna Polska. Fotografie PAP 1945–47*

19 marca–30 czerwca 2009

Miejsce: Zespół Szkół im. Michała Konarskiego w Warszawie

2. Wystawa *Kozienickie portrety*

13 lutego 2009 (wieczór żydowski)

Miejsce: Centrum Kultury w Milanówku

26 marca–22 kwietnia 2009

Miejsce: Pałac Młodzieży w Katowicach

3. Wystawa *Wokół pałacu i dworu. Świat ocalony w kolekcji Janusza Przewłockiego*

26 marca–22 kwietnia 2009

Miejsce: Pałac Młodzieży w Katowicach

4. Wystawa *60 lat temu w Warszawie. Fotografie PAP 1947–48*

24 maja 2009

Miejsce: Festiwal Moje Miejsce, Warszawa-Mariensztat

12 października–20 listopada 2009

Miejsce: Centrum Informacji im. Jana Nowaka-Jeziorańskiego w Warszawie

5. Wystawa *Warszawa, maj 1926*

18 maja–8 czerwca 2009

Liceum im. Adama Mickiewicza w Warszawie

6. Wystawa *Dekada Solidarności*

8–19 czerwca 2009

Miejsce: Liceum im. Mikołaja Reja w Warszawie.

13 lipca–3 sierpnia 2009

Miejsce: Dworzec Centralny w Warszawie

22 września–8 października 2009

Miejsce: Dworzec kolejowy w Skierniewicach

9–23 października 2009

Miejsce: Starostwo Powiatowe w Rawie Mazowieckiej
1–31 grudnia 2009
Miejsce: Zelowo

7. Wystawa *Kres Niepodległej*

1–30 września 2009

Miejsce: Miejska Biblioteka Publiczna w Radomsku

8. Wystawa *Schylek Peerelu. Lata 80. w fotografiach z agencji FORUM*

28 września–18 października 2009

Miejsce: Najwyższa Izba Kontroli w Warszawie

5–15 listopada 2009

Miejsce: Kino Kultura w Warszawie

9. Wystawa *Warszawa z wysoka. Niemieckie zdjęcia lotnicze 1940–45 z National Archives w College Park*

20 lipca 2009–31 stycznia 2010

Miejsce: Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie

10. Wystawa *Teraz będzie Polska. Rok 1918*

9 listopada–31 grudnia 2009

Miejsce: Centrum Promocji Kultury w Warszawie

II. Impresariat zagraniczny:

1. Wystawa *Tożsamość. Zaolzie*

5 stycznia–2 marca 2009

Miejsce: Śląski Zamek Sztuki i Przedsiębiorczości w Cieszynie

4–31 marca 2009

Miejsce: Biblioteka Regionalna w Karwinie

24 kwietnia–15 maja 2009

Miejsce: Galeria Teatru Czeskocieszyńskiego, Czeski Cieszyn

10–28 czerwca 2009

Miejsce: Międzynarodowe Spotkania Zespołów Artystycznych Mniejszości Narodowych i Etnicznych „ŹRÓDŁO”, Dobrodzieński Ośrodek Kultury, Dobrodzień

2. Wystawa *W obiektywie wroga. Niemieccy fotoreporterzy w okupowanej Warszawie (1939–1945)*

28 kwietnia–3 czerwca 2009

Dom Willy’ego Brandta w Berlinie (Willy Brandt Haus, Berlin)

27 sierpnia 2009–15 stycznia 2010

Miejsce: Bundesarchiv w Koblencji

(Instytut Herdera z Marburga przygotował kolejny egzemplarz wystawy, który w 2009 roku prezentowany był w Marburgu)

3. Wystawa *60 lat temu w Warszawie. Fotografie PAP 1946–48*

27 sierpnia–4 września 2009

Miejsce: Sala Koncertowa Szwedzkiego Radia Berwaldhallen w Sztokholmie

1 września–13 listopada 2009

Miejsce: Instytut Polski w Düsseldorfie

MEDIOTEKA

1. FONOTEKA (Archiwum Historii Mówionej)

Archiwum Historii Mówionej (AHM), działające w ramach Medioteki, pozyskuje, digitalizuje, archiwizuje i udostępnia relacje świadków XX wieku, nagrane w technice audio i wideo. Równolegle zajmuje się popularyzowaniem tego ogromnego zbioru różnorodnych biografii. W 2009 roku dokonała się w tej dziedzinie znacząca zmiana jakościowa — przede wszystkim dzięki dynamicznemu rozwojowi portalu www.audiohistoria.pl, w którym prezentujemy dźwiękowe fragmenty zebranych w AHM relacji wraz z towarzyszącymi im informacjami i archiwizacjami. Udało się także doprowadzić do publikacji dwóch wydawnictw w całości opartych na relacjach (*Od Kreuz do Krzyża: losy niemieckich i polskich mieszkańców miasta w XX wieku* oraz *Ocaleni z Mauthausen. Relacje polskich więźniów obozów nazistowskich systemu Mauthausen-Gusen*) i

wyprodukować pięć tematycznych pakietów edukacyjnych w całości opartych na zbiorach AHM. Coraz większe jest zainteresowanie środowisk akademickich i naukowych tego typu źródłami jak archiwizowane przez nas relacje biograficzne, co też jest wynikiem długofalowej pracy popularyzatorskiej.

W roku 2009 AHM opracowało 520 relacji dźwiękowych, liczących łącznie około 1514 godzin nagrań, oraz 18 relacji wideo. Archiwizowaliśmy relacje nagrane w ramach bieżących projektów *oral history* przez zespół i współpracowników programu Historia Mówiona Ośrodka KARTA oraz Medioteki DSH. Były to m.in. relacje biograficzne zarejestrowane w ramach następujących projektów realizowanych w 2009:

- ***KARTA z Polakami na Wschodzie***, realizowany na Białorusi, Ukrainie, Litwie, Łotwie i w Kazachstanie — **248** relacji;
- ***Zapomniani świadkowie XX wieku*** — **151** relacji;
- ***Pamiętanie Peerelu. Opowieści o wspólnych i indywidualnych sposobach na system: 1956–89*** — **44** relacje;
- ***Polsko-niemiecka pamięć. Biografie dawnych i obecnych mieszkańców gminy Krzyż Wielkopolski*** — **25** relacji;
- ***Niemcy w Polsce po II wojnie światowej*** — **18** relacji.

W ramach projektu „Digitalizacja i upowszechnianie zasobów Archiwum Historii Mówionej”, współfinansowanego przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, zdigitalizowaliśmy **385 nagrań** z Archiwum Wschodniego i Archiwum Opozycji, tj. wywiadów powstałych pod koniec lat 80. Dotacja Ministra pozwoliła nam także zdigitalizować **44 nagrania** przekazane do Archiwum Historii Mówionej przez dziennikarzy, historyków oraz przedstawicieli innych dyscyplin, stosujących metodologię *oral history*. Jest to przede wszystkim bogaty zbiór wspomnień przedstawicieli polskiej arystokracji oraz wysokich stopniem oficerów Wojska Polskiego, przekazany nam przez badacza Jana Krzysztofa Drozdowskiego. Dodatkowe środki z Ministerstwa umożliwiły rozpoczęcie digitalizacji dwóch dużych zbiorów: dziennikarki Janiny Jankowskiej oraz historyczki i pisarki Joanny Wiszniewicz. Materiały przekazane przez Janinę Jankowską dotyczą opozycji demokratycznej i Solidarności, wydarzeń stanu wojennego i obrad Okrągłego Stołu. Wśród nagrań znajdują się wywiady z działaczami PZPR, pracownikami SB, czołowymi działaczami polskiego podziemia. Materiał przekazany przez rodzinę i przyjaciół Joanny Wiszniewicz to zapis jej wieloletnich badań nad tożsamością polskich Żydów, zwłaszcza pierwszej powojennej generacji. Zdigitalizowane nagrania liczą **732 godziny**.

AHM zarchiwizowało również **124 spotkania** ze świadkami historii, autorami książek, twórcami filmów oraz uczestnikami seminariów i debat poświęconych XX-wiecznej historii, odbywających się cyklicznie w DSH. Fragmenty relacji gromadzonych przez Archiwum Historii Mówionej są intensywnie wykorzystywane w pracy edukacyjnej Domu Spotkań z Historią — na podstawie materiałów zgromadzonych w AHM prowadzone są zarówno zajęcia na temat różnych okresów XX wieku, jak też przybliżające *oral history* jako metodę dokumentowania przeszłości.

Powstające w oparciu o nasze zbiory prezentacje multimedialne towarzyszą kolejnym wystawom czasowym Domu Spotkań z Historią (*60 lat temu w Warszawie. Fotografie PAP 1947–48, Sztafeta do wolności*) oraz spotkaniom otwartym (*Między Litwą, Łotwą a Białorusią. Polacy na Brzławszczyźnie dawniej i dzisiaj*). Z okazji obchodów 70. rocznicy wybuchu II wojny światowej przygotowaliśmy ponad półtoragodzinny wybór fragmentów dźwiękowych, pochodzących z relacji świadków tamtego okresu, uzupełniony o archiwalną ikonografię. Był on prezentowany przez miesiąc w przestrzeni wystawienniczej Domu Spotkań z Historią.

Coraz częściej zasoby AHM wykorzystywane są w pracach naukowych (magisterskich, doktorskich), zajęciach dla młodzieży organizowanych przez inne instytucje (m.in. Hufiec Warszawa-Mokotów), a także w produkcjach filmowych (*Powrót do komitetu* w reż. Joanny

Grudzińskiej). Coraz intensywniejsza jest także współpraca AHM z Uniwersytetem Warszawskim. Na warsztaty o historii mówionej przychodzą studenci historii, socjologii, antropologii. W DSH odbywają się cotygodniowe całoroczne seminaria badawcze dla studentów Instytutu Socjologii UW prowadzone m.in. przez zespół HM, przygotowujące do samodzielnego nagrywania, opracowania i analizy relacji biograficznych mieszkańców Warszawy. Zebrane nagrania zostaną zarchiwizowane w AHM.

17–18 września 2009 odbyło się w DSH organizowane przez zespół AHM wspólnie z edukatorami z Niemiec polsko-niemieckie seminarium dla studentów *Rok 1939 — początek II wojny w polskiej i niemieckiej pamięci*, w trakcie którego studenci z obu krajów wspólnie analizowali różne źródła na temat września 1939, w tym relacje ze zbiorów AHM. Seminarium było częścią międzynarodowej sieci projektów związanych z XX-wieczną historią „Warstwy Pamięci” finansowanych przez berlińską Fundację EVZ i koordynowanych przez Geschichtswerkstatt Instytut z Frankfurtu nad Odrą.

Pracownicy Archiwum Historii Mówionej brali także udział w konferencjach organizowanych z okazji 70. rocznicy wybuchu II wojny światowej przez Muzeum Historii Polski (*Kampania polska 1939. Polityka – Społeczeństwo – Kultura*) oraz przez Muzeum Stutthof w Sztutowie (*Od Westerplatte do Norymbergi*), gdzie m.in. prezentowane były zbiory AHM.

W listopadzie 2009 DSH współorganizował I Spotkanie Warsztatowe Polskiego Towarzystwa Historii Mówionej, w ramach którego przedstawiane były projekty, prace i badania prowadzone przez różne polskie ośrodki zajmujące się *oral history*, w tym przez AHM. Również w listopadzie odbyło się międzynarodowe seminarium prezentujące portal internetowy *Memory of the Nation/Pamięć Narodu* www.memoryofnation.eu, międzynarodową inicjatywę, której celem jest gromadzenie i udostępnianie wspomnień świadków najważniejszych wydarzeń XX wieku.

W 2009 roku, wspólnie z pracownikami programu Historia Mówiona Ośrodka KARTA, przygotowaliśmy 5 pakietów edukacyjnych, opartych na zbiorach Archiwum Historii Mówionej:

1. **Wrzesień 1939. Relacje świadków** (pakiet audio)
2. **Kobiety wobec totalitaryzmu. Relacje świadków** (pakiet audio)
3. **Kreuz – Krzyż w XX wieku. Polska i niemiecka pamięć pewnego miasta** (pakiet audio)
4. **Mauthausen-Gusen. Relacje świadków** (pakiet wideo)
5. **Represje sowieckie. Relacje świadków** (pakiet wideo)

Pakiety są dwujęzyczne: polsko-niemieckie lub polsko-angielskie. Jest to materiał przeznaczony przede wszystkim dla szkół i innych placówek prowadzących działalność edukacyjną. Do części pakietów dołączony jest przykładowy konspekt zajęć.

Zbiory AHM posłużyły także do sporządzenia pierwszej z serii Archiwum Historii Mówionej broszury edukacyjnej *Od Kreuz do Krzyża: losy niemieckich i polskich mieszkańców miasta w XX wieku* (pod red. Anny Wylegały). Jest to publikacja oparta na relacjach świadków, których wspomnienia zarejestrowano w ramach projektu *Polsko-niemiecka pamięć. Biografie dawnych i obecnych mieszkańców gminy Krzyż Wielkopolski* realizowanego w latach 2008–2009. Jej celem jest pokazanie pewnego typu polskiego i niemieckiego doświadczenia poprzez odtworzenie pamięci lokalnej małego miasteczka na tak zwanych Ziemiach Odzyskanych, przed wojną niemieckiego, leżącego tuż przy granicy polsko-niemieckiej, po 1945 roku — wchodzącego w skład Polski.

W ramach nowej serii Historia Mówiona wspólnie z Ośrodkiem KARTA i Fundacją Polsko-Niemieckie Pojednanie opracowaliśmy i przygotowaliśmy do druku książkę *Ocaleni z Mauthausen. Relacje polskich więźniów obozów nazistowskich systemu Mauthausen-Gusen* (pod red. Katarzyny Madoń-Mitzner). Jest to obszerny montaż fragmentów z ponad stu relacji zebranych w latach 2002–2003 przez Ośrodek KARTA w międzynarodowym projekcie Mauthausen Survivor's Documentation Project. O swoim doświadczeniu obozowym, ale także o czasach przedwojennych, wojennych i życiu po obozie mówią byli więźniowie. Jest to pierwsza publikacja wykorzystująca na

tak dużą skalę materiały zebrane w tym ogromnym projekcie i zarchiwizowane w AHM. Książka powstała przy wsparciu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu „Literatura i czytelnictwo”, Priorytet I — Promocja literatury i piśmiennictwa kulturalnego, realizowanego przez Instytut Książki.

W 2009 roku wybraliśmy i opracowaliśmy około 970 dźwiękowych fragmentów relacji ze zbiorów AHM (w tym 35 w języku niemieckim), z których większość została już udostępniona w portalu www.audiohistoria.pl, prezentującym osoby nagrywane w ramach różnych projektów *oral history*. Każda osoba przedstawiana jest w biogramie, a obok fragmentów relacji i streszczenia nagrania, udostępniane są także zdjęcia współczesne i archiwalne oraz dokumenty dotyczące tej osoby. Liczba użytkowników portalu stale rośnie; w ciągu roku 2009 zarejestrowaliśmy 25 000 odwiedzin, w samym grudniu — 5473 wejść.

Zapoczątkowana we wrześniu 2008 przez Urząd Miasta i podjęta przez DSH akcja *Wrzesień miesiącem kombatanta* zaowocowała wieloma zgłoszeniami najstarszych mieszkańców stolicy, którzy pamiętają czasy przedwojenne oraz okres okupacji i chcą podzielić się z nami swoimi wspomnieniami. Na fali tej akcji oraz m.in. w związku z wystawą *60 lat temu w Warszawie* i licznymi spotkaniami odbywającymi się w DSH, w 2009 roku zgłosiło się do nas blisko 80 osób, których relacje nagraliśmy. Prowadzimy także własne poszukiwania świadków historii, przede wszystkim tych, których losy związane są z Warszawą.

W 2009 roku kontynuowana była także współpraca z Wojewódzką Biblioteką Publiczną w Krakowie przy ul. Rajskiej 1. W jej ramach udostępnione zostały, pochodzące z Archiwum, 123 relacje mieszkańców Krakowa i Małopolski pamiętających czasy przedwojenne, dla których kluczowym doświadczeniem biograficznym jest II wojna światowa i jej konsekwencje. Fragmenty wywiadów zostały umieszczone w Małopolskiej Bibliotece Cyfrowej na stronie internetowej: www.mbc.malopolska.pl. Pełna lista małopolskich świadków XX wieku oraz całość wywiadów jest dostępna dla czytelników Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Oddziale Informacji Regionalnej. Przeprowadzono także wspólnie kilka przedsięwzięć, m.in. „Kraków 1939” (tworzenie archiwum relacji biograficznych najstarszych mieszkańców Małopolski — świadków 1939 roku) oraz przygotowano wystawę *Świadkowie XX wieku — Historia Mówiona*.

2. IKONOGRAFIA

Od stycznia 2007 prowadzimy edukacyjny serwis fotografii XX wieku, dostępny pod adresem internetowym: www.fotohistoria.pl. Celem przedsięwzięcia jest tworzenie ogólnodostępnego *on-line* zbioru fotografii z zakresu historii społecznej XX wieku (ze szczególnym uwzględnieniem terenu Polski i Europy Środkowo-Wschodniej), ratowanie zagrożonych zbiorów oraz upowszechnianie zgromadzonych kolekcji. **Błąd! Nieprawidłowy odsyłacz typu hiperłącze.** Podstawą serwisu są zbiory archiwalne Ośrodka KARTA i Polskiej Agencji Prasowej. Fotografie w serwisie posegregowane są w dwojaki sposób: albumami tematycznymi oraz rocznikami. Opis każdego zdjęcia podaje datę wykonania, nazwisko autora oraz słowa kluczowe (w międzynarodowym standardzie IPTC). Do końca grudnia 2009 roku w serwisie udostępniliśmy dla celów edukacyjnych 68 431 zdjęcia. Od początku roku odnotowaliśmy 118 907 odwiedzin i 878 173 odsłon serwisu.

Działania publiczne podejmowane przez DSH są dokumentowane fotograficznie. W 2009 roku zgromadziliśmy 11 536 zdjęć uporządkowanych w kolekcje. Wszystkie kolekcje są dostępne w siedzibie DSH na płytach DVD (w załączeniu przedstawiamy płytę CD z prezentacją wybranych zdjęć z 2009 roku).

3. FILMOTEKA

W roku 2009 kontynuowaliśmy cykl filmów fabularnych *Przez kino do historii*, prowadzony przez prof. Eugeniusza Cezarego Króla. W jego ramach odbyły się następujące projekcje:

1. 15 stycznia — *Drugi człowiek* (1961, 85 min), reż. Konrad Nałęcki

2. 12 lutego — *Świadectwo urodzenia* (1961, 99 min), reż. Stanisław Różewicz
3. 19 marca — *Piątka z ulicy Barskiej* (1954, 110 min), reż. A. Ford
4. 23 kwietnia — *Koniec nocy* (1956, 90 min), reż. Julian Dziedzina
5. 21 maja — *Zagubione uczucia* (1957, 75 min), reż. Jerzy Zarzycki
6. 25 czerwca — *Trzy opowieści* (1953, 99 min), reż. Ewa Poleska, Czesław Petelski, Konrad Nałęcki
7. 23 lipca — *Lunatycy* (1959, 96 min), reż. Bohdan Poręba
8. 20 sierpnia — *Kamienne Niebo* (1959, 81 min), reż. Ewa i Czesław Petelscy
9. 24 września — *Ślepy Tor* (1948, 77 min), reż. Borivoj Zeman
10. 22 października — *Trzy kobiety* (1957, 89 min), reż. Stanisław Różewicz.
11. 18 listopada — *Gromada* (1951, 101 min), reż. Jerzy Kawalerowicz
12. 4 grudnia — *Heimkehr* (1941, 90 min), reż. Gustav Ucicky.

W roku 2009, wspólnie z Niezależnym Zrzeszeniem Studentów Uniwersytetu Warszawskiego kontynuowaliśmy cykl *Kamera za żelazną kurtyną*. W jego ramach wyświetlaliśmy filmy fabularne zrealizowane w krajach byłego bloku wschodniego dotyczące lat 1945–89. W 2009 roku zaprezentowaliśmy:

1. 16 stycznia — *Dreszcze* (1981, 101 min), reż. Wojciech Marczewski
2. 27 lutego — *Ojciec w podróży służbowej* (1985, 131 min), reż. Emir Kusturica
3. 20 marca — *Los człowieka* (1959, 103 min), reż. Sergiej Bondarczuk
4. 24 kwietnia — *Ucho* (1969, 80 min), reż. Karel Kachyna
5. 29 maja — *12:08 na wschód od Bukaresztu* (2006, 89 min), reż. Corneliu Porumboiu.

W roku 2009 FilMOTEKA kontynuowała cykl pokazów w ramach *Kina kresowego* prowadzony przez Tomasza K. Kozłowskiego; wszystkie spotkania w *Kinie kresowym* przedstawiamy w części sprawozdania dotyczącej Warszawskiej Inicjatywy Kresowej (patrz niżej).

W ramach obchodów 20. rocznicy wyborów 4 czerwca 1989 FilMOTEKA DSH wspólnie z FilMOTEką Narodową i klubem Kamieniołomy zorganizowała przegląd polskich filmów dokumentalnych

z lat 80. ***Troszkę Dobrze.***

6 czerwca, klub Kamieniołomy, ul. Ossolińskich 7:

1. *Gadające głowy* (1980, 14 min), reż. Krzysztof Kieślowski
2. *Robotnice* (1980, 16 min), reż. Irena Kamińska
3. *Troszkę dobrze* (1985, 21 min), reż. Krzysztof Lang
4. *Mieszkanie w bloku* (1986, 14 min), reż. Tadeusz Pałka
5. *Biuro usług* (1984, 12 min), reż. Paweł Kędzierski
6. *Dworzec* (1980, 12 min), reż. Krzysztof Kieślowski
7. *Nadzieja* (1988, 12 min), reż. Tadeusz Pałka
8. *Skupisko* (1980, 9 min), reż. Józef Gębski
9. *Jarocin '82* (1982, 19 min), reż. Paweł Karpiński
10. *Wagony* (1988, 10 min), reż. Piotr Morawski
11. *Mniej niż zero* (1987, 14 min), reż. Andrzej Titkow.

7 czerwca, klub Kamieniołomy, ul. Ossolińskich 7:

1. *Każdy wie kto za kim stoi* (1983, 6 min), reż. Maria Zmarz-Koczanowicz
2. *Niczyje* (1983, 11 min), reż. Józef Gębski
3. *Ćwiczenia warsztatowe* (1984, 12 min), reż. Marcel Łoziński
4. *Nieemożliwe - Możliwe* (1984, 11 min), reż. Józef Gębski
5. *Dzień dziecka na wsi* (1985, 15 min), reż. Paweł Kędzierski
6. *Stoję więc jestem* (1985, 14 min), reż. Jerzy Kaden
7. *Rondo* (1986, 11 min), reż. Józef Gębski
8. *Rozmowa '82* (1982, 6 min), reż. Krzysztof Lang
9. *Teraz* (1981, 16 min), reż. Tadeusz Pałka
10. *Moje miejsce* (1985, 14 min), reż. Marcel Łoziński
11. *Trzeci sprawiedliwy* (1984, 13 min), reż. Krzysztof Wierzbicki
12. *Dzień dziecka* (1981, 16 min), reż. Paweł Kędzierski.

W związku z wystawą *60 lat temu w Warszawie. Fotografie PAP 1947–48* pokazaliśmy następujące filmy dokumentalne i fabularne:

1. 30 stycznia — pokaz filmów dokumentalnych o 1947 i 1948 roku:
 1. *Hotel Polonia* (1947, 10 min), reż. Jan Rojewski
 2. *Suita Warszawska* (1947, 19 min), reż. Tadeusz Makarczyński
 3. *Ulica Brzozowa* (1947, 10 min), reż. Wojciech Jerzy Has, Stanisław Różewicz
 4. *Co ty tu robisz?* (1948, 14 min), reż. Stanisław Wohl
 5. *Warszawa '48* (1948, 10 min), reż. Tadeusz Roman.
2. 10 lutego — *Rytuały stalinizmu* — pokaz Polskich Kronik Filmowych z przełomu lat 40. i 50.
3. *60 lat temu w kinie* — pokazy filmów fabularnych:
 1. 14 lutego — *Ostatni etap* (1947, 104 min), reż. Wanda Jakubowska
 2. 15 lutego — *Skarb* (1948, 102 min), reż. Leon Buczkowski.

W ramach Nocy Muzeów 16 maja zorganizowaliśmy pokaz krótkometrażowych filmów dokumentalnych dotyczących wydarzeń politycznych i codzienności w Warszawie lat 50.:

1. *MDM* (1952, 23 min), reż. Janina Fiszer
2. *Powrót na Stare Miasto* (1954, 20 min), reż. Jerzy Bossak
3. *Polska Kronika Filmowa* (1931/1955, 15 min)
4. *Uwaga chuligani!* (1956, 12 min), reż. Jerzy Hoffman, Edward Skórzewski
5. *Gdzie diabeł mówi dobranoc* (1956, 11 min), reż. Kazimierz Karabasz, Władysław Ślesicki
6. *Warszawa 1956* (1956, 7 min), reż. Jerzy Bossak, Jarosław Brzozowski
7. *Ludzie z pustego obszaru* (1957, 15 min), reż. Kazimierz Karabasz, Władysław Ślesicki
8. *Paragraf zero* (1957, 16 min), reż. Włodzimierz Borowik
9. *Miasto na wyspach* (1958, 9 min), reż. Jan Dmowski, Bogdan Kosiński
10. *Z Powiśla* (1958, 10 min), reż. Kazimierz Karabasz
11. *Spacerek Staromiejski* (1958, 18 min), reż. Andrzej Munk
12. *Niedzielnny Poranek* (1955, 19 min), reż. Andrzej Munk
13. *Warszawska szopka* (1957, 6 min), reż. Jan Dmowski, Bogdan Kosiński
14. *Warszawa Główna* (1958, 10 min), reż. Jan Łomnicki
15. *Mala czarna* (1959, 10 min), reż. Włodzimierz Pomianowski
16. *Zielona bariera* (1959, 10 min), reż. Lucjan Jankowski
17. *Typy na dziś* (1959, 10 min), reż. Jerzy Hoffman, Edward Skórzewski
18. *Warszawa B* (1960, 9 min), reż. Jerzy Dmowski
19. *Pocztówki z Zakopanego* (1960, 12 min), reż. Jerzy Hoffman, Edward Skórzewski.

W ramach festiwalu *Sztuka Dokumentu* organizowanego wspólnie ze Studiem Filmowym Arkana w dniach 18–30 listopada 2009 odbyły się projekcje następujących filmów:

1. *Kandydat* (1981, 22 min), reż. Marian Terlecki
2. *Człowiek ze studni* (1991, 50 min), reż. Grzegorz Królikiewicz
3. *Strike* (1981, 104 min), reż. Leslie Woodhead
4. *Konfrontacja* (2005, 88 min), reż. Andrzej Trzos-Rastawiecki
5. *Prisoners of freedom* (2005, 80 min), reż. Lara Quaglia
6. *Pokolenie '89* (2003, 55 min) reż. Maria Zmarz-Koczanowicz
7. *Upadek imperium* (2009, 52 min), reż. Andrzej Titkow
8. *Solidarność cz. I* (1981, 80 min), reż. Jean Maurice
9. *Die Mauer* (1990, 99 min), reż. Jurgen Bottcher
10. *Das Ende des Politburos* (2008, 90 min), reż. Thomas Grimm, Jens Becker
11. *Po zwycięstwie 1989–1995* (1995, 61 min), reż. Marcel Łoziński
12. *W dziesiątkę* (1999, 46 min), reż. A. Marek Drajewski
13. *Szofer z maturą* (2008, 45 min), reż. Andrzej Titkow
14. *Zabić w sobie nienawiść* (2006, 26 min), reż. Piotr Morawski
15. *Więźniarki* (2008, 85 min), reż. Piotr Zarebski
16. *Nowy hyperion aneb volnost, rovnost, bratstvi* (1992, 207 min), reż. Karel Vachek
17. *Nadzieja z bibuły* (2007, 45 min), reż. Jerzy Morawski
18. *Dziennikarz* (1990, 21 min), reż. Wiesława Zebala
19. *Msza z księdzem Jerzym* (1995, 45 min) reż. Jolanta Kessler-Chojecka
20. *Solidarność – czas spotkania* (2006, 25 min), reż. Anna Maria Mydlarska
21. *Michała Bukojemskiego listy z interny* (2007, 44 min), reż. Michał Bukojemski
22. *Not our darkness* (2009, 25 min), reż. Adam Kossoff.

Filmoteka przygotowywała także pokazy przy okazji innych spotkań organizowanych w DSH:

1. 6 marca: spotkanie poświęcone Ryszardowi Siwcowi oraz pokaz filmu dokumentalnego Macieja Drygasa *Usłyszcie mój krzyk* (1991, 46 min). Spotkaniu towarzyszyła dyskusja o społecznej inicjatywie nadania Stadionowi Narodowemu imienia Ryszarda Siwca. W dyskusji udział wzięli prof. Jerzy Eisler i Maciej Drygas.
2. 28 marca: *Pseudonim Anoda* (2007, 65 min), reż. Paweł Mossakowski, *Dlaczego* (1990, 27 min), reż. Tomasz Rostworowski — pokaz spektaklu Sceny Faktu Teatru Telewizji oraz filmu dokumentalnego poświęconych postaci Jana Rodowicza „Anody”, harcerza Szarych Szeregów, jednego z bohaterów „Kamieni na szaniec”, żołnierza Batalionu „Zośka”, zamordowanego przez UB w 1949 roku.
3. 4, 8 i 9 września: *Ararat* (2002, 126 min), reż. Atom Egoyan, *Darfur Now* (2007, 99 min), reż. Ted Braun, *Strzelając do psów* (2005, 115 min), reż. Michael Caton-Jones. Pokazy filmowe towarzyszące międzynarodowej konferencji *Od Ormian po Ruandę. Porównawcze studia nad ludobójstwami*.
4. 11 listopada: *Obywatel Havel* (2008, 119 min), reż. Pavel Koutecky, Miroslav Janek — pokaz towarzyszył wernisażowi wystawy fotograficznej *Od Praskiej Wiosny do Aksamitnej Rewolucji. Fotografia czeska 1968–69 i 1988–89*.
5. 9 listopada: *Żegnaj DDR! Przez Warszawę do wolności* (2009, 55 min), reż. Krzysztof Czajka — pokaz filmu oraz spotkanie z reżyserem i bohaterami: uciekinierami z Niemiec Wschodnich, których drogi wiodły przez Warszawę.
6. 14 listopada: *Atak Hitlera na Polskę. Jak rozpoczęła się II wojna światowa* (2009, 55 min), reż. Nadine Klemens, Jan Strękowski, Michał Nekanda-Trepka. Po projekcji odbyło się spotkanie z Michałem Nekandą-Trepką oraz Janem Tyszlerem, który przeżył bombardowanie Wielunia jako 7-letnie dziecko.
7. 8 grudnia: *Ventzki. Dzieci sprawców, dzieci ofiar*, (2009, 40 min), reż. Piotr Szalsza. Podczas prezentacji filmu obecni byli reżyser Piotr Szalsza oraz Jens-Jürgen Ventzki. Organizatorzy: Goethe-Institut w Warszawie, Dom Spotkań z Historią, Austriackie Forum Kultury w Warszawie oraz Wiedeńsko-Krakowskie Stowarzyszenie Kultury.

Filmoteka zajmowała się także rejestracją wideo wybranych spotkań, wernisaży i innych wydarzeń kulturalnych organizowanych przez Dom Spotkań z Historią. W ten sposób zostało zarejestrowanych sześćdziesiąt spotkań, z których kasety zostały zdigitalizowane i udostępnione na płytach DVD w czytelni multimedialnej. Dokumentowane na wideo są także wszystkie ekspozycje wystawiennicze w siedzibie DSH i na skwerze u zbiegu Karowej i Krakowskiego Przedmieścia.

Filmoteka przygotowuje również w cyklu miesięcznym audiowizualne materiały promocyjne w formie spotu, w których zapowiadane są imprezy i spotkania organizowane w nadchodzącym miesiącu. Materiały te wykorzystywane są przez dział promocji i umieszczane w infoscreenie na korytarzu przed wejściem do siedziby DSH.

Filmoteka była odpowiedzialna w minionym roku za oprawę audiowizualną następujących wystaw:

60 lat temu w Warszawie. Fotografie PAP 1946–48 — wybór i montaż archiwalnych materiałów archiwalnych towarzyszących wystawie.

Miasto na szklanych negatywach — wybór i montaż archiwalnych materiałów towarzyszących wystawie.

Warszawa z wysoka. Niemieckie zdjęcia lotnicze — montaż materiałów wideo na otwarcie wystawy.

Barbara Klemm. Światłocień — polskie napisy do materiałów wideo towarzyszących wystawie.

Schylek Peerelu. Lata 80. w zdjęciach z agencji FORUM — wybór i montaż archiwalnych materiałów wideo towarzyszących wystawie.

Wrzesień 1939. Rozbiór Polski — wybór i montaż archiwalnych materiałów wideo towarzyszących wystawie.

Z widokiem na Ararat. Losy Ormian w Polsce — montaż materiałów wideo towarzyszących wystawie.

Oblicza totalitaryzmu — wybór i montaż archiwalnych materiałów wideo towarzyszących wystawie.

EDUKACJA

I. Multimedialne warsztaty edukacyjne

Tematyka warsztatów jest skorelowana z tematyką organizowanych przez nas ekspozycji i w trakcie zajęć materiały z wystaw służą jako ilustracja omawianych zagadnień. Zajęcia prowadzone są przy użyciu nowoczesnych środków audio-wizualnych. Uczestnicy pracują ze źródłami, analizują materiały ikonograficzne, odsłuchują relacje świadków, oglądają filmy fabularne i dokumentalne. Prowadzimy zajęcia dla przedszkolaków, szkół podstawowych, gimnazjów i szkół średnich, grup

międzynarodowych, seniorów, a także osób z niepełnosprawnością intelektualną. W 2009 roku rozwijaliśmy następujące kierunki tematyczne:

- **W powojennej Warszawie**

Wraz z otwarciem nowej wystawy czasowej *60 lat temu w Warszawie. Fotografie z archiwum PAP 1947–48* uruchomiliśmy nowy cykl warsztatów zatytułowany *W powojennej Warszawie*. Główne obszary tematyczne to odradzanie się zniszczonego miasta, umacnianie władzy komunistów w Polsce oraz rozwój propagandy. W zajęciach wykorzystujemy fragmenty kronik filmowych i nagrań dźwiękowych z Archiwum Polskiego Radia oraz relacje świadków z Archiwum Historii Mówionej. Tematy warsztatów:

1. Życie codzienne w odradzającej się Warszawie
2. Proces umacniania się stalinizmu w powojennej Polsce.

- **Warszawa w czasie I wojny światowej**

W okresie marzec–kwiecień, w związku z prezentowaną wystawą *Miasto na szklanych negatywach. Warszawa 1916 w fotografiach Willy'ego Römera*, uruchomiliśmy cykl warsztatów zatytułowany *Warszawa w czasie I wojny światowej*. Ich celem jest ukazanie miasta, które w czasie I wojny światowej powoli odzyskuje pozycję stolicy Polski. Tematy warsztatów:

1. Życie codzienne w Warszawie w okresie I wojny światowej
2. Warszawscy Żydzi w czasie I wojny światowej.

- **Oblicza totalitaryzmu**

We wrześniu 2009 wraz z uruchomieniem nowej wersji wystawy multimedialnej *Oblicza totalitaryzmu* stworzyliśmy cykl warsztatów odpowiadających poszczególnym działom ekspozycji. Znaczącym walorem warsztatów jest wykorzystanie bogatego zestawu materiałów źródłowych: relacji świadków, listów, dokumentów oraz źródeł ikonograficznych: fotografii, materiałów propagandowych, a także fragmentów kronik i filmów archiwalnych. Tematy warsztatów:

1. Wrzesień 1939 w opowieściach świadków
2. Rok 1939 w relacjach Polaków, Żydów i Niemców
3. Życie codzienne w okupowanej Warszawie
4. Życie codzienne w getcie warszawskim
5. Życie uciekinierów z getta warszawskiego po „aryjskiej stronie” – panorama postaw
6. Powstanie w getcie warszawskim
7. Wilm Hosenfeld — niezwykła postawa oficera Wehrmachtu
8. Więźniowie obozów koncentracyjnych — relacje ocalałych
9. Kobiety w systemach totalitarnych — doświadczenia XX wieku
10. Stalinizm i represje wobec Polaków
11. Przesiedlenia, wywózki i zmiany granic w pierwszej połowie XX wieku
12. Rytuały stalinizmu.

Ponadto w omawianym okresie prowadziliśmy cykle warsztatów przygotowane w oparciu o materiały źródłowe, pochodzące z wystaw czasowych przygotowanych w poprzednich latach:

- **W okupowanej Warszawie**

Zajęcia prowadzone w oparciu o materiały z wystawy *W obiektywie wroga. Niemieccy fotoreporterzy w okupowanej Warszawie (1939–1945)*. W trakcie zajęć młodzież analizuje dokumenty, dzienniki, wspomnienia mieszkańców Warszawy oraz artykuły prasowe okresu okupacji. Tematy warsztatów:

1. Życie codzienne w okupowanej Warszawie
2. Warszawa we wrześniu 1939
3. Życie codzienne w getcie warszawskim

4. Życie uciekinierów z getta warszawskiego po „aryjskiej stronie” — panorama postaw
5. Wilm Hosenfeld — niezwykła postawa oficera Wehrmachtu.

- **Warszawa w zdjęciach lotniczych 1939–1945**

Cykl spotkań prowadzonych przez Zygmunta Walkowskiego, specjalistę od interpretacji fotografii Warszawy z czasów okupacji. Uczestnicy warsztatów odtwarzają dzieje okupowanej Warszawy poprzez analizę archiwalnych zdjęć lotniczych z lat 1939–45. W czasie spotkania uczniowie mają okazję porównać współczesny obraz miasta z tym zarejestrowanym przez niemieckich lotników. Tematy warsztatów:

1. Warszawa 1939–45 — obraz postępującej zagłady miasta
2. Warszawa — wrzesień 1939
3. Powstanie Warszawskie
4. Zamek Królewski — rekonstrukcja wydarzeń.

- **Świat Kresów**

Interdyscyplinarne warsztaty poświęcone wielowątkowemu dziedzictwu Kresów prowadzone przez Tomasza Kubę Kozłowskiego, koordynatora programu Warszawska Inicjatywa Kresowa realizowanego w DSH. Szczególnym walorem zajęć jest wykorzystanie oryginalnej ikonografii oraz eksponatów z liczącej ponad 25 tysięcy obiektów kolekcji prowadzącego zajęcia. W ramach prezentacji multimedialnych pokazujemy także fragmenty filmów dokumentalnych oraz relacje świadków pochodzące ze zbiorów Ośrodka KARTA. Tematy warsztatów:

1. Kresowy tygiel narodów, religii i kultur czyli... Unia już tu była!
2. Od Reja do Makuszyńskiego i Kapuścińskiego. Literackie dziedzictwo Kresów
3. Od Wileńszczyzny po Czarnohorę i Podole. Panorama krain geograficzno-historycznych Ziemi Wschodnich II Rzeczypospolitej.

- **Pamiętanie Peerelu**

Od stycznia 2009 kontynuujemy oraz poszerzamy o nowe tematy uruchomiony w listopadzie 2008 cykl warsztatów stanowiących część projektu historii mówionej: ***Pamiętanie Peerelu. Opowieści o wspólnych i indywidualnych sposobach na system: 1956–1989*** prowadzonego przez pisarkę i dziennikarkę Ankę Grupińską. Celem projektu jest przybliżenie uczniom historii Peerelu przez indywidualne doświadczenia uczestników wydarzeń. Zajęcia prowadzone są metodami aktywizującymi. Uczniowie zapoznają się z relacjami świadków, zdjęciami, filmami i dokumentami. Cykl koordynuje socjolog Jagna Kofta. W ramach programu nauczyciele otrzymują bezpłatne notesy edukacyjne wydane w ramach realizacji projektu. Notesy są skonstruowane z fragmentów wywiadów, opatrzone komentarzem, zawierają także „Pomocnik dla nauczyciela i ucznia”, obejmujący kalendarium wydarzeń, krótkie biografie bohaterów opowieści, słowniczek pojęć oraz gotowe scenariusze lekcji. Tematy warsztatów:

1. Opowieści o Grudniu '81
 2. Opowieści o Marcu '68
- oraz z okazji dwudziestolecia wyborów z czerwca 1989:
3. Czerwiec '89 — dwadzieścia lat minęło...
 4. Drukarze — drugi obieg
 5. Życie codzienne w PRL-u.

- **Filmowy PRL**

Uzupełnieniem warsztatów *Pamiętanie Peerelu* jest nasz nowy cykl filmowy adresowany do uczniów szkół ponadgimnazjalnych. W ramach spotkania odbywa się pokaz filmu fabularnego poprzedzony projekcją kronik filmowych z epoki, wprowadzeniem w realia historyczne oraz prelekcją na temat filmu. Po projekcji zapraszamy młodzież do dyskusji. Cykl obejmuje dziesięć filmów, lista prezentuje je w kolejności dekad, o których opowiadają:

- ***Papiół i diament*** (1958, 97 min), reż. Andrzej Wajda

- *Matka Królów* (1982, 127 min), reż. Janusz Zaorski
- *Zezowate szczęście* (1960, 107 min), reż. Andrzej Munk
- *Zagubione uczucia* (1957, 75 min), reż. Jerzy Zarzycki
- *Dreszcze* (1981, 102 min), reż. Wojciech Marczewski
- *Człowiek z marmuru* (1976, 153 min), reż. Andrzej Wajda
- *Wodzirej* (1977, 104 min), reż. Feliks Falk
- *Przypadek* (1981, 112 min), reż. Krzysztof Kiesłowski
- *Człowiek z żelaza* (1981, 147 min), reż. Andrzej Wajda

- **Warsztaty fotograficzne**

W omawianym okresie wspólnie z Towarzystwem Inicjatyw Twórczych „ę” przygotowaliśmy trzy cykle warsztatów fotograficznych, których punktem wyjścia były prezentowane w tym czasie wystawy czasowe. W ramach wystawy *60 lat temu w Warszawie. Fotografie PAP 1947–48* podczas trzech kolejnych weekendów (24–25 stycznia, 31 stycznia–1 lutego, 7–8 lutego) wspólnie z młodzieżą zastanawialiśmy się nad rolą, znaczeniem i sposobami wykorzystania fotografii dokumentalnej, reportażowej i prasowej. Uczestnicy warsztatów mieli okazję realizacji własnych projektów. Efekty warsztatów (zdjęcia, wnioski i zebrane materiały) zostały zaprezentowane szerokiej publiczności na finisażu wystawy 15 lutego.

W ramach wystawy *Miasto na szklanych negatywach. Warszawa 1916 w fotografiach Willy’ego Römera* wspólnie z Towarzystwem Inicjatyw Twórczych „ę” przygotowaliśmy cztery spotkania fotograficzno-historyczne:

1. Narodziny fotoreportażu — początki fotografii prasowej, jej rozwój i rola we współczesnym świecie. Pionierzy i ikony fotoreportażu, agencje prasowe kiedyś i dziś
2. Wokół zdjęć Römera — praca z wystawą
3. Od szklanych negatywów do cyfrowej matrycy — rozwój techniki fotograficznej na przestrzeni XX wieku
4. Wielokulturowa Warszawa — socjologiczne spojrzenie na fotografię Römera.

W oparciu o dwie wystawy przygotowane z okazji 20. rocznicy zwycięstwa Solidarności: *Schyłek Peerelu. Lata 80. w fotografiach z agencji FORUM* oraz *Sztafeta do wolności* uruchomiliśmy kolejny cykl spotkań wokół fotografii:

1. Portret, ale jaki? Twórcza praca z wystawą poświęcona groteskowej rzeczywistości lat osiemdziesiątych
2. Fotografowanie historii i historia fotografii. Reportaż, dokument, fotografia prasowa
3. Dwadzieścia lat później — plener fotograficzny.

Od września 2009 prowadzimy również warsztaty fotograficzne do wystawy *Oblicza totalitaryzmu*. Tematy warsztatów:

1. Obraz i tekst, czyli co mówią zdjęcia. Warsztaty fotograficzne poruszające zagadnienie dokumentalności i obiektywności fotografii. W programie ćwiczenia praktyczne (konieczność posiadania własnego aparatu), prezentacja dotycząca ciekawych przykładów z historii fotografii reportażowej i prasowej oraz dyskusja. Czas trwania warsztatów — trzy godziny.
2. Kreacja, manipulacja, propaganda? Praca z wystawą — pogłębiona praca nad analizą kilku wybranych zdjęć. Ćwiczenia praktyczne — kreacje fotograficzne. Czas trwania warsztatów — trzy godziny.
3. Narodziny fotoreportażu. Prezentacja omawiająca w zarysie historię reportażu oraz fotografii prasowej połączona z elementami pracy warsztatowej. Czas trwania warsztatów — dwie godziny.

- **Zajęcia plastyczno-historyczne dla dzieci**

Purim Spiel: warsztaty lalkarskie z okazji żydowskiego święta Purim

W nawiązaniu do tradycji Purim Spiel, czyli przedstawień teatralnych organizowanych z okazji żydowskiego święta Purim w dniach 9–11 marca odbyły się w Domu Spotkań z Historią warsztaty lalkarskie dla szkół podstawowych. Warsztaty zostały przygotowane przez Centrum Edukacyjne Muzeum Historii Żydów Polskich we współpracy z Teatrem Lalka. W pierwszej części zajęć dzieci zapoznały się z historią Estery, z którą związane jest święto Purim. W przerwie dzieci zwiedzały wystawę *Miasto na szklanych negatywach. Warszawa 1916 w fotografiach Willy'ego Römera*. Na wystawie pokazane zostały m.in. zdjęcia żydowskich mieszkańców Warszawy, które stanowiły doskonałą inspirację dla tworzenia lalek do przedstawienia, a równocześnie stanowiły łącznik między historią biblijną a światem współczesnym. Następnie dzieci wykonały lalki, a na koniec odegrały krótkie przedstawienie.

Dziecięca mapa Warszawy

Od maja 2009 zapraszamy dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym na warsztaty plastyczno-historyczne zatytułowane *Dziecięca mapa Warszawy*. Zajęcia początkowo organizowane w scenerii wystawy plenerowej *Warszawa z wysoka. Niemieckie zdjęcia lotnicze 1940–45 z National Archives w College Park* po jej demontażu weszły na stałe do naszej oferty edukacyjnej. W programie warsztatów m.in.: konstruowanie mapy Warszawy, składanie modeli samolotów oraz porównanie dziecięcej mapy współczesnej Warszawy ze zdjęciami stolicy z czasów II wojny światowej.

Akcja „Lato w Mieście”

W lipcu i sierpniu Dział Edukacji prowadził zajęcia w ramach akcji „Lato w Mieście” dla dzieci z warszawskich szkół podstawowych. Oferta DSH obejmowała trzy rodzaje zajęć: *Dziecięcą Mapę Warszawy*, warsztaty *Gapiszon w Krainie Nieprawdy* oraz cykl *Filmowy PRL*. Największą popularnością cieszyły się warsztaty *Dziecięca Mapa Warszawy*, w których uczestniczyło 16 grup. Podczas warsztatów dzieci tworzyły mapę miasta za pomocą różnych technik plastycznych. Drugimi warsztatami prowadzonymi w ramach tej akcji były zajęcia *Gapiszon w Krainie Nieprawdy*, bazujące na komiksie Bohdana Butenki stworzonym specjalnie na zamówienie Domu Spotkań z Historią z okazji 20. rocznicy wyborów Czerwca '89. Ponadto w ramach akcji Lato w Mieście zorganizowano trzy warsztaty filmowe. Łącznie z zajęć organizowanych w ramach akcji skorzystało około 550 dzieci.

6 lipca gościliśmy w DSH młodzież biorącą udział w XXI międzynarodowym finale Parafiady 2009 (Polacy i Węgrzy). Młodzież uczestnicząca w warszawskich finałach wzięła udział w warsztatach varsavianistycznych oraz zwiedziła prezentowaną wówczas w DSH wystawę *Schylek Peerelu*.

Z myślą o młodzieży szkół ponadpodstawowych spędzającej wakacje w mieście przygotowaliśmy wielkoformatową plenerową grę **SOCLAND**. Gra w atrakcyjny sposób wprowadza młodzież w realia codzienności późnego Petrelu i przedstawia najważniejsze wydarzenia polityczne oraz ich wpływ na życie zwykłych ludzi. W sierpniu i wrześniu w grze udział wzięło około 300 uczniów gimnazjów i liceów.

21 sierpnia na Podzamczu odbył się piknik zamykający Akcję „Lato w Mieście”. W trakcie imprezy przeprowadzono warsztaty varsavianistyczne i zabawy bazujące na warsztatach *Gapiszon w Krainie Nieprawdy*. Młodzież biorąca udział w pikniku wzięła również udział w grze **SOCLAND**.

Największym zainteresowaniem w czasie trwania akcji Lato w Mieście cieszyły się zajęcia dla najmłodszych, w związku z tym poszerzyliśmy naszą ofertę skierowaną do tej grupy wiekowej. W **okresie wrzesień–grudzień** prowadziliśmy następujące warsztaty historyczno-plastyczne dla dzieci w wieku przedszkolnym oraz wczesnoszkolnym:

1. *Gapiszon w Krainie Nieprawdy* — warsztaty filozoficzno-historyczne oparte na kanwie najnowszej opowieści o przygodach Gapiszona *Bardzo Nowe Szaty Króla*; dzieci zachęcane są do refleksji o konsekwencjach mówienia prawdy, o postawach obywatelskich i sposobach

funkcjonowania państwa.

2. ***W co się bawił pradziadek?*** — na podstawie wybranych fragmentów literatury źródłowej, relacji ze zbiorów AHM, rysunków i fotografii dzieci poznają popularne w czasie okupacji zabawy i zabawki dziecięce.
3. ***Gdybym był Kajtusem Czarodziejem...*** — zajęcia literacko-plastyczne bazujące na wybranych fragmentach książki „Kajtuś Czarodziej” Janusza Korczaka. Uczestnicy poznają warunki życia codziennego w okupowanym kraju, a następnie bawią się w „czarowanie przeszłości” — domalowywanie na starych zdjęciach okupowanej Warszawy i getta warszawskiego tego, czego na nich brakuje: uśmiechu, jedzenia, zieleni...

- **Spotkania specjalne**

- Młodzież — Sprawiedliwi — Ocaleni**

- 12 maja 2009, dla upamiętnienia pierwszej rocznicy śmierci Ireny Sendlerowej, odbyły się w DSH warsztaty dla dzieci i młodzieży ze szkół noszących Jej imię. Wzięli w nich udział m.in. prof. Michał Głowiński, jeden z 2,5 tys. uratowanych przez Irenę Sendlerową dzieci, oraz Jadwiga Gawrych i Janina Rożeczka, odznaczone Medalem Sprawiedliwych wśród Narodów Świata. Zaproszeni goście mówili m.in. o emocjach ukrytych w języku, o pasji życia i świadczeniu prawdy. Współorganizatorami spotkania byli: Fundacja Sendlerowej, Muzeum Historii Żydów Polskich oraz Warsztaty Analiz Socjologicznych.

- Cywilna obrona Warszawy**

- 26 września z okazji 70. rocznicy obrony Warszawy Biuro Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej zorganizowało historyczną grę miejską pt. „Szlakiem cywilnej obrony Warszawy — wrzesień 1939”. Honorowy Patronat nad grą objęła Prezydent Warszawy Hanna Gronkiewicz-Waltz. W Domu Spotkań z Historią Dział Edukacji przygotował jeden z punktów, w którym zespoły musiały rozwiązać zadanie związane z tematyką gry. Zadanie zostało przygotowane na podstawie relacji pochodzących z Archiwum Historii Mówionej opowiadających o indywidualnych doświadczeniach mieszkańców Warszawy związanych z tym okresem.

- Konkurs „Przybij Piątkę”**

- 4 grudnia Dział Edukacji DSH zorganizował warsztaty dla finalistów konkursu „Przybij Piątkę” zorganizowanego przez **Centrum Edukacji Obywatelskiej**. W ramach konkursu zespoły uczniów szkół ponadgimnazjalnych przygotowywały esej, prezentację lub fotoreportaż na temat zmian, które zaszły w Polsce od upadku komunizmu, a w szczególności od momentu wejścia Polski do Unii Europejskiej. Organizatorzy szczególnie nacisk położyli na osobiste odczucia uczestników i ich refleksje związane z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej. Dla młodzieży przygotowano warsztaty poświęcone wydarzeniom Czerwca '89.

- Spotkanie dla Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP**

- 12 grudnia w Domu Spotkań z Historią odbył się finał Ogólnopolskiego Konkursu Plastycznego „Zapobiegajmy Pożarom” organizowanego przez Związek Ochotniczych Straży Pożarnych RP. W konkursie wzięły udział dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym oraz młodzież i studenci. Podczas spotkania odbyło się uroczyste wręczenie nagród laureatom konkursu w poszczególnych grupach wiekowych. Wszyscy uczestnicy spotkania, laureaci, ich rodzice i opiekunowie mieli okazję obejrzyć tego dnia wystawę nagrodzonych i wyróżnionych prac. Finał konkursu zorganizowano w DSH, ponieważ 2009 był rokiem rocznicowym — 70-lecia wybuchu II wojny światowej. W nawiązaniu do tej rocznicy dla uczestników spotkania przygotowano specjalny program warsztatów edukacyjnych. Starsi uczestnicy konkursu wzięli udział w warsztatach ***Wrzesień 1939***, a młodsze dzieci w warsztatach ***Gdybym był Kajtusem Czarodziejem***.

- Młodzież debatuje o Warszawie**

Projekt powstał z inicjatywy Fundacji Civis Polonus oraz Biura Edukacji Urzędu m.st. Warszawy. Celem projektu było nawiązanie współpracy i dialogu między młodymi obywatelami Warszawy a władzami miasta. 16 grudnia 2009 w Domu Spotkań z Historią odbyła się debata zatytułowana: **Prawa człowieka w naszym mieście**. W debacie wzięli udział Wiceprezydent Warszawy Włodzimierz Paszyński oraz młodzież z warszawskich szkół.

- **Spotkania dla grup międzynarodowych i wymiany zagraniczne**

W dniach 5–15 maja 2009 gościliśmy grupę uczniów ze szkoły nr 1450 w Moskwie. Program pobytu został wspólnie przygotowany przez obie strony i obejmował m.in. warsztaty edukacyjne w DSH oraz spotkanie ze Zbigniewem Bujakiem. W trakcie uroczystego spotkania byłemu działaczowi opozycji zostało wręczone prestiżowe odznaczenie im. A. Sacharowa.

W pierwszym półroczu 2009 prowadziliśmy również warsztaty edukacyjne dla młodzieży z Niemiec, Ukrainy, Łotwy i Węgier (17 marca, 5 czerwca, 9 czerwca, 22 czerwca). Zajęcia odbywają się w języku niemieckim, angielskim i rosyjskim.

10 października gościliśmy grupę studentów z Moskwy oraz członków moskiewskiego Memoriału. Studenci spotkali się ze Zbigniewem Bujakiem i wzięli udział w warsztatach zatytułowanych **Od porozumienia sierpniowego do okrągłego stołu. Rzecz o istocie kultury Solidarności**. Uczestnicy spotkania w dniach 12–13 października wzięli udział w międzynarodowej konferencji dla młodzieży zorganizowanej przez Fundację Centrum Solidarności w Gdańsku, a zatytułowanej **Koniec zimnej wojny. Solidarność początkiem upadku komunizmu**.

12 października gościliśmy grupę wymiany polsko-niemiecko-izraelskiej — młodzież licealną oraz nauczycieli. Tematyka zajęć zorganizowanych dla grupy związana była z Powstaniem Warszawskim. W ramach spotkania odbyła się projekcja filmu **Honor of the city. The Warsaw rising**.

27 października Dział Edukacji gościł grupę laureatów konkursu organizowanego przez Ambasadę Polską w Izraelu, dotyczącego najnowszej historii Polski. Laureaci przez tydzień poznawali Polskę. Wizytę młodzieży zorganizowało Muzeum Historii Żydów Polskich. W Domu Spotkań z Historią odbyło się spotkanie, w czasie którego pracownicy działu edukacji zapoznali młodzież z profilem naszej instytucji, a następnie wspólnie zwiedzili wystawę **Oblicza totalitaryzmu**.

9 listopada odwiedziła DSH pani Gila Kalderon, zastępca dyrektora Departamentu Oświaty w Tel Awiwie, której towarzyszyły przedstawicielki Biura Edukacji Urzędu Miasta Warszawy. Pani Kalderon zapoznała się z działaniami prowadzonymi przez DSH, szczególnie w zakresie edukacji oraz zwiedziła wystawę **Oblicza totalitaryzmu**.

II. Spotkania ze świadkami

W związku z 20. rocznicą wyborów 4 czerwca 1989 roku organizujemy warsztaty prowadzone przez działacza opozycji demokratycznej w czasach PRL — Zbigniewa Bujaka. Celem warsztatów zatytułowanych **Od Porozumienia Sierpniowego do Okrągłego Stołu. Rzecz o istocie kultury „Solidarności”** jest wyjaśnienie istoty obu wymienionych w tytule porozumień. Podstawą warsztatów są książki: *Demokracja performatywna* Elżbiety Matyni oraz *Kondycja ludzka* Hannah Arendt.

Ponadto kontynuujemy rozpoczętą w 2008 roku współpracę edukacyjną z Fundacją Polsko-Niemieckie Pojednanie, polegającą na wspólnym organizowaniu spotkań młodzieży szkół ponadpodstawowych ze świadkami — ofiarami represji niemieckich podczas II wojny światowej. W omawianym okresie zorganizowaliśmy trzy spotkania ze świadkami. Pierwsze miało miejsce 22 maja, a jego bohaterem był Jerzy Bartnik (pseudonim „Magik”), uczestnik Powstania Warszawskiego. 28 maja i 27 października odbyły się spotkania z panią Urszulą Katarzyńską (pseudonim „Ula”), która opowiadała o doświadczeniach kobiet, uczestniczek Powstania Warszawskiego. Spotkania ze świadkami odbywają się w sali projekcyjnej DSH i mają

multimedialny charakter — rozmowie towarzyszą pokazy fragmentów filmów dokumentalnych, zdjęć i dokumentów archiwalnych.

III. Projekty edukacyjne:

- **Projekt: *Ścieżki mniejszości***

Ścieżki mniejszości to projekt edukacyjny Domu Spotkań z Historią realizowany przez młodzież z warszawskich szkół ponadpodstawowych. W pierwszym etapie projektu uczniowie badali historię i kulturę historycznych mniejszości Warszawy. Rezultatem ich pracy są tematyczne trasy spacerowe związane z pamiątkami po mniejszościach zamieszkujących niegdyś stolicę. Uczniowie przygotowali trzy trasy spacerów:

1. Spacer ścieżką niemiecką
2. Spacer ścieżką rosyjską
3. Spacer ścieżką żydowską.

Obecnie organizujemy spacer wybraną ścieżką mniejszości z udziałem naszego przewodnika.

Jesienią b.r rozpoczęliśmy drugą edycję projektu. Powstanie nowej ścieżki spacerowej zostało zainspirowane wystawą *Z widokiem na Ararat. Losy Ormian w Polsce*, prezentowaną w Domu Spotkań z Historią w okresie październik-grudzień 2009. Wystawa składa się z archiwalnych fotografii oraz opowieści o Ormianach, których los związał z Polską. Spacer ormiański został opracowany przez uczennice Liceum im. Mikołaja Reja w ramach zajęć Klubu Przyjaciół KARTY, odbywających się regularnie w Domu Spotkań z Historią. W ramach projektu zrealizowano:

- warsztaty historyczne,
- warsztaty fotograficzno-filmowe,
- folder z opracowaną trasą spaceru,
- film dokumentujący spacer śladami mniejszości ormiańskiej oraz prezentację multimedialną.

Ponadto w ramach weekendu (17-18.10.09) ormiańskiego towarzyszącego wystawie przygotowano:

- **Baby parking** czyli strefę zabaw dla dzieci. Po skończonej zabawie każdy maluch otrzymał pamiątkowy dyplom z wykaligrafowanym swoim imieniem po polsku i ormiańsku. Kaligrafowali **Gagik Parsamian**, znany ormiański malarz mieszkający na Wybrzeżu i **Margerita Jeremian**, założycielka niedzielnej szkoły ormiańskiej i lektoratu ormiańskiego na Uniwersytecie Warszawskim.

- **Spacer „Szlakiem Ormian”** połączony z dystrybucją wydanego w z tej okazji folderu/mapy po zabytkach ormiańskich w Warszawie.

15 listopada, w ramach „niedzieli ormiańskiej” ponownie przygotowano strefę zabaw dla dzieci oraz spacer „Szlakiem Ormian”.

- **Projekt *Mur: bezpieczeństwo i niewola***

Dom Spotkań z Historią był partnerem projektu edukacyjnego realizowanego w Liceum im. K. Hoffmanowej. Celem projektu było upamiętnienie wydarzeń 1989 roku w Polsce i w Niemczech. W trakcie projektu uczniowie zapoznali się z historią XX-wiecznych murów: getta warszawskiego, berlińskiego, koreańskiego, izraelsko-palestyńskiego i amerykańsko-meksykańskiego.

29 października uczniowie wzięli udział w spacerze po terenie getta warszawskiego. 4 listopada uczniowie wysłuchali wykładu dr. Kazimierza Wóycickiego zatytułowanego *1989 — 9 listopada; przełomowy dzień w historii Niemiec i jego polski kontekst*. Zwieńczeniem projektu był wyjazd do Berlina (7–10 listopada 2009) na obchody 20. rocznicy upadku muru berlińskiego. 9 listopada 2009 (poniedziałek) w Berlinie, z okazji 20. rocznicy upadku muru, wzdłuż dawnej linii dzielącej miasto zostało ustawione domino z tysiąca kostek. Pomysł pomalowania polskich kostek był częścią akcji [WYŁĄCZ SYSTEM](#) organizowanej w Warszawie przez DSH z okazji dwudziestej rocznicy wyborów 4 czerwca 1989.

9 i 10 listopada Dział Edukacji Domu Spotkań z Historią poprowadził również warsztaty dla młodzieży licealnej w Berlinie. W zajęciach wzięło udział stu uczniów z Polski i stu z Niemiec. W trakcie spotkania rozmawiano o wydarzeniach 1989 roku w Europie Środkowej i Wschodniej. Efektem projektu jest strona internetowa dotycząca przebiegu działań projektowych (<http://mur.waw.pl/>) oraz broszura dotycząca historii muru berlińskiego i pojednania polsko-niemieckiego.

- **Projekt: *Warszawa jakiej nie znamy odtwarzana oczami uczniów LXXX LO im. L. Staffa***

Projekt edukacyjny przygotowany przez nauczycielkę historii Agnieszkę Sławińską z LXXX LO im. L. Staffa. Celem projektu było odkrywanie przez młodzież najmniej znanych wątków z historii Warszawy od końca XIX w. aż po II wojnę światową.

21 października odbyło się spotkanie z historykiem i publicystą Tadeuszem W. Świątkiem na temat życia codziennego w Warszawie na przełomie XIX i XX wieku.

13 listopada warsavianista Jerzy S. Majewski poprowadził wykład na temat życia codziennego w Warszawie w okresie międzywojennym.

27 listopada na wirtualny spacer po wojennej Warszawie poprowadził uczniów dokumentalista, warsavianista Zygmunt Walkowski.

27 października odbyło się spotkanie z uczestniczką powstania warszawskiego panią Urszulą Katarzyńską.

3 listopada uczniowie wzięli udział w warsztatach na temat życia codziennego w okupowanej Warszawie.

17 listopada w trakcie zajęć warsztatowych uczniowie zapoznawali się z historią warszawskiego getta.

IV. Debaty oksfordzkie

Z okazji obchodów 20-lecia pierwszych wolnych wyborów, 8 czerwca odbyła się debata oksfordzka nad następującą tezą: gruba kreska — spojrzenie w przyszłość. Kontrteza: gruba kreska — ucieczka od odpowiedzialności. W charakterze mówców wystąpili przedstawiciele dwóch warszawskich liceów: im. Klementyny Hoffmanowej i im. Mikołaja Reja. Uczniowie w ramach przygotowań do debaty odbyli szereg spotkań z politykami i publicystami. Rozmawiali m.in. z Konstantym Gebertem, Zbigniewem Bujakiem, Januszem Korwin-Mikke.

V. Klub Przyjaciół KARTA

Klub ten działa nieprzerwanie od chwili powstania DSH. Zajęcia odbywają się w każdy piątek w godz. 15.30–17.00. W ramach spotkań organizowane są seanse mało znanych filmów dokumentalnych, pokazy slajdów, dyskusje i wykłady dotyczące XX wieku. Większość materiałów wykorzystywanych podczas spotkań pochodzi z zasobów Medioteki DSH oraz Archiwum Ośrodka KARTA.

Celem zajęć jest nie tylko przygotowanie do matury z historii, ale przede wszystkim popularyzacja wiedzy historycznej oraz inspirowanie młodych ludzi do otwartej rozmowy o trudnych, kontrowersyjnych, a niekiedy bolesnych zagadnieniach z historii najnowszej.

Inicjatorem spotkań jest Koło Historyczne z XI LO im. Mikołaja Reja w Warszawie, które od wielu lat współpracuje z Ośrodkiem KARTA. W omawianym okresie członkowie Klubu KARTY przygotowywali prezentacje multimedialne na temat trzech wybranych mniejszości zamieszkujących Warszawę: Żydów, Rosjan i Tatarów. Prace zostały zaprezentowane 16 czerwca br. na uroczystym spotkaniu prezentującym dokonania Klubu KARTY w roku szkolnym 2008/2009. Oprócz członków Klubu obecni byli ich rówieśnicy, nauczyciele, a także przedstawiciele Biura Edukacji Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy.

VI. Seniorzy i Uniwersytety Trzeciego Wieku

Naszą ofertę edukacyjną adresujemy również do seniorów, słuchaczy Uniwersytetów Trzeciego Wieku, a także pensjonariuszy dziennych domów opieki społecznej, dla których organizujemy

pokazy filmów, prelekcje, zwiedzanie wystaw. Dotychczas z naszej oferty skorzystały m.in. Uniwersytet Otwarty „Pokolenia” z Podkowy Leśnej, Uniwersytet Trzeciego Wieku Woli i Bemowa, Pierwszy Żoliborski Uniwersytet Trzeciego Wieku, Zespół Dziennikarzy Seniorów przy Stowarzyszeniu Dziennikarzy Polskich, Ośrodek Wsparcia dla Seniorów, Śródmiejski Ośrodek Opiekuńczy, PTTK Żoliborz oraz Dzielnicowy Dom Pomocy Społecznej Praga Południe.

VII. Konferencje międzynarodowe

W dniach 10–12 lutego w Domu Spotkań z Historią odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa *Sprawiedliwi wśród narodów i opór przeciwko systemom totalitarnym*. Została ona zrealizowana w ramach europejskiego programu *Europa dla obywateli — aktywna pamięć europejska*. Była częścią europejskiego projektu, w ramach którego zaplanowano również wyjazd uczniów włoskich do Rumunii (Bukareszt-Cluj w terminie 5–10 marca) i konferencję, która odbyła się w Bolonii w dniach 22/23/24 kwietnia. Konferencji patronowały liczne organizacje rządowe i pozarządowe

z Polski, Włoch i Rumunii. Uczestnicy mieli okazję do wymiany poglądów w trakcie pięciu spotkań panelowych poświęconych wybranym zagadnieniom:

- Totalitaryzm czy totalitaryzmy?
- Ludobójstwo i prześladowania, próba konfrontacji: pamięć Shoah wobec pamięci o Gułagu
- Opór przeciwko totalitaryzmowi: Sprawiedliwi wśród narodów i Sprawiedliwi w komunistycznym systemie totalitarnym
- Pamięć i nauczanie historii: perspektywy i doświadczenia
- Dyskusja i podsumowanie. Od wspólnoty pamięci do wspólnej europejskiej pamięci.

W dniach 21/22/23 kwietnia w Bolonii podczas konferencji zatytułowanej *Sprawiedliwi i ci, którzy stawili moralny opór totalitaryzmowi* włoska młodzież miała okazję do refleksji nad wartością wspólnych doświadczeń, naznaczonych przez dwudziestowieczne totalitaryzmy (fasyzm, nazizm i komunizm) i dzielenie się wspólną pamięcią, pisaną nie tylko przez zwycięzców. Polskę reprezentował Konstanty Gebert oraz Anna Ziarkowska z Domu Spotkań z Historią. Owoce konferencji jest partnerstwo DSH w dwóch projektach europejskich. Pierwszy z nich zakłada zorganizowanie w Polsce, Włoszech i Rumunii konkursu zatytułowanego *Świadomość europejska i totalitaryzm* oraz wspólne spotkanie laureatów w Warszawie w 2010 roku. Drugi projekt zatytułowany *Europejski, wirtualny las sprawiedliwych* przewiduje odnalezienie i pokazanie nieznanych dotąd historii, nie tylko Sprawiedliwych, ale również osób stawiających opór moralny wobec komunizmu. Efektem końcowym będzie utworzenie wirtualnego ogrodu *Sprawiedliwych oraz stawiających opór moralny wobec komunizmu*, w którym młodzież z całej Europy symbolicznie zasadzi drzewa ku czci osób zasługujących na to miano. Inicjatorem projektu jest Fundacja Gariwo (Gardens of the Righteous Worldwide) z siedzibą w Mediolanie.

26 lipca 2009 Dział Edukacji zorganizował spotkanie dla grupy kobiet biorących udział w projekcie organizacji *Aktion Sühnezeichen Friedensdienste*. Organizacja ta stawia sobie za zadanie zachowywanie pamięci o zbrodniach popełnionych przez narodowo-socjalistyczny reżim niemiecki. Poprzez swoją pracę ASF chce także uwrażliwić społeczeństwo na przejawy rasizmu, wykluczenia i dyskryminacji. W organizacji, działającej od 1958 roku, pracuje jednocześnie około 180 wolontariuszy z różnych krajów. Jedną z akcji koordynowanych przez ASF są coroczne letnie obozy dla uczestników z różnych krajów. Podczas takich spotkań uczestnicy pracują przy konkretnych projektach.

W DSH gościliśmy kobiecą grupę pracującą w okresie 20–31 lipca w obozie i miejscu pamięci w Treblince. Uczestniczki z Niemiec, Polski i Białorusi porządkowały miejscowy cmentarz żydowski oraz pracowały w archiwach muzeum – tłumacząc na język polski listy żołnierzy niemieckich oraz konstruując niemieckojęzyczną stronę muzeum. Nadrzędnym tematem całego spotkania było hasło „Kobieta w narodowym socjalizmie”; uczestniczki wyszukiwały informacje i prowadziły spotkania dotyczące tego tematu.

W DSH przygotowaliśmy dla uczestniczek projektu warsztaty *Życie codzienne w Getcie Warszawskim* oraz specjalną prezentację dotyczącą życia kobiet w getcie i najważniejszych problemów, z jakimi się borykały. Po części warsztatowej uczestniczki spotkania udały się na spacer po terenie byłego getta.

W ramach obchodów 70. rocznicy wybuchu II wojny światowej Dział Edukacji zorganizował w dniach 10–11 września międzynarodową konferencję popularnonaukową zatytułowaną ***Od Ormian po Ruandę — porównawcze studia nad ludobójstwami***. Głównym gościem konferencji była ruandyjska badaczka prowadząca projekt dotyczący pamięci o ludobójstwie w Ruandzie, Assumpta Mugiraneza. Ponadto w konferencji wzięli udział wybitni polscy naukowcy, dziennikarze oraz pracownicy organizacji zajmujących się pomocą humanitarną oraz obroną praw człowieka. Wśród zaproszonych gości obecni byli m.in. prof. Roman Wieruszewski, prof. Grzegorz Kucharczyk, prof. Andrzej Żbikowski, Halina Bortnowska, Konstanty Gebert, Jan Piekło, dr Piotr Kendziorok. Uczestnicy konferencji zastanawiali się nad rolą państwa, edukacji i ideologii w przygotowaniu ludobójstw oraz reakcji świata zewnętrznego na zbrodnie.

Konferencji towarzyszył przegląd filmów dokumentalnych i fabularnych dotyczących prezentowanej tematyki:

4 września *Ararat* (2002, 126 min), reż. Atom Egoyan

8 września *Darfur now* (2007, 99 min), reż. T. Braun

9 września *Strzelając do psów* (2005, 115), reż. M. Caton-Jones

Po pokazach odbyła się dyskusja z zaproszonymi gośćmi. W ramach imprez towarzyszących 6 września odbyła się plenerowa akcja społeczna, w której wzięły udział organizacje humanitarne zajmujące się pomocą dla Afryki (Polska Akcja Humanitarna, Polska dla Darfuru). Imprezie towarzyszyły warsztaty dla dzieci i młodzieży dotyczące m.in. praw człowieka oraz problemów społecznych i gospodarczych związanych z życiem codziennym w rejonach objętych konfliktami zbrojnymi. W ramach wydarzenia Polska Akcja Humanitarna przygotowała warsztaty *Dostęp do wody pitnej* i grę edukacyjną *Miasto wodne*. Polska dla Darfuru zorganizowała warsztaty plastyczne dla najmłodszych, w trakcie których dzieci pomalowały symboliczny Namiot Nadziei.

VIII. Szkolenia, seminaria i konferencje dla nauczycieli

- **Konferencja metodyczna dla nauczycieli historii i WOS szkół ponadgimnazjalnych**
Historia najnowsza w zreformowanej szkole

W dniach 6–7 lutego Dom Spotkań z Historią wspólnie z warszawskim oddziałem Biura Edukacji Publicznej IPN oraz Warszawskim Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń zorganizował dwudniową konferencję poświęconą nauczaniu historii w zreformowanej szkole. Konferencję otworzył wykład dr. Tomasza Łabuszewskiego ***Lata 1945–56***. Po przerwie odbyły się warsztaty metodyczne dla nauczycieli oraz wykład ***Od Sierpnia do Sierpnia, czyli od porozumień sierpniowych do rządu Mazowieckiego*** (dr hab. Antoni Dudek, IPN).

Drugiego dnia prof. Jerzy Eisler wygłosił wykład ***Lata 60. i 70.*** W drugiej części konferencji odbyły się warsztaty metodyczne dla nauczycieli. Podsumowaniem konferencji był referat Arkadiusza Walczaka ***Historia najnowsza jako wyzwanie metodyczne***. Konferencja była pierwszą z cyklu planowanych. Wzięło w niej udział 90 nauczycieli szkół średnich.

- **Konferencja metodyczna dla nauczycieli historii i WOS** ***Nowa podstawa programowa. „Qvo vadis historio?”***

5 marca Zespół Doradców Metodycznych Historii i WOS zorganizował konferencję metodyczno-informacyjną na temat nowej podstawy programowej. W trakcie konferencji przedstawiciel MEN zarysował założenia nowej reformy programowej. Stanowisko środowiska naukowego wobec proponowanych zmian przedstawił prof. dr hab. Tadeusz Wolsza. Na konferencji została zaprezentowana oferta programowa DSH. W wydarzeniu wzięło udział 120 nauczycieli.

- **Konferencja *Miejsca pamięci w stosunkach polsko-niemieckich***

Z okazji obchodów 20. rocznicy powstania Fundacji „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego, 21 i 22 marca odbyły się warsztaty adresowane do nauczycieli historii i wychowania obywatelskiego oraz animatorów projektów historycznych. Celem zajęć była refleksja nad rolą miejsc pamięci w świadomości różnych narodów i pokoleń. Zajęcia prowadzili specjaliści programowi Fundacji „Krzyżowa”, Muzeum Auschwitz oraz Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży.

- **Seminarium dla nauczycieli *Upadek komunizmu: dlaczego mur berliński przemawia do nas bardziej niż okrągły stół?***

W 20. rocznicę upadku komunizmu Dom Spotkań z Historią we współpracy z pedagogami Fundacji „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego uruchomił nowy cykl warsztatów poświęconych najnowszej historii stosunków polsko-niemieckich. Warsztaty adresowane są do nauczycieli i multiplikatorów pozaszkolnych projektów edukacyjnych oraz osób zajmujących się polsko-niemiecką wymianą młodzieży. Spotkania odbywają się raz w miesiącu z wyłączeniem wakacji. Pierwszy z planowanych warsztatów odbył się 9 czerwca. W trakcie szkolenia Agnieszka Łada z Instytutu Spraw Publicznych wygłosiła wykład *Polskie i niemieckie pożegnanie z komunizmem*. Część warsztatowa spotkania została poprowadzona przez edukatorów DSH oraz Fundacji „Krzyżowa”. Na koniec odbyła się projekcja filmów dokumentalnych i omówienie sposobów ich wykorzystania w pracy z młodzieżą.

- **Prezentacja multimedialnego pakietu edukacyjnego *Holokaust oczami dziecka***

15 kwietnia w Domu Spotkań z Historią odbyła się promocja multimedialnej prezentacji edukacyjnej przygotowanej przez Fundację Shalom *Holokaust oczami dziecka*. W promocji udział wzięli między innymi przedstawiciele Ministerstwa Edukacji Narodowej i Urzędu m.st. Warszawy. Autorami pakietu są: Wiesława Młynarczyk, Bogusław Jędruszczak i Robert Szuchta. Prezentacja przybliży uczniom tematykę Holokaustu, opowiedzianą ustami ich rówieśników. Do prezentacji dołączone są wskazówki metodyczne dla nauczycieli z przykładowymi zagadnieniami do wykorzystania w pracy z uczniami. Do pakietu dołączony jest również słownik podstawowych terminów oraz kalendarium Zagłady. W spotkaniu wzięło udział około 100 nauczycieli. Uczestnicy otrzymali bezpłatne egzemplarze prezentacji.

- **Wakacyjny uniwersytet dla nauczycieli**

W okresie wakacyjnym przygotowaliśmy specjalną ofertę zajęć dla nauczycieli spędzających wakacje w mieście. W ramach letniego uniwersytetu zaproszeni przez nas goście wygłosili cykl wykładów poświęconych zjawisku wielokulturowości oraz tożsamości:

— 7 VII, godz. 12.00–14.00, *Trzy nurty kulturowe polskiego żydostwa od końca XVIII wieku, aż do II wojny światowej*, prowadzący Karol Becker, koordynator programów edukacyjnych Instytutu Polskiego w Tel Awiwie;

— 14 VII, godz. 12.00–14.00, *Rozdarta tożsamość polskich poetów i pisarzy żydowskiego pochodzenia: Tuwim, Słonimski, Korczak*, prowadzący Karol Becker;

— 21 VII, godz. 12.00–14.00, wykład, *Kresowy tygiel narodów, religii i kultur czyli... Unia tu już była!* Multimedialna prezentacja ilustrowana oryginalną ikonografią ze zbiorów autora, prowadzący Tomasz K. Kozłowski;

— 28 VII, godz. 12.00–14.00, wykład, *Od Reja do Vincenza. Literackie dziedzictwo Kresów. Panorama znanych i zapomnianych twórców z Kresów oraz kresowe fascynacje pisarzy z Polski centralnej*, prowadzący Tomasz K. Kozłowski.

- **Konferencja *II Wojna rozpoczęła się w Polsce...***

3 września 2009 odbyła się konferencja przedmiotowo-metodyczna adresowana do nauczycieli historii i WOS m.st. Warszawy wszystkich typów szkół (szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły średnie). Konferencję otworzył wykład prof. Cezarego E. Króla (Collegium Civitas) zatytułowany *II wojna rozpoczęła się w Polsce*. W trakcie konferencji przedstawiciele OKE dokonali podsumowania egzaminów zewnętrznych z historii i wos. Dużo miejsca poświęcono omówieniu olimpiad przedmiotowych (historyczna, WOS, prawa człowieka). W trakcie konferencji metodycy historii i wos przedstawili propozycje warsztatów i seminariów przygotowaną przez Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń. Przedstawiono również ofertę edukacyjną Domu Spotkań oraz studiów podyplomowych dla nauczycieli uruchamianych wspólnie przez Collegium Civitas oraz Dom Spotkań z Historią. Uczestnicy konferencji otrzymali bezpłatnie pakiet wydawnictw DSH poświęconych historii najnowszej.

- **Izraelskie i niemieckie doświadczenia w nauczaniu o Holokauście a praktyka polskiej szkoły**

15 października 2009 odbyło się seminarium dla nauczycieli dotyczące metodyki nauczania o Holokauście z perspektywy izraelskiej i niemieckiej oraz możliwości wykorzystania tych doświadczeń w polskiej szkole. Perspektywę izraelską przedstawił **Karol Becker**, izraelski naukowiec polskiego pochodzenia, specjalizujący się w zagadnieniach Holokaustu i jego nauczania. Problem nauczania o Holokauście w Niemczech zaprezentowała **dr Alicja Bartuś**, Przewodnicząca Rady Fundacji Międzynarodowego Domu Spotkań Młodzieży w Oświęcimiu. O doświadczeniach polskiej szkoły opowiedział Robert Szuchta — nauczyciel historii, współautor podręcznika „Holokaust. Zrozumieć dlaczego”.

- **Koalicja na rzecz historii najnowszej w edukacji**

2 listopada 2009 odbyło się spotkanie przedstawicieli instytucji, które zgłosiły swój udział w Koalicji na rzecz historii najnowszej w edukacji w związku z ogłoszeniem przez MEN roku szkolnego 2009/2010 rokiem historii najnowszej. Wprowadzenie wygłosiła Minister Edukacji Narodowej Katarzyna Hall. W trakcie spotkania został podpisany list intencyjny. Uczestnicy konferencji obejrżeli wystawę nagrodzonych prac w konkursie **Zdarzyło się 20 lat temu w Polsce...** W końcowej części spotkania odbył się briefing Minister Edukacji Narodowej Katarzyny Hall — ogłoszenie konkursu **Ocal okruchy historii — młodzież buduje muzea** pod patronatem Marszałka Sejmu RP i Ministra Edukacji Narodowej. Konkurs został zorganizowany przez Muzeum II Wojny Światowej i Europejskie Centrum Solidarności przy wsparciu kuratorów oświaty i Ministerstwa Edukacji Narodowej.

- **Polacy i Niemcy — wspólna historia, dwa spojrzenia. Cykl seminariów edukacyjnych dla nauczycieli, studentów i moderatorów projektów polsko-niemieckich.**

Od listopada 2009 do czerwca 2010 Dział Edukacji Domu Spotkań z Historią realizuje wspólnie z Fundacją „Krzyżowa” projekt edukacyjny **Polacy i Niemcy — wspólna historia, dwa spojrzenia**. Projekt finansowany przez Fundację Współpracy Polsko-Niemieckiej skierowany jest do nauczycieli oraz moderatorów projektów międzynarodowych. Jego celem jest przekazanie wiedzy merytorycznej oraz podstaw warsztatowych mających ułatwić pracę z młodzieżą nad kontrowersyjnymi zagadnieniami najnowszej historii stosunków polsko-niemieckich. W projekcie kładziemy szczególny nacisk na poznanie podstaw teoretycznych prezentowanych zagadnień dotyczących stosunków polsko-niemieckich w XX wieku oraz naukę prowadzenia wolnej od uprzedzeń debaty. Seminaria organizowane są raz w miesiącu i składają się z dwóch części. Pierwsza to wykłady specjalistów w dziedzinie stosunków polsko-niemieckich z Polski lub z Niemiec. Druga część to warsztaty prowadzone przez edukatorów z Fundacji „Krzyżowa”. W trakcie warsztatów pokazujemy niemieckie filmy, niektóre tytuły po raz pierwszy w Polsce. W roku 2009 odbyły się dwa seminaria cyklu. Pierwsze seminarium, 4-5 listopada, poświęcone było pamięci historycznej na przykładzie 9 listopada 1989. Wykład wprowadzający wygłosił dr Kazimierz Wóycicki. 2-3 grudnia odbyło się seminarium zatytułowane *Odwilż`56 w PRL i NRD — jak pracować z młodzieżą nad powojenną historią*. Wykład wygłosił dr B. Olechowski, warsztaty poprowadził Dominik Kretschmann z Fundacji „Krzyżowa”.

- **Ogólnopolska konferencja Jak uczyć o komunizmie?**

W ramach ogłoszonego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej roku historii najnowszej w dniach 4–5 grudnia odbyła się konferencja metodyczna dla nauczycieli historii i WOS. W organizacji konferencji wzięły udział: Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Warszawie, Międzynarodowe Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokauście Państwowego Muzeum Auschwitz – Birkenau w Oświęcimiu, Muzeum Historii Żydów Polskich, Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno Społecznych i Szkoleń oraz Żydowski Instytut Historyczny. W trakcie konferencji została zaprezentowana oferta edukacyjna organizatorów konferencji na polu historii najnowszej. Konferencji towarzyszyły wykłady, spotkania ze świadkami, warsztaty metodyczne:

1. Wykład wprowadzający — prof. dr hab. Andrzej Paczkowski.
2. *Mit „żydokomuny” w kontekście przemian historycznych i ideologicznych XX wieku* — dr Piotr Kendziorek (ŻIH)
3. *Józef Światło* — prof. dr hab. Andrzej Paczkowski
4. *Pamięć uwięziona? Państwowe Muzeum Oświęcim — Brzezinka w latach 1947–89* — Andrzej Kacorzyk (MCEAH)
5. *Polska Jesień Ludów* — dr Patryk Pleskot (OBEP IPN)
6. *Komunizm w filmie* — Arkadiusz Walczak (WCIES)
7. *Spotkanie z Pawłem Kukizem* — Wiesława Młynarczyk (OBEP IPN)
8. *Spotkanie z Teresą Torańską* — Wiesława Młynarczyk (OBEP IPN)
9. *Od porozumienia sierpniowego do Okrągłego Stołu. Rzecz o istocie kultury „Solidarności”* — Zbigniew Bujak
10. *Wokół stereotypu „żydokomuny”* — dr Joanna Nalewajko-Kulikow (Instytut Historii PAN/ MHŻP) — warsztat
11. *Co kryją teczki IPN czyli nomenklatura Służby Bezpieczeństwa* — Barbara Pamrów (OBEP IPN)
12. *General August Fieldorf „Nil” – mord w majestacie prawa* — Monika Koszyńska (OBEP IPN)
13. *Auschwitz/Oświęcim — jedno miejsce, różne pamięci* — dr Zofia Wóycicka (MHŻP)
14. *Czerwiec '89 — dwadzieścia lat minęło...* — Jagna Kofta (DSH)

IX. Zajęcia dla studentów

• Kino środkowoeuropejskie

W roku akademickim 2009/2010 zainaugurowaliśmy cykl zajęć dla studentów Uniwersytetu Warszawskiego „Kino środkowoeuropejskie lat 80”. To niezwykle ciekawy, a zarazem dość mało znany okres w historii kinematografii czeskiej, słowackiej, węgierskiej i – poza nurtem kina moralnego niepokoju – również w historii kina polskiego. Podczas warsztatów prezentowane są filmy fabularne oraz dokumenty z lat 1976-1989, którym towarzyszą spotkania z ekspertami z różnych dziedzin, przybliżające ten okres z różnych perspektyw: historycznej, społecznej, estetycznej. Organizatorem zajęć jest [Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej UW](#), a prowadzi je mgr Sylwia Siedlecka. Zajęcia są otwarte dla wszystkich, studenci UW mogą dzięki nim zdobyć punkty niezbędne do zaliczenia roku. Warsztat punktowany jest w systemie ECTS (3 pkt.). W 2009 roku odbyły się następujące spotkania:

1. 16.10.2009 — Panorama kinematografii środkowoeuropejskiej w latach 80.; gość dr P. Pająk, UW
30.10.2009 — Otwarcie cyklu poświęconego postaci filmowej. Kino moralnego niepokoju — Agnieszka Holland, *Kobieta samotna*.
2. 20.11.2009 — Postać filmowa w kinie węgierskim lat 80.; Sz. Hajdu, *Białe dłonie*; gość dr E. Szawerdo, UW.
3. 5.11.12.2009 — Bohater w kinie słowackim lat 80.; D. Trancik, *Inna miłość*.
18.12.2009 — Jiri Menzel i lata 80.; *Wsi moja sielska, anielska*.

WARSZAWSKA INICJATYWA KRESOWA

Rosnące zainteresowanie podejmowaną od 2007 roku tematyką kresową spowodowało powołanie w styczniu 2009 roku odrębnego programu DSH pod nazwą **Warszawska Inicjatywa Kresowa** (WIK) z Tomaszem Kubą Kozłowskim w roli koordynatora. W 2009 roku w ramach programu WIK zarówno w Domu Spotkań z Historią jak i poza nim odbyło się blisko 100 spotkań, projekcji, promocji, prezentacji multimedialnych, wykładów, dyskusji, warsztatów i zajęć dla młodzieży. Wszystkie spotkania poświęcone Kresom organizowane w DSH cieszyły się wysoką, często bardzo wysoką (sięgającą powyżej 200 osób) frekwencją.

I. „Opowieści z Kresów”

To trwający od czerwca 2007 cykl spotkań autorskich Tomasza Kuby Kozłowskiego, poświęconych historii i wielokulturowemu dziedzictwu Kresów. Multimedialne gawędy odbywają się w każdą trzecią środę miesiąca. Podstawową bazą źródłową dla kolejnych prezentacji jest gromadzona przez autora i licząca obecnie ponad 25 tys. obiektów kolekcja kresowianów. W 2009 roku odbyło się 12 spotkań:

1. 21 stycznia: *Miasto w cieniu twierdzy. Od Brześcia Litewskiego do Brześcia nad Bugiem*. 20. spotkanie cyklu wypełniły burzliwe dzieje Brześcia, miejsca znanego z podpisanej w 1596 roku unii brzeskiej i traktatu brzeskiego z 1918 roku, a także uwięzienia działaczy opozycji w 1930 roku.

2. 18 lutego: *Czerwony płaszcz, za pasem broń... W gościnie u Huculów*. Opowieść o Huculach i Huculszczyźnie, huculskich zwyczajach, budownictwie i zdobnictwie a także o trwającej do dziś fascynacji tym regionem i jej odbiciu w nauce, sztuce, malarstwie i literaturze. Podczas spotkania wyświetlony został film dokumentalny *Szum Prutu, Czeremoszu* z 1998 w reżyserii Macieja Faflaka i Joanny Wierzbickiej.
3. 18 marca: *Kresowi Wokulscy — od Baczewskiego i Ruckera do Stollego i Elektretu*. Spotkanie poświęcone znanym przedsiębiorcom z Kresów.
4. 15 kwietnia: *Z Piłsudskim do Ostrej Bramy. Konflikt o Wilno i wileńska Wielkanoc 1919 roku*. W 90. rocznicę tzw. „wyprawy wileńskiej” autor przypomniał federacyjne plany Józefa Piłsudskiego, genezę i przebieg tej operacji, bój o Wilno z bolszewikami i wkroczenie wojsk polskich do Wilna, oraz związane z tym kontrowersje.
5. 20 maja: *Polskie Eton nad Strwiążem. Majówka u oo. jezuitów w Chyrowie*. Spotkanie poświęcone elitarnemu męskiemu gimnazjum prowadzonemu przez zakon jezuitów w Bąkowicach pod Chyrowem. W spotkaniu wzięło także udział 6 wychowanków zakładu, którzy wspominali Chyrów sprzed 1939 roku.
6. 17 czerwca: *Z biegiem Dniestru. Kajakiem przez Ziemię Czerwieńską, Pokucie i Podole*. Jubileuszowe, 25. spotkanie z cyklu „Opowieści z Kresów” wypełniła opowieść o spływie Dniestrem od Bieszczad po Okopy Świętej Trójcy. Podczas wieczoru przedstawiono założenia programu Warszawskiej Inicjatywy Kresowej i plany na drugie półrocze 2009.
7. 15 lipca: *Od strzelców wileńskich i marynarzy pińskich do ułanów jazłowieckich. Wojsko na Kresach 1919-1939*. Podczas spotkania poświęconego obecności i roli wojska na Kresach w latach 1919-1939 autor przedstawił panoramę rodzajów wojsk i jednostek wojskowych stacjonujących na Ziemiach Wschodnich II RP, sylwetki popularnych dowódców, sceny z życia kresowych garnizonów, defilad, ćwiczeń i manewrów, działalność Korpusu Ochrony Pogranicza.
8. 19 sierpnia: *Ostatnie lato Kresów*. Prezentacja sytuacji i najważniejszych wydarzeń jakie miały miejsce na Kresach przed wybuchem II wojny światowej — beztrudnych wakacji, sierpniowej mobilizacji i reakcji na wybuch wojny, klimat ostatnich miesięcy pokoju na Kresach zatrzymany we wspomnieniach, zapiskach, fragmentach dzienników, listach i korespondencjach.
9. 16 września: *Wobec czerwonej gwiazdy. Postawy mieszkańców Kresów w jesieni 1939 rok*. Spotkanie poświęcone reakcjom mieszkańców Ziemi Wschodnich II Rzeczypospolitej na sowiecką agresję, wkroczenie wojsk sowieckich we wrześniu 1939 i przyłączenie tych ziem do Związku Sowieckiego oparta o relacje świadków tamtych wydarzeń i teksty źródłowe.
10. 21 października: *Lida w zakamarkach pamięci*. Opowieść o leżącej na Nowogródczyźnie polskiej i żydowskiej Lidzie, mieście rodzinnym Jerzego Derfla i Poli Raksy, utrwalonym na kartach powieści Sergiusza Piaseckiego „Zapiski oficera Armii Czerwonej”.
11. 18 listopada: *Smak Lwowa. Spacerkiem po lwowskich knajpach, restauracjach, kawiarniach, cukierniach*. 30. spotkanie z cyklu „Opowieści z Kresów” wypełniły anegdoty o znanych i zapomnianych knajpach i kawiarniach lwowskich, ich właścicielach i słynnych bywalcach. Atrakcją spotkania była degustacja słodkości przygotowanych w oparciu o oryginalne receptury ze Lwowa i Kresów.
12. 16 grudnia: *Śmietanka ze Stryja*. Opowieść o mieście rodzinnym pisarzy Kornela Makuszyńskiego i Juliana Strykowskiemu, „żołnierza wyklętego” Zygmunta Szendzielarza ps. „Lupaszko” i generała Józefa Kustronia, podróżnika Kazimierza Nowaka, aktora Jana Kociniaka oraz o stryjskim gimnazjum, w którego murach kształcili się m. in. Artur Grottger, Stanisław Wasylewski, Kazimierz Wierzyński, Wilam Horzyca, Rudolf Weigl, Kazimierz Bartel.

II. „Kino kresowe”

Od lipca 2008 roku w ramach cyklu „Kino kresowe” organizujemy w DSH projekcje filmów fabularnych, dokumentalnych i amatorskich poświęconych Kresom. Pokazom towarzyszą komentarze i wyjaśnienia dotyczące prezentowanych historii i miejsc, bohaterów filmów i ich losów, sylwetek reżyserów. Po projekcjach odbywają się spotkania i dyskusje z udziałem twórców. W 2009 roku w cyklu „Kino kresowe” pokazaliśmy 14 filmów. Ponadto podczas innych spotkań WIK w DSH oraz w innych miejscach wyświetlono 14 filmów o tematyce kresowej. Poniżej pełny wykaz projekcji.

1. 9 stycznia: *Polesia czar* (2000, 20 min), *Malarz Kresów* (2004, 30 min), reż. Adam W. Kulik. Dwa filmy o fotografach Kresów: amatorze Józefie Szymańczyku z Kosowa Poleskiego i Janie Bulhaku — jednym z najwybitniejszych polskich fotografów, twórcy polskiej fotografii artystycznej. Po projekcji odbyła się dyskusja z udziałem reżysera.
2. 25 stycznia: *Drogi do Ostrej Bramy* (2004, 34 min), reż. Ewa Szakalicka. Film o Akcji „Burza” na Wileńszczyźnie z udziałem żołnierzy AK żyjących do dzisiaj na Litwie. Po projekcji odbyła się dyskusja z autorką.

3. 13 lutego: *Kwiaty Targowicy* (1998, 55 min), reż. Joanna Wierzbicka. Film o burzliwych losach kresowych rodzin magnackich — Potockich, Branickich, Komorowskich, ich rezydencjach w Krystynopolu, Białej Cerkwi, Tulczyni i Humaniu, a także niezwykłych parkach Aleksandria i Zofiówka. Po projekcji przypomniano postać tragicznie zmarłego w grudniu 2008 Macieja Faflaka (współautora filmu) oraz odbyło się spotkanie z autorką filmu.
4. 3 kwietnia: *Zapomniana odyseja (A Forgotten Odyssey)* (2000, 60 min), reż. Jagna Wright. Pokaz filmu dokumentalnego poświęconego tragedii Polaków deportowanych przez Rosjan na Syberię i do Kazachstanu. Po projekcji dyrektor Fundacji Kresy-Syberia przedstawiła projekt „Wirtualnego muzeum Kresy-Syberia” i założenia przygotowywanego portalu internetowego.
5. 25 kwietnia: *Fotograf Polesia* (2000, 26 min), Andrzej Różycki. Historia 90-letniego fotografa, Józefa Szymańczyka, dokumentująca wyprawę na rodzinne Polesie w poszukiwaniu osób fotografowanych przez niego w latach 30. Po projekcji odbyło się spotkanie z reżyserem, córką bohatera filmu oraz dr Anną Engelking z Instytutu Sławistyki PAN.
6. 8 maja: *Granica. Galicyjskie losy* (1994, 59 min), reż. Małgorzata Bucka, Jurgen Vietig oraz *Belz. Rok 1951* (2001, 21 min), reż. Mirosław Jasiński. Film „Granica” zrealizowany na zlecenie telewizji niemieckiej po raz pierwszy został zaprezentowany publicznie w Polsce. Po projekcji odbyło się spotkanie z autorką filmu.
7. 18 czerwca: *Ojczyzna mojej* (2008, 50 min), reż. Jurij Goriulow. Film białoruskiego reżysera o historii dworu w Worończy na Nowogródzczyźnie i dramatycznych losach jego mieszkańców. W pokazie wzięła udział Maria Olszyńska, wnuczka ostatniej właścicielki Worończy, jedna z bohaterek filmu.
8. 10 lipca: *Było sobie miasteczko* (2009, 50 min), reż. Tadeusz Arciuch i Maciej Wojciechowski; premierowy pokaz filmu dokumentalnego poświęconego zagładzie miasteczka Kisielin na Wołyniu, w którym Ukraińcy zamordowali ponad 600 mieszkańców. W pokazie wzięli udział autorzy filmu wraz z twórcą muzyki Krzesimirem Dębskim.
9. 5 sierpnia: *Opowieść o czterech flagach czyli Burza we Lwowie* (2004, 26 min), reż. Jerzy Janicki. Opowieść o przebiegu Akcji „Burza” we Lwowie i historii wywieszenia na ratuszu lwowskim czterech flag — polskiej, amerykańskiej, angielskiej i rosyjskiej. W projekcji i dyskusji po filmie wzięli udział uczestnicy Akcji „Burza” we Lwowie oraz Ryszard Orzechowski, jeden z bohaterów filmu, przewodniczący Oddziału Stołecznego Towarzystwa Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich.
10. 14 października: *Skrawek piekła na Podolu* (2008, 29 min), reż. Jolanta Kessler-Chojecka. Film dokumentalny o zagładzie Huty Pieniackiej w której żołnierze Dywizji SS Galizien oraz nacjonaliści ukraińscy zamordowali około 1000 mieszkańców. Po projekcji odbyło się spotkanie z Sulimirem Stanisławem Żukiem, autorem książki „Skrawek piekła na Podolu”, na podstawie której powstał film.
11. 20 listopada: *Obrońca Lwowa* (2009, 52 min) reż. Krzysztof Lang. Pokaz fabularyzowanego filmu dokumentalnego o konflikcie polsko-ukraińskim z 1918 roku i walkach o Lwów, a także Polakach mieszkających współcześnie we Lwowie. Projekcja zorganizowana w ramach Dni Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich.
12. 6 grudnia: *Ormiańskie serce dla Polski* (2008, 57 min), reż. ks. Andrzej Baczyński i Tadeusz Szyma. Filmowa opowieść o lwowskim arcybiskupie Józefie Teodorowiczu, ormiańskim kapłanie i teologu, mecenasie sztuki, pośle i senatorze II Rzeczypospolitej.

W trakcie innych spotkań WIK wyświetlone zostały następujące filmy:

1. 18.02: *Szum Prutu, Czeremoszu*, (1998, 12 min), reż. Maciej Faflak, Joanna Wierzbicka
2. 31.03: *Jeziro Narocz* (ok. 1937), *W dolinie Dniestru*, (ok. 1937)
3. 27.05: *Mikołaja Iwanowa przypadki na Wschodzie: Brasław* (2007), reż. Radosław Poraj-Różycki
4. 19.11: *Truskawiec — galicyjska Kolchida* (2009), reż. Leszek Platta
5. 30.11: *Polesia czar i Fotograf Polesia*.

Ponadto, w ramach programu WIK, zorganizowane zostały pokazy filmów o Kresach w innych instytucjach – Centrum Promocji Kultury na Pradze, Bemowskim Centrum Kultury, VII Liceum Ogólnokształcącym im. J. Słowackiego, Towarzystwie Miłośników Wołynia i Polesia.

III. „Wieczory Kresowian”

Ważnym nurtem programu Warszawskiej Inicjatywy Kresowej są spotkania przygotowywane wspólnie z działającymi w Warszawie organizacjami i stowarzyszeniami kresowymi oraz pasjonatami Kresów. Pozwalają one prezentować wybrane elementy historii i dziedzictwa Kresów z udziałem świadków historii urodzonych na Ziemiach Wschodnich II RP oraz osób dokumentujących stan obecny tych ziem. Stwarzają okazję do prezentowania dorobku stowarzyszeń oraz możliwość publicznego przedstawiania najważniejszych przedsięwzięć i inicjatyw podejmowanych przez te środowiska. W 2009 roku, w ramach cyklu, odbyły się następujące spotkania:

1. 10 marca: **Konspiracja na Wileńszczyźnie w latach 1939–41**. Spotkanie poświęcone Wileńszczyźnie lat wojny i okupacji przygotowane przez Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej Okręgu Wileńskiego. O życiu codziennym mieszkańców Wileńszczyzny, organizatorach podziemia, kierownictwie i działalności konspiracyjnej AK na Wileńszczyźnie w latach 1939–41 mówili Romuald Paprocki i Janusz Bohdanowicz, członkowie ŚŻŻAK Okręgu Wileńskiego.
2. 27 maja: **Między Litwą, Łotwą a Białorusią. Polacy na Brasławszczyźnie dawniej i dzisiaj**. Spotkanie zorganizowane wspólnie z Krajowym Stowarzyszeniem Brasławian, poświęcone najdalej na północny-wschód wysuniętemu zakątkowi II Rzeczypospolitej. Podczas spotkania został wyświetlony film *Mikołaja Iwanowa przypadki na Wschodzie: Brasław*. Gościem specjalnym wieczoru była najstarsza brasławianka, Anna Mirynowicz, nauczycielka i żołnierz 23 Brasławskiej Partyzanckiej Brygady AK, która 26 maja 2009 obchodziła 102 urodziny.
3. 24 czerwca: **Echa Kurlandii — Łotwa i Polska**. Echa i ślady związków Kurlandii z Rzeczypospolitą w XIX i XX wieku przedstawił dr hab. Jarosław Komorowski z Instytutu Sztuki PAN od lat dokumentujący polskie ślady na Kresach. Spotkanie ilustrowane było oryginalną ikonografią zgromadzoną podczas wyjazdów badawczych autora.
4. 22 lipca: **Ci, co szable zamienili na lemiesz. Osadnictwo Wojskowe na Ziemiach Wschodnich II Rzeczypospolitej**. Spotkanie przygotowane przez Stowarzyszenie Rodzin Osadników Wojskowych i Cywilnych Kresów Wschodnich. O kresowym osadnictwie wojskowym w latach 1920–1945 oraz działalności stowarzyszenia mówili Janina Stobniak-Smogorzewska, Janusz Szuba, Michał Bronowicki i Mieczysław Wójcik. Spotkanie ilustrowane było oryginalną ikonografią ze zbiorów stowarzyszenia.
5. 6 sierpnia: **Konspiracja na Wileńszczyźnie w latach 1941–1944 i Akcja „Burza” w Wilnie**. Druga część spotkania poświęconego Wileńszczyźnie lat wojny i okupacji. O działalności konspiracyjnej AK w latach 1941–44, organizacji oddziałów partyzanckich, przygotowaniach do akcji „Burza” oraz przebiegu walk o Wilno w lipcu 1944 mówili Romuald Paprocki i Janusz Bohdanowicz ze Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej Okręgu Wileńskiego.
6. 24 września: **Wojskowi i cywile w międzywojennym Grodnie. Portret miasta i jego mieszkańców. Cz. I — wojskowi**. O Grodnie w latach 1919–1939, zamieszkujących je społecznościach i znanych postaciach mówiła dr Wanda Renik, autorka wystaw o Grodnie i związkach Piłsudskiego z Kresami, od wielu lat gromadząca materiały dotyczące dziejów miasta. Spotkanie poświęcone roli wojska w życiu miasta, stacjonującym w Grodnie jednostkom i znanym dowódcom ilustrowane było unikalną ikonografią zebraną przez autorkę.
7. 24 października: **Krzemieńskie imperium oświatowo-wychowawcze**. Spotkanie zorganizowane we współpracy z XXVII Liceum Ogólnokształcącym im. T. Czackiego oraz Kołem Krzemieńczan poświęcone najciekawszemu eksperymentowi edukacyjnemu II Rzeczypospolitej. Prezentację multimedialną „Krzemieńiec Ludwika Gronowskiego” przedstawiła Hanna Gronowska-Szaniawska, córka nauczyciela i wychowawcy Liceum Krzemienieckiego.
8. 28 października: **W Czerniowcach i gdzie indziej... Polacy na Bukowinie dawniej i dzisiaj**. Spotkanie zorganizowane we współpracy ze środowiskiem Bukowińczyków poświęcone było historii Polaków na Bukowinie w XX wieku, roli i miejscu Polaków w wielonarodowych i wielokulturowych Czerniowcach.
9. 21 grudnia: **Spotkanie opłatkowe Towarzystwa Miłośników Wołynia i Polesia**. Spotkanie zorganizowane przez Towarzystwo Miłośników Wołynia i Polesia z udziałem chóru WP „Nowogródzkie Sokoly”.

IV. Promocje książek

Ważną formą upowszechniania wiedzy o Kresach była promocja wydawnictw poświęconych historii i dziedzictwu Kresów. W 2009 roku odbyły się następujące spotkania promocyjne:

1. 25 lutego: **Promocja albumów „Drohobycz Feliksa Lachowicza” i „Kresy w sztuce polskiej”**. Promocja albumów wydanych nakładem oficyny BOSZ. W spotkaniu wzięli udział wydawcy i autorzy: Bogdan Szymanik — dyrektor wydawnictwa BOSZ, Wiesław Turzański — wiceprezes zarządu Fundacji Pomoc Polakom na Wschodzie, Beata Długajczyk z Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, Urszula Kozakowska-Zaucha z Muzeum Narodowego w Krakowie i Romuald Kołodzki-Stobbe ze Stowarzyszenia Przyjaciół Ziemi Drohobyckiej.
2. 27 lutego: **Harcerskie Wilno. Promocja książki Zarys Dziejów Wileńskiej Chorągwi Harcerzy. Czarna trzynastka**. Promocja książki hm. Antoniego Wasilewskiego wydanej nakładem Związku Harcerstwa Polskiego na Litwie i Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej. Na program złożyły się prezentacje poświęcone harcerstwu wileńskiemu. W spotkaniu udział wzięła córka autora oraz przedstawiciele środowisk i drużyn kultywujących tradycję „czarnej trzynastki wileńskiej”. Przebieg spotkania, w którym uczestniczyli goście z Wilna, Gdańska, Torunia i Krakowa, rejestrowała ekipa telewizyjna z Wilna z red. Edytą Maksymowicz i Janem Wierbielem z Polskiego Ośrodka Informacji w Wilnie. Relacja ze spotkania i nagrane podczas niego wywiady zostały wyemitowane w telewizji litewskiej.

3. 19 listopada: *Kresowe trójmiasto. Truskawiec — Drohobycz — Boryslaw*. Promocja książki historyka, biografisty i eseisty, wieloletniego rektora Uniwersytetu Opolskiego prof. Stanisława Sławomira Nicieji.

V. Współpraca WIK z innymi instytucjami

Bardzo duże zainteresowanie Kresami i spotkaniami organizowanymi w DSH zaowocowało współpracą z innymi instytucjami na terenie Warszawy. Z inicjatywy Wydziału Kultury Dzielnicy Praga Południe stałą współpracę z DSH podjęło Centrum Promocji Kultury przy ul. Podskarbińskiej 2. Spotkania poświęcone Kresom zorganizowane zostały także w Bemowskim Centrum Kultury, Bibliotece Publicznej w Dzielnicy Śródmieście, Bibliotece Publicznej Dzielnicy Wola, Instytucie Biochemii i Biofizyki PAN. Pilotażowe spotkania odbyły się w stołecznych i podwarszawskich uniwersytetach trzeciego wieku. Placówki te zgłosiły już zamiar kontynuowania współpracy z DSH i organizacji dalszych spotkań poświęconych Kresom.

Kulminacją współpracy z innymi instytucjami i organizacjami były zorganizowane przez WIK oraz Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów Południowo Wschodnich „Dni Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich”. W dniach od 15 do 23 listopada 2009 w całej Warszawie odbyło się 17 różnych imprez. DSH był koordynatorem wszystkich wydarzeń i organizatorem lub współorganizatorem 11 z nich. Dniom reklamowanym poprzez specjalny plakat i ulotkę towarzyszyło duże zainteresowanie mieszkańców stolicy.

Łącznie, w 2009 roku, w innych instytucjach i organizacjach zorganizowanych zostało blisko 30 spotkań poświęconych Kresom. Należały do nich m.in.:

1. 6 lutego: *Józef Szymańczyk — fotograf Polesia i Kutna*. Kutno, ul. 29 Listopada 4, budynek USC; spotkanie poświęcone postaci Józefa Szymańczyka organizowane przez DSH i Muzeum Regionalne w Kutnie.
2. 31 marca: *Od Wilna i Naroczy do Czarnohory i Zaleszczyk. Wędrowka po Kresach w stylu retro*. Centrum Promocji Kultury, ul. Podskarbińska 2; spotkanie inauguracyjne współpracy DSH z Centrum Promocji Kultury w dzielnicy Praga Południe.
3. 18 marca: *Kresowy tygiel narodów, religii i kultur. Typy i typki znad Niemna, Wilji, Prypeci, Prutu i Dniestru*. Podkowa Leśna, Centrum Kultury i Inicjatyw Obywatelskich, ul. Lilpopa 18; spotkanie organizowane przez DSH i Uniwersytet Otwarty „Pokolenia” w Podkowie Leśnej.
4. 5 maja: *Kresowy tygiel narodów, religii i kultur czyli... Unia tu już była!* Dom Dziennikarza — Klub „Cudzysłów”, ul. Foksal 3/5; spotkanie organizowane przez DSH i Zespół Dziennikarzy Seniorów Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich.
5. 6 maja: *Kresowy tygiel narodów, religii i kultur czyli... Unia tu już była!* Bemowskie Centrum Kultury, ul. Górczewska 201; spotkanie organizowane przez DSH i Uniwersytet Trzeciego Wiek Woli i Bemowa.
6. 13 maja: *Od Reja do Vincenza. Literackie dziedzictwo Kresów*. Dom Pielgrzyma „Amicus”, ul. Hozjusza 2. Spotkanie organizowane przez DSH i Pierwszy Żoliborski Uniwersytet Trzeciego Wiek.
7. 23 czerwca: *Z biegiem Niemna. Krajobrazy białoruskie, polskie i litewskie*. Centrum Promocji Kultury, ul. Podskarbińska 2; spotkanie poświęcone „rzece trzech narodów” w 110. rocznicę splotu Niemnem Zygmunta Glogera.
8. 6 października: *Łyk Naftusi. Opowieść o kresowych zdrojach — Niemirowie, Lubieniu, Morszynie i Truskawcu*. Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Wola m.st. Warszawy. Spotkanie organizowane przez DSH i Bibliotekę Publiczną na Woli.
9. 7 października: *Wilno nieznane — Kaziukowy spacer po Wilnie*. Podkowa Leśna, Centrum Kultury i Inicjatyw Obywatelskich, ul. Lilpopa 18; spotkanie organizowane przez DSH i Uniwersytet Otwarty „Pokolenia” w Podkowie Leśnej.
10. 16 października: *Kaziukowy spacer po Wilnie*. Prezentacja dla pensjonariuszy Ośrodka Rehabilitacyjno-Pielęgnacyjnego "Dom nad Świdrem", Otwock., ul. Żurawia 1.
11. 19 października: *Sentyment, powinność, ciekawość, inspiracja. Refleksje nad współczesną recepcją Kresów*. Towarzystwo Mokotowskiego Uniwersytetu Trzeciego Wiek, Piaseczyńska 114/116; wykład inauguracyjny nowy rok akademicki w Mokotowskim Uniwersytecie Trzeciego Wiek.
12. 22 października: *Kresowy tygiel narodów, religii i kultur czyli...Unia tu już była!* Fundacja Shalom, Teatr Żydowski, Plac Grzybowski 12/16. Multimedialna prezentacja dla słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wiek przy Fundacji Shalom.
13. 9 grudnia: *Kresowy tygiel narodów, religii i kultur czyli... Unia tu już była!* Dom Pielgrzyma „Amicus”, ul. Hozjusza 2; multimedialna prezentacja dla słuchaczy Pierwszego Żoliborskiego Uniwersytetu Trzeciego Wiek.

VI. Inne inicjatywy WIK

W ramach WIK podjęta została współpraca z wybranymi organizacjami i stowarzyszeniami, niezwiązanymi bezpośrednio z tematyką kresową.

- **Współpraca ze Stowarzyszeniem Parafiada im. Św. Józefa Kalasancjusza**

W wyniku nawiązania stałej współpracy ze Stowarzyszeniem Parafiada, DSH włączył się do organizacji finałów XXI Międzynarodowej Parafiady Dzieci i Młodzieży, które od 4 do 12 lipca odbywały się w Warszawie. Jednym z efektów tej współpracy było zorganizowanie 8 lipca 2009 spotkania *Zanim pochłonął ich Katyń...*, podczas którego pokazane zostały najlepsze prezentacje multimedialne przygotowane w ramach programu „Katyń... ocalić od zapomnienia”. W spotkaniu wzięli udział uczniowie — autorzy prezentacji oraz uczestnicy finałów XXI Międzynarodowej Parafiady Dzieci i Młodzieży. Spotkaniu towarzyszył pokaz najlepszych albumów poświęconych oficerom zamordowanym w Katyniu, wykonanych przez uczestników konkursu oraz pokaz najlepszych projektów nadesłanych na konkurs na plakat z okazji 70. rocznicy Zbrodni Katyńskiej.

- **Współpraca ze Związkiem Harcerstwa Polskiego i Związkiem Harcerstwa Rzeczypospolitej**

W dniach 27–29 marca w DSH odbyły się 4 imprezy o tematyce harcerskiej. Organizacja „harcerskiego weekendu” w DSH była związana z odbywającymi się w tym terminie ogólnopolskimi rajdami harcerskimi „Arsenał” i „Meksyk”. Na „harcerski weekend” w DSH złożyły się:

1. Promocja książki *Zarys Dziejów Wileńskiej Chorągwi Harcerzy. Czarna trzynastka*.
2. Punkt dla uczestników gry centralnej 39. Rajdu Arsenał poświęcony sytuacji harcerstwa polskiego na Litwie, Białorusi i Ukrainie oraz perspektywom współpracy z działającymi tam organizacjami. Punkt prowadzili Adam Czetwertyński i Halina Janowska, instruktorzy Głównej Kwatery ZHP oraz Lucyna Dąbrowska, wiceprzewodnicząca ZHP na Białorusi. W zajęciach i pokazach multimedialnych wzięło udział 11 patroli (ok. 80 osób).
3. Pokaz filmu *Dlaczego* (1990, 27 min), reż. Tomasz Rostworowski i spektaklu Sceny Faktu Teatru TV *Pseudonim Anoda* (2007, 65 min), reż. Paweł Mossakowski.
4. Konferencja instruktorska 39 Rajdu Arsenał „Orientuj się w historii”, której celem było poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, jak przekazywać młodzieży wiedzę historyczną. Program konferencji obejmował: panel dyskusyjny z udziałem Jana Wróbla, historyka i komentatora „Dziennika”, Michała Zarychty z Muzeum Historii Polski i Tomasza Sulewskiego, doktoranta IH PAN; zajęcia metodyczne i dyskusje w 11 zespołach; prezentacje multimedialne. Udział w konferencji wzięło 140 osób, które mogły zapoznać się z DSH jako instytucją i zwiedzić eksponowane wystawy.

SPOTKANIA, SEMINARIA, PANELE, KONFERENCJE, WYDARZENIA SPECJALNE

W roku 2009, podobnie jak w latach poprzednich, zorganizowaliśmy wiele spotkań i paneli dyskusyjnych. Gościliśmy pisarzy, reżyserów, varsavianistów, historyków, dokumentalistów, artystów, architektów, urzędników samorządowych, a także przedstawicieli środowisk i organizacji zajmujących się historią XX wieku.

Uruchomiliśmy nowy cykl tematyczny — *Spojrzenia na warszawskie getto*, który prowadzi dr hab. Jacek Leociak z Instytutu Badań Literackich PAN, współautor książki *Getto warszawskie. Przewodnik po nieistniejącym mieście*. Kontynuowaliśmy też współpracę z varsavianistą Zygmuntem Walkowskim, który podczas spotkań w cyklu *Tajemnice zdjęć Warszawy* opowiadał o wojennych losach stolicy. Współpracowaliśmy z Instytutem im. Jana Pawła II przy cyklu *Jan Paweł II wobec totalitaryzmów* oraz z Instytutem Myśli Józefa Tischnera w Krakowie. Kontynuowaliśmy debaty **Forum „Piękna Architektura dla Warszawy” (FOPA)**. Poniżej w kolejności chronologicznej przedstawiamy spotkania zorganizowane przez DSH w 2009 roku (spotkania edukacyjne, filmowe, promocje wydawnicze oraz zdarzenia w ramach Rocznicy 2009 oraz Warszawskiej Inicjatywy Kresowej przedstawiamy w odpowiednich rozdziałach sprawozdania):

1. 13 stycznia (godz. 18.00): *Lata 1946–48 w polskiej fotografii prasowej*, spotkanie z udziałem Anny Brzezińskiej-Skarżyńskiej oraz Piotra Oseki wokół wystawy *60 lat temu w Warszawie. Fotografie PAP 1947–48*. Opowieść o niezwyklej kolekcji negatywów z lat 1946–48 przechowywanych w archiwach PAP i utrwalonej na nich rzeczywistości.
2. 20 stycznia (godz. 18.00): spotkanie wokół wystawy *Wojna po wojnie: Antysowiecki opór zbrojny na Litwie w latach 1944–1953*, na temat litewskich zmagania z ekspansją sowiecką w latach 1944–53.
3. 22 stycznia (godz. 18.00): *Rok 1989 — wyjście z komunizmu. Rumunia a Polska*, spotkanie związane z rocznicą upadku komunizmu w Rumunii.
4. 27 stycznia (godz. 18.00): *Spojrzenia na warszawskie getto — Ulica Krochmalna*, pierwsze z cyklu spotkań prowadzonych przez Jacka Leociaka, opowieść o dawnej Krochmalnej, ulicy Izaaka Beshevisa Singera, po której zostały tylko fragmenty kamienic — jeden z nielicznych materialnych śladów warszawskiego getta. Spoglądając na zdjęcia, czytając dokumenty, relacje i zapisy literackie, uczestnicy wraz z prowadzącym próbowali odtworzyć dramatyczne dzieje Krochmalnej.
5. 15 lutego (godz. 12.00): **finisz wystawy 60 lat temu w Warszawie. Fotografie PAP 1947–48**, dyskusja *Zagrożona społeczność — trudne początki odbudowy Warszawy*. Jaka była Warszawa po wojnie, a jaka miała być według planów architektów i działaczy partyjnych, dlaczego wyburzano ocalałe z wojennej pożogi kamienice? O niełatwych początkach odbudowy Warszawy po wojnie opowiadali Tomasz Markiewicz i Janusz Sujeci — varsavianie z Zespołu Opiekunów Kulturowego Dziedzictwa Warszawy „ZOK”.
6. 4 marca (godz. 18.00): *Janusz Korczak w świecie polskim i żydowskim*, pierwsza prezentacja niemal nieznanych dotąd dzieł Korczaka oraz dyskusji na temat jego działalności społecznej, edukacyjnej i literackiej.
7. 5 marca (godz. 18.00): *Pamięć Katynia. Spektakl w reżyserii Bogdana Śmigielskiego*; spektakl przygotowany z okazji rocznicy zbrodni katyńskiej. Wspomnienia świadków przeplatane utworami Gustawa Herlinga Grudzińskiego, Beaty Obertyńskiej, Mariana Hemara, Zbigniewa Herberta i Czesława Miłosa.
8. 7 marca (godz. 11.00): *Faryny w dziejach pogranicza mazursko-kurpiowskiego*; spotkanie wokół wystawy *Faryny w starej fotografii*. Udział wzięli: Piotr Szczepański z Fundacji Wspomagania Wsi, Józef Zapert, wójt gminy Rozogi, ks. Roman Wiśniewski, autor scenariusza wystawy.
9. 12 marca (godz. 18.00): *Chrystus i Che Guevara* w cyklu *Jan Paweł II wobec totalitaryzmów*; tematem spotkania była specyfika Ameryki Łacińskiej, krajów katolickich, w których pielgrzymkom Jana Pawła II towarzyszyły tłumy. Udział wzięli: Magdalena Śniadecka-Kotarska — antropolog, latynoamerykanistka z Uniwersytetu Łódzkiego, ks. dr Tomasz Szyszka — długoletni misjonarz w Peru, wykładowca Uniwersytetu Katolickiego im. Stefana Wyszyńskiego, dr David Heros Musial — ekspert ds. Ameryki Łacińskiej z Uniwersytetu Nawarra. Prowadził: Jan Oško.
10. 24 marca (godz. 18.00): *Krzyżowa od podstaw*; spotkanie z Annemarie Franke, dyrektor Fundacji „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego oraz red. Wojciechem Wieczorkiem („Więź”) na temat historii i dnia dzisiejszego tego miejsca spotkań i dialogu. Projekcja filmów dokumentalnych o Krzyżowej.
11. 2 kwietnia (godz. 18.00): *Muzeum Warszawskiej Pragi — marzenia i rzeczywistość*; spotkanie FOPA. Debatę prowadzili prof. Eugeniusz Cezary Król i Tomasz Markiewicz.

12. 5 kwietnia (godz. 12.00): finisaż wystawy *Miasto na szklanych negatywach*; gościem spotkania był Tadeusz Świątek — historyk, który opowiadał o codzienności mieszkańców Warszawy w czasie I wojny światowej. Prowadzenie: Tomasz Markiewicz.
13. 15 kwietnia (godz. 15.00): *Holokaust oczami dziecka*; promocja multimedialnej prezentacji edukacyjnej. W projekcie wykorzystano spisane po wojnie relacje dzieci ocalałych z Zagłady.
14. 22 kwietnia (godz. 18.00): *Tajemnice zdjęć Warszawy — Nieznane naloty na Warszawę*; Zygmunt Walkowski, opierając się na zdjęciach lotniczych z wystawy *Warszawa z wysoka*, opowiadał o skutkach nalotów sowieckich na Warszawę przed wybuchem Powstania Warszawskiego.
15. 25 i 26 kwietnia (godz. 12.00): spacer po wystawie *Warszawa z wysoka*.
16. 28 kwietnia (godz. 18.00): spotkanie w cyklu Jacka Leociaka *Spojrzenia na warszawskie getto — Ulica Nowolipie*.
17. 6 maja (godz. 18.00): *Opozycjonista i polska polityka historyczna*; spotkanie poświęcone opozycji w państwach totalitarnych, roli opozycjonistów w budowaniu wolnej Europy oraz polityce historycznej. W dyskusji udział wzięli Stefan Niesiołowski, wicemarszałek sejmu RP i Zbigniew Gluza, prezes Ośrodka KARTA.
18. 15 maja (godz. 18.00): *Represjonowani na Wschodzie — co wiadomo?*; w związku z 70. rocznicą wybuchu II wojny światowej przygotowano raport dotyczący represji sowieckich wobec obywateli II RP. W dyskusji o problemie prześladowań udział wzięli dr Aleksander Gurjanow ze Stowarzyszenia „Memoriał” z Moskwy, prof. Krzysztof Jasiewicz oraz zespół „Indeksu Represjonowanych” Ośrodka KARTA.
19. 19 maja (godz. 18.00), Centrum Promocji Kultury, ul. Podskarbińska 2: *Warszawa z wysoka. Niemieckie zdjęcia lotnicze 1940—1945 z National Archives w College Park*; prezentacja lotniczych zdjęć Warszawy wykonanych przez Luftwaffe w latach 1940–45. Prowadził Zygmunt Walkowski — odkrywca kolekcji, varsavianista i dokumentalista.
20. 22 maja (godz. 18.00): finisaż wystawy *Barbara Klemm. Światłocien. Retrospektywa zdjęć z lat 1968–2008*.
21. 24 maja (godz. 12.00): finisaż wystawy *Warszawa z wysoka. Niemieckie zdjęcia lotnicze 1940–1945 z National Archives w College Park*.
22. 28 maja (godz. 18.00): *Kolejna propozycja dla Placu Defilad. Szansa czy porażka?* — spotkanie FOPA. Debata nad zagospodarowaniem terenu wokół Pałacu Kultury i Nauki.
23. 19 czerwca (godz. 18.00): *Jak ocieplić nasze miasto?* — pierwsze spotkanie forum dyskusyjnego *Warszawski krajobraz*. Rozmowa o tym, jak można ożywić przestrzeń publiczną i nadać jej przyjazny wymiar. W dyskusji udział wzięli: Krzysztof Domaradzki, Jerzy Porębski, Patryk Zaremba. Spotkanie prowadził Tomasz Jastrun.
24. 26 czerwca (godz. 18.00): spacer po wystawie *Schylek peerelu. Lata 80 w zdjęciach z agencji FORUM*; spotkanie z Krzysztofem Wójcikiem, fotografem i współautorem wystawy.
25. 30 czerwca (godz. 18.00): spotkanie w cyklu Jacka Leociaka *Spojrzenia na warszawskie getto — Ulica Leszno*.
26. 13 sierpnia (godz. 18.00): *Kulisy Peerelu* — spotkanie wokół wystawy *Schylek Peerelu. Lata 80. w zdjęciach z agencji FORUM*. Piotr Oseka, historyk i autor komentarzy do wystawy opowiedział o latach 80., skupiając się na tym, co nie zawsze jest widoczne na zdjęciach: jak funkcjonowała propaganda, jakie były nastroje społeczne i jak ówczesne władze usiłowały ratować PRL.
27. 14 października (godz. 18.00): *Czy można porównywać nazizm i komunizm? Polska perspektywa*. Spotkanie wokół wystawy *Oblicza totalitaryzmu* z udziałem Zbigniewa Gluzy, autora wystawy.
28. W dniach 9–23 października po raz kolejny odbył się w Warszawie **Ogólnopolski Festiwal Piosenki Retro imienia Mieczysława Fogga**. Jego celem jest popularyzacja polskiej muzyki rozrywkowej dwudziestolecia międzywojennego i przybliżenie sylwetek jej twórców. W tym roku DSH przygotował specjalne wydarzenia wpisujące się w tematykę festiwalu. Uroczyste otwarcie festiwalu rozpoczął pokaz filmu dokumentalnego *Już nie zapomnisz mnie* w reżyserii Marka Maldisa. Podczas inauguracji festiwalu została też otwarta w DSH Kawiarnia Retro. Program festiwalu:
 - 10 października**
 - godz. 11.00–16.00: kiermasz książek, prezentacje nowości wydawniczych i fonograficznych, Kawiarnia Retro
 - godz. 12.00: spacer po Karowej z Jarosławem Zielińskim, varsavianistą, który opowiedział o przedwojennej historii ulicy.
 - godz. 16.00–20.00: *W starym kinie* – pokaz filmów z udziałem Chóru Dana, w którym śpiewał Mieczysław Fogg, prowadził Stanisław Janicki.
 - godz. 16.00: *Ja tu rządzę* (reż. Mieczysław Krawicz, 1939, 97 min).
 - godz. 18.00: *Dodek na froncie* (reż. Michał Waszyński, 1936, 81 min).
 - 11 października**
 - godz. 11.00–16.00: kiermasz wydawnictw varsavianistycznych, Kawiarnia Retro.
 - godz. 12.00: spacer po Karowej z Jarosławem Zielińskim, varsavianistą, który opowiedział o przedwojennej historii ulicy.
 - godz. 16.00–20.00: *W starym kinie* – pokaz filmów z udziałem Chóru Dana, w którym śpiewał Mieczysław Fogg, prowadził Stanisław Janicki.
 - godz. 16.00: *Dziesięciu z Pawiaka* (reż. Ryszard Ordyński, 1931, 95 min).
 - godz. 18.00: *Niebezpieczny romans* (reż. Michał Waszyński, 1930, 81 min).
 - 15 października** *Umówiłem się z nią na dziewiątą czyli rewia mody minionych sezonów*

Organizatorzy: Dom Spotkań z Historią, Grupa Rekonstrukcji Historycznej *Bluszcz*, Klub Kamieniołomy
Pokaz mody zakończony dancinżem. Chłopczyce z lat dwudziestych oraz panie z lat trzydziestych w toczkach ozdobionych woalką i sztucznymi kwiatami prezentowały swoje kreacje przy dźwiękach muzyki na żywo.

23 października

- Festiwal zakończył się spotkaniem z Michałem Foggiem, prawnikiem Mieczysława Fogga i pisarką Anną Mieszkowską, którzy opowiedzieli o barwnym życiu piosenkarza i zaprezentowali nowe wydanie autobiografii artysty *Od palanta do belcanta*.
29. 27 października (godz. 18.00): *Ulica Karmelicka* w cyklu Jacka Leociaka *Spojrzenia na warszawskie getto*.
 30. 5 listopada (godz. 18.00): Forum Obywatelskie „Piękna Architektura dla Warszawy” (FOPA) — *Bermudzki trójkąt handlowy na Brackiej*. Ulica Bracka to serce tworzącej się od połowy XIX w. warszawskiej eleganckiej dzielnicy handlowej. Jej przedwojennym symbolem był Dom Towarowy Braci Jabłkowskich i sklepy: kolonialny firmy Bracia Pakulscy, ze słodyczami Wedla, z kapelusami. Podczas debaty zostały zaprezentowane projekty nowego domu towarowego Braci Jabłkowskich oraz rozbudowy DH „Smyk” poprzedzone wstępem o handlowej przeszłości ulicy Brackiej.
 31. 13 listopada (godz. 9.00–19.00): konferencja *Archiwalna gorączka. Archiwa współczesnej historii i sztuki w Polsce po 1989 roku* zorganizowana przez Fundację Archeologia Fotografii. Dyskusja w DSH dotyczyła najważniejszych archiwów sztuki i historii w Europie Centralnej m.in. w Polsce, na Węgrzech i w Rumunii, metod łączenia badań archiwalnych z *oral history* (historią mówioną), wpływu archiwów i dyskursu o archiwach na kształtowanie się pamięci historycznej, tożsamości i postaw polskiego społeczeństwa, sposobów analizy materiałów gromadzonych przez instytucje opresyjnego aparatu państwowego. Program konferencji:
 - 9.00–9.30 — wprowadzenie: dr Luiza Nader (Instytut Historii Sztuki UW), Karolina Lewandowska (Fundacja Archeologia Fotografii, Warszawa)
 - 9.30–10.15 — wykład prof. Darii Nałęcz, *Archiwa. Od tradycji przez nowoczesność do...*
 - 10.15–11.45 — panel dyskusyjny I: *Archiwa historii (i sztuki) współczesnej*; prof. Marcin Kula (Instytut Historyczny, Uniwersytet Warszawski), dr Błażej Brzostek (IH UW), dr Magdalena Radomska (IHS Uniwersytet Adama Mickiewicza, Poznań), Zbigniew Gluza (Ośrodek Karta, Warszawa)
 - 12.00–13.30 — Panel dyskusyjny II: *Od kolekcji do archiwum*; Karolina Lewandowska (Fundacja Archeologia Fotografii), Joanna Mytkowska (Muzeum Sztuki Nowoczesnej, Warszawa), Agnieszka Szewczyk (Muzeum Akademii Sztuk Pięknych, Warszawa), prof. Andrzej Turowski (Uniwersytet Burgundzki, Dijon)
 - 15.45–17.15 — panel dyskusyjny III: *Archiwum KwieKulik*; Zofia Kulik, dr Łukasz Ronduda (Centrum Sztuki Współczesnej, Warszawa), Maryla Sitkowska (Muzeum ASP, Warszawa).
 32. 15 listopada (godz. 11.00–17.00): *Niedziela ormiańska*. Spotkanie wokół wystawy *Z widokiem na Ararat. Losy Ormian w Polsce*. W programie m.in. nauka pisma ormiańskiego, kuchnia ormiańska, spacer śladami Ormian po Warszawie, pokazy filmów o tematyce ormiańskiej.
 33. 28 listopada (godz. 18.00): *Garbarnia „G. Weigle i synowie” i inne garbarnie warszawskie* z cyklu *Wielkie rody przemysłowej Warszawy*. Opowieść o warszawskiej garbarni „G. Weigle i synowie” założonej przez przybyłego z Wirtembergii Gottloba Luisa Weigle w 1878 roku. Do I wojny garbarnia realizowała duże zamówienia dla armii carskiej. Po zniszczeniach wojennych została odbudowana i do II wojny produkowała wyroby skórzanego najwyższej jakości, cenione w kraju i za granicą (medale na wystawach krajowych i zagranicznych). Znacjonalizowana w 1950 roku i przyporządkowana skórzanyemu zakładom „Syrena”, dziś już nie istnieje. Podczas spotkania rozmawiano także o innych warszawskich garbarniach — firmach „Temler i Szwede” oraz „Bracia Pfeiffer, Szlenkier i Temler”.
 34. 1 grudnia (godz. 18.00): *Ulica Miła* w cyklu Jacka Leociaka *Spojrzenia na warszawskie getto*. Ulica Miła ma swoją literacką legendę. Przed wojną pisał o niej Władysław Broniewski, w czasie wojny jej tragiczne losy opiewał w *Pieśni o zamordowanym narodzie żydowskim* Icchak Kacnelson. Miła 18 — bunkier, gdzie schroniła się komenda Żydowskiej Organizacji Bojowej i gdzie bojowcy popełnili zbiorowe samobójstwo — to niewątpliwie jeden z najsłynniejszych na świecie adresów warszawskich. Ale ulica Miła kryje wiele innych tajemnic i nieznanych dotąd ludzkich losów.
 35. 6 grudnia (godz. 14.30–18.30): *W poszukiwaniu Świętego Mikołaja* — Mikołajki w DSH. Zorganizowane wspólnie z Fundacją Mama popołudnie zabaw, wykładów i warsztatów dla dzieci.
 36. 13 grudnia (godz. 11.00–17.00): *Stan nasłuchu*, instalacja przestrzenna w rocznicę ogłoszenia stanu wojennego. Sale DSH wypełniły rozmowy między przebywającymi w terenie oficerami SB a centralą w Warszawie, Gdańsku i Krakowie, zarejestrowane z nasłuchu w okresie stanu wojennego.
 37. 15 grudnia (godz. 18.00): *Plagi komunizmu: 20 lat po...* Spotkanie wokół wystawy *Zdjęcia osobiste i zakazane. Życie codzienne w Rumunii w czasach Nicolae Ceausescu* w 20. rocznicę upadku komunizmu, w którym udział wzięli: poeta, eseista i dziennikarz Liviu Antonesei, pisarz i filozof Livius Ciocârliie, dziennikarz Bronisław Wildstein oraz publicysta i producent filmowy Witold Bereś. Moderował Michał Łuczewski.
 38. 18 grudnia (godz. 18.00): *Fabryka cukrów i czekolady „E. Wedel” SA* w cyklu *Wielkie rody przemysłowej Warszawy*. W 1851 roku Karol Ernest Wedel, cukiernik z Berlina, założył Parową Fabrykę Czekolady p.f. „C. E. Wedel” przy ul. Miodowej. Jego syn, Emil Albert Wedel, przeniósł zakład na ul. Szpitalną 4/6/8 i rozbudował go. Tu powstała elegancka kamienica, w której ulokowano istniejący do dziś sklep firmowy. W 1927 dr Jan Wedel rozpoczął na Pradze budowę nowoczesnej fabryki, która działa do dziś. Przed wojną firma dysponowała wieloma punktami sprzedaży na terenie całego kraju, wyroby opatrzone znakiem „E. Wedel” można było nabyć w Paryżu, Londynie i Nowym Jorku. Wieczór poprowadził Tadeusz W. Świątek.

W 2009 roku zostaliśmy zaproszeni przez Muzeum Sztuki Nowoczesnej do współpracy przy projekcie światowej sławy artystki **Sanji Iveković** *Monument to Solidarity's Disappearing Women* (Pomnik Znikających Kobiet Solidarności). Miałby on postać witryny w publicznej przestrzeni w centrum Warszawy. W witrynie eksponowane byłyby 1000 fotografii kobiet działających w „Solidarności”, dziś nieznanymi opinii publicznej. Zawartość witryny mogłaby być stale wzbogacana o kolejne postaci i materiały. W ten sposób powstałby „pomnik w procesie”, będący punktem wyjścia dla publicznej debaty na ten wciąż aktualny i istotny temat. W 2009 roku realizowana była pierwsza dokumentacyjna część projektu.

KSIĘGARNIA XX WIEKU I SPOTKANIA Z KSIĄŻKĄ

DSH prowadzi **Księgarnię XX wieku**, oferującą po możliwie najniższych cenach szeroki wybór publikacji dotyczących historii Polski i Europy Wschodniej. Księgarnia proponuje stale kilkaset tytułów w kilku sekcjach tematycznych oraz w dziale taniej książki. Współpracujemy z dużymi wydawnictwami historycznymi (Oficyna Wydawnicza RYTM, IPN, Bellona, Neriton, Arcana itd.) oraz mniejszymi, lokalnymi oficynami, których publikacje są niedostępne w innych warszawskich księgarniach (m.in. Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego, Muzeum Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego). W sprzedaży znajdują się także albumy, pocztówki, reprinty map historycznych oraz filmy dokumentalne i prezentacje multimedialne. Odwiedzający księgarnię mogą skorzystać z małej czytelnicy, bez konieczności zakupu. Oferujemy także duży wybór publikacji związanych z dawnymi Kresami Rzeczypospolitej.

Księgarnia jest zarazem organizatorem spotkań z książką historyczną. Poniżej przedstawiamy promocje wydawnicze, które odbyły się w 2009 roku:

1. **Kazimierz Moczarski. Biografia**, 3 lutego (godz. 18.00): spotkanie promujące książkę Anny Machcewicz z udziałem autorki, Elżbiety Moczarskiej i Andrzeja Friszkego. Spotkanie poprowadził Roman Kurkiewicz. Książkę wydał ZNAK.
2. **W obiektywie wroga. Niemieccy fotoreporterzy w okupowanej Warszawie 1939–1945**, 19 lutego (godz. 18.00): promocja albumu powystawowego ze zdjęciami fotoreporterów Kompanii Propagandowych Wehrmachtu i SS wydanego przez DSH przy współudziale Oficyny Wydawniczej RYTM. W spotkaniu udział wzięli autorzy albumu: prof. Eugeniusz Cezary Król i Danuta Jackiewicz. Dyskusję prowadził prof. Dariusz Stola.
3. **Drohobycz Feliksa Lachowicza** oraz **Kresy w sztuce polskiej**, 25 lutego (godz. 18.00): patrz str. 37.
4. **Dziela zebrane Janusza Korczaka. Pisma rozproszone. Listy (1913-39) T.14**, 4 marca (godz. 18.00): promocja najnowszego tomu z wyborem listów Janusza Korczaka zorganizowana przez Korczakianum — Oddział Muzeum Historycznego m.st. Warszawy, Instytut Badań Literackich PAN i Dom Spotkań z Historią. Gośćmi byli Hanna Kirchner, Bożena Wojnowska oraz Piotr Matywiecki. Spotkanie prowadziła Marta Ciesielska.
5. **Etyka a historia. Wykłady ks. Józefa Tischnera**, 17 marca (godz. 18.00): spotkanie promujące II tom *Dzieł Zebranych* ks. Józefa Tischnera, zawierający wykłady wygłoszone na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie w latach 1981–83. W spotkaniu uczestniczyli red. Wojciech Bonowicz — autor biografii Józefa Tischnera oraz prof. Zbigniew Stawrowski — dyrektor Instytutu Myśli Józefa Tischnera, współorganizator spotkania.
6. **Stefan Mossor (1896–1957). Biografia wojskowa**, 25 marca (godz. 18.00): promocja książki dr. Jarosława Pałki wydanej przez Oficynę Wydawniczą RYTM. Obok autora w spotkaniu udział wzięli prof. Andrzej Paczkowski.
7. **Zarys Dziejów Wileńskiej Chorągwi Harcerzy. Czarna trzynastka**, 27 marca (godz. 18.00): patrz str. 37.
8. **Archiwum Ringelbluma. Dzień po dniu Zagłady**, 21 kwietnia (godz. 18.00): spotkanie poświęcone książce pod redakcją Marty Markowskiej, prezentującej wybór najcenniejszych dokumentów Żydowskiego Instytutu Historycznego. W dyskusji udział wzięli Eleonora Bergman, dyrektor Żydowskiego Instytutu Historycznego, Zbigniew Gluza, prezes Ośrodka KARTA oraz dr Jacek Leociak. Spotkanie poprowadził redaktor Tomasz Terlikowski. Książkę wydał Ośrodek KARTA wraz z Domem Spotkań z Historią oraz Żydowskim Instytutem Historycznym.
9. **Kiermasz Książki Historycznej**. W maju Dom Spotkań z Historią zorganizował kiermasz książek z ofertą kilkuset tytułów dotyczących historii XX wieku. Wybrane pozycje książkowe można było kupić po 5 złotych, plakaty z wystaw i seansów filmowych w cenach od 50 groszy do złotówki oraz albumy w twardej oprawie w cenie 25 zł.
10. **UPA i AK. Konflikt w Zachodniej Ukrainie (1939–1945)**, 5 maja (godz. 18.00): promocja książki wydanej przez Związek Ukraińców w Polsce autorstwa ukraińskiego historyka Ihora Iljuszyna. Udział wzięli: dr

- Grzegorz Motyka, przedstawiciele środowiska 27. Wołyńskiej Dywizji Armii Krajowej, Związku Ukraińców w Polsce, a także autor. Spotkanie poprowadził Zbigniew Gluza, prezes Ośrodka KARTA.
11. **„Karta” nr 58**, 14 maja (godz. 18.00): w dyskusji nad najnowszym, 58. numerem „Karty”, wzięli udział: prof. Zdzisław Najder, opozycjonista w PRL, były dyrektor polskiej sekcji Radia Wolna Europa, Jolanta Krysowata, reżyser filmu dokumentalnego *Nigdy nie wrócisz do domu* i Zbigniew Gluza, redaktor naczelny kwartalnika „Karta”.
 12. **Upadek Peerełu. 1986–1989**, 29 maja (godz. 15.00): konferencja prasowa poświęcona albumowi *Upadek Peerełu. 1986–1989*. Gośćmi specjalnymi byli premier Tadeusz Mazowiecki i prof. Jerzy Kochanowski. Album wydany został przez Ośrodek KARTA, Dom Spotkań z Historią oraz Agorę S.A.
 13. **Ideologia i konserwacja. Architektura zabytkowa w Polsce w czasach socrealizmu oraz Poststalinowski karnawał radości**, 16 czerwca (godz. 18.00). Spotkanie promocyjne poświęcone dwóm publikacjom Wydawnictwa TRIO. Autor pierwszej z nich — Piotr Majewski oraz drugiej — Andrzej Krzywicki rozmawiali na temat wpływu polityki i ideologii na plany odbudowy Warszawy po wojnie. Gośćmi spotkania byli również dr inż. Marek Barański z Polskich Pracowni Konserwacji Zabytków, Tomasz Markiewicz — varsavianista i prof. Andrzej Tomaszewski.
 14. **Kapliczki Warszawskie**, 26 czerwca (godz. 18.00): Anna Beata Bohdziewicz, fotograf i Magdalena Stopa, dziennikarka, były gośćmi spotkania promującego ich autorski album, którego wydawcą jest Dom Spotkań z Historią.
 15. **Gułag w oczach Zachodu**, 7 lipca (godz. 18.00) dyskusja wokół książki prof. Dariusza Tołczyka. Organizatorzy: Dom Spotkań z Historią, Instytut Myśli Józefa Tischnera. Dyskusja o postawach wpływowych myślicieli, artystów, polityków i przedsiębiorców z Zachodu wobec informacji z Rosji Sowieckiej o systemie pracy niewolniczej (Gułag). Gościem spotkania był prof. Dariusz Tołczyk, autor książki opartej na nieznanych dotąd źródłach *Gułag w oczach Zachodu*. Spotkanie poprowadzili red. Bronisław Wildstein oraz prof. Zbigniew Stawrowski.
 16. **Karta nr 59**, 12 sierpnia (godz. 18.00). W dyskusji o 59. numerze kwartalnika wzięli udział: prof. Wojciech Materski z Instytutu Studiów Politycznych PAN oraz prof. Andrzej Garlicki z Instytutu Historycznego UW. Prowadzenie — Zbigniew Gluza, redaktor naczelny „Karty”.
 17. **Niepodległość socjalisty** Adama Uziembły, 26 sierpnia (godz. 18.00). W dyskusji pod hasłem *Kiedy socjaliści byli za niepodległością* udział wzięli: prof. Andrzej Friszke, Sławomir Sierakowski i Aniela Uziembło, córka autora.
 18. **Rumuński azyl. Losy Polaków 1939–1945**, 18 września (godz. 18.00). Promocja albumu Ośrodka KARTA i DSH poświęconego sytuacji polskich uchodźców w Rumunii w czasie II wojny światowej.
 19. **Karta nr 60**, 3 listopada (godz. 18.00). W rozmowie o kolejnym numerze kwartalnika wzięli udział: Wiesława Grochola — autorka tekstu *Moc Zbrozsy Dużej* w „Karcie” 60 i wydanego w podziemiu reportażu o Zbrozsy Dużej, ks. Czesław Sadłowski — dawny proboszcz parafii w Zbrozsy Dużej, w latach 70. i 80. działacz opozycyjny (Komitet Samoobrony Chłopskiej Ziemi Grójeckiej), Zbigniew Gluza — redaktor naczelny kwartalnika *Karta*.
 20. **Rok 1956 w Polsce i jego rezonans w Europie**, 6 listopada (godz. 18.00). Spotkanie promocyjne książki pod redakcją Eugeniusza Cezarego Króla i Joanny Szymoniczek, w której znani historycy i politolodzy z Czech, Niemiec, Polski, Rosji i Węgier analizują wydarzenia 1956 roku w Polsce oraz ich rezonans w krajach europejskich. Książkę zaprezentował prof. dr hab. Andrzej Friszke.
 21. **Warszawa nieodbudowana. Królestwo Polskie w latach 1815–1840**, 12 listopada (godz. 18.00). Spotkanie poświęcone najnowszemu tomowi serii *Warszawa nieodbudowana*, której autorem jest Jerzy S. Majewski. Książka ma formę gawędy o Warszawie — mieście, którego już nie ma. Spotkanie z udziałem autora poprowadził Jerzy Kisielewski.

PUBLIKACJE

W 2009 roku Dom Spotkań z Historią był także aktywny jako wydawca i współwydawca publikacji dotyczących XX wieku. Poniżej przedstawiamy najważniejsze pozycje.

I. Katalogi albumowe do wystaw czasowych

- **Miasto na szklanych negatywach. Warszawa 1916 w fotografiach Willy’ego Römera**, 20 stron barwnych formatu 22 x 24 cm, nakład: 3000 egz., Dom Spotkań z Historią, Warszawa 2009.
- **Warszawa z wysoka. Niemieckie zdjęcia lotnicze 1940–45 z National Archives w College Park**, 16 stron barwnych formatu 22 x 24 cm, nakład: 1000 egz., Dom Spotkań z Historią, Warszawa 2009.
- **Schyłek Peerełu. Lata 80. w zdjęciach z agencji FORUM**, 36 stron barwnych formatu 17,6 cm x 25 cm, nakład: 2000 egz., Dom Spotkań z Historią, Warszawa 2009.

II. Książki i Karta

- Album *W obiektywie wroga. Niemieccy fotoreporterzy w okupowanej Warszawie (1939–1945)* autorstwa Danuty Jackiewicz i Eugeniusza Cezarego Króla, prezentujący 350 zdjęć wykonanych w Warszawie w latach 1939–45 przez Kompanie Propagandowe Wehrmachtu i Waffen-SS. Większość materiału złożyła się na wystawę w DSH pod tym samym tytułem (jesień 2008). Fotografie pochodzą ze zbiorów Archiwum Fotograficznego Pruskiego Dziedzictwa Kulturowego w Berlinie oraz Archiwum Federalnego w Koblencji. Monumentalna publikacja składa się z dwóch części. Pierwsza zawiera teksty autorów i ekspertów; druga prezentuje zdjęcia oraz kontekstowe materiały źródłowe w rozdziałach poświęconych: kampanii wrześniowej i zniszczeniom Warszawy, represjom wobec ludności polskiej i żydowskiej, życiu codziennemu w okupowanym mieście — po stronie „aryjskiej” i w getcie. Nakład: 2000 egz., 408 stron w twardej oprawie, Dom Spotkań z Historią i Oficyna Wydawnicza RYTM, Warszawa 2009.
- Album *Kapliczki warszawskie* autorstwa Anny Beaty Bohdziewicz i Magdaleny Stopy, poświęcony warszawskim kapliczkom podwórkowym, które powstały podczas okupacji niemieckiej oraz Powstania Warszawskiego. Zdjęciom towarzyszą fragmenty wspomnień mieszkańców kamienic z kapliczkami, zebrane przez Magdalенę Stopę. Nakład 2000 egz., 240 stron w oprawie szyto-klejonej, Dom Spotkań z Historią, Warszawa 2009. Album *The Shrines of Warsaw* — angielska wersja albumu w nakładzie: 500 egz., 240 strony w oprawie szyto-klejonej, Dom Spotkań z Historią, Warszawa 2009.
- **Adam Uziembło, *Niepodległość socjalisty*** — kolejny tom w serii *Świadectwa*. Wspomnienia działacza PPS, publicysty i krytyka literackiego — obejmują obszerny wybór ze spuścizny autora: od 1900 roku po lata 40. XX wieku. Obecna edycja prezentuje całe życie autora i jest uzupełniona zdjęciami osobistymi, a także archiwalnymi fotografiami kontekstowymi opisywanych wydarzeń. Całość dopełnia obszerne posłowie córki autora, Anieli Uziembło. Nakład: 2000 egz., 324 strony w twardej oprawie, Ośrodek KARTA i Dom Spotkań z Historią.
- Album *Upadek Peerelu. 1986–89* — kolejna pozycja w serii albumowej Ośrodka KARTA i DSH, tym razem przygotowana na 20. rocznicę upadku komunizmu (wspólnie z Agorą SA.) — patrz: rozdział „4.VI. WYŁĄCZ SYSTEM”.
- Broszura *Rok 1989. Koniec systemu* — dynamiczny montaż świadectw testowych i materiałów ikonograficznych, prezentujący ostatnie miesiące komunizmu w Polsce oraz wybranych krajach bloku sowieckiego (także w wersji anglojęzycznej) — patrz: rozdział „4.VI. WYŁĄCZ SYSTEM”.
- Książka dla dzieci *Bardzo nowe szaty króla. Przygody Gapiszona inspirowane baśnią Andersena* z tekstem i rysunkami Bogdana Butenko — patrz: rozdział „4.VI. WYŁĄCZ SYSTEM”.
- Kalendarz na 2009 rok *Świat Kresów. Z kolekcji Tomasza Kuby Kozłowskiego*; nakład: 1000 egz., Dom Spotkań z Historią, Warszawa 2009.
- Album *Rok 1939. Rozbiór Polski* — patrz: rozdział „70. rocznica wybuchu II wojny światowej”. Nakład: 4000 egz., 196 stron w twardej oprawie, Ośrodek KARTA, Agora SA, Dom Spotkań z Historią, Warszawa 2009.
- Broszura *Wrzesień 1939. Rozbiór Polski* — patrz: rozdział „70. rocznica wybuchu II wojny światowej”. Nakład: 1500 egzemplarzy wersji polskojęzycznej oraz 500 egzemplarzy wersji anglojęzycznej, 64 strony w miękkiej oprawie, Ośrodek KARTA, Dom Spotkań z Historią, Warszawa 2009.
- Album *Rumuński Azyl. Losy Polaków 1939–45* pod redakcją Alicji Wancerz-Gluzy. Książka poświęcona losom polskich uchodźców — członków rządu II RP, wojskowych i cywili — którzy po wybuchu II wojny światowej znaleźli się w Rumunii. Publikacja

obejmuje okres od momentu przekroczenia rumuńskiej granicy nocą z 17 na 18 września 1939, poprzez obozy internowania, ucieczki na Zachód lub próby normalnego życia wśród Rumunów, aż po repatriację do Polski. Na opowieść o tym mało znanym fragmencie historii składa się około 200 tekstów wspomnieniowych uzupełnionych fotografiami. Nakład: 2000 egz., 204 strony w twardej oprawie, Ośrodek KARTA, Dom Spotkań z Historią, Warszawa 2009.

- Broszura *Od Kreuz do Krzyża: losy niemieckich i polskich mieszkańców miasta w XX wieku* pod redakcją Anny Wylęgały. Pierwszy zeszyt w serii „Z Archiwum Historii Mówionej”. Krzyż (dawniej Kreuz) powstał w XIX wieku jako osada niemiecka. W wyniku ustaleń Traktatu Wersalskiego znalazł się na terenie Niemiec, pod samą granicą z Polską. Po wybuchu wojny pojawili się w miejscowości polscy robotnicy przymusowi. W 1945 roku, gdy do miasta zbliżała się Armia Czerwona większość niemieckich mieszkańców zdecydowała się na ucieczkę. Miejscowość w dużej mierze zasiedlili polscy repatrianci ze Wschodu. Broszura przedstawia skomplikowaną historię miasta widzianą oczami świadków – Polaków i Niemców, dawnych i obecnych mieszkańców. Nakład: 1000 egz., 56 strony w miękkiej oprawie, Dom Spotkań z Historią, Ośrodek KARTA, Warszawa 2009.
- Album *Teatr Ósmego Dnia* pod redakcją Pauliny Skorupskiej. Publikacja to pierwszy całościowy zapisów 45-letniej historii najwybitniejszego teatru alternatywnego Polski powojennej. Książkę otwiera zapis ostatniego, premierowego przedstawienia, od tego momentu czytelnik cofa się w czasie, by zobaczyć wcześniejsze kreacje artystów. Zdjęcia i teksty zawarte w albumie przywołują obrazy i słowa, które zapadały w pamięć widzowi i wpływały na tożsamość coraz bardziej zbuntowanego pokolenia. Nakład: 4000 egz., 248 stron w twardej oprawie, Agora SA, Ośrodek KARTA, Dom Spotkań z Historią, Warszawa 2009.
- Książka *Ocaleni z Mauthausen. Relacje polskich więźniów obozów nazistowskich systemu Mauthausen-Gusen* pod redakcją Katarzyny Madoń-Mitzner. Pierwsza pozycja książkowa w nowej serii „Historia Mówiona”. W książce wykorzystano relacje biograficzne zebrane przez KARTE w ramach międzynarodowego projektu Mauthausen Survivors Documentations Project. Publikacja jest montażem ułożonych tematycznie fragmentów relacji ponad 100 byłych więźniów. W książce oddano głos wyłącznie świadkom — oprócz wstępu nie ma tutaj zewnętrznej narracji. Nakład: 2000 egz., 384 strony w twardej oprawie, Dom Spotkań z Historią, Ośrodek KARTA, Warszawa 2009.
- W 2009 roku Ośrodek KARTA wydał 58., 59. i 60. numer **kwartalnika Karta** ze stałą rubryką Domu Spotkań z Historią. W numerze 58. znalazł się m.in. wybór zdjęć z wystawy DSH *Miasto na szklanych negatywach. Warszawa 1916 w zdjęciach Willy’ego Römera*. W numerze 59. opublikowaliśmy reportaż z akcji „4.VI. Wyłącz system” — stołecznych obchodów 20. rocznicy wyborów 4 czerwca 1989 pod patronatem pani prezydent Warszawy, Hanny Gronkiewicz-Waltz, koordynowanych przez DSH. 60. numer kwartalnika zawierał tekst poświęcony konferencji w DSH *Od Ormian po Ruandę. Porównawcze studia nad ludobójstwami*. *Karta* jest intensywnie wykorzystywana w bieżących działaniach edukacyjnych DSH.

III. Nagrody:

Album *Kapliczki warszawskie* Anny Beaty Bohdziewicz i Magdaleny Stopy wydany przez DSH oraz album *W obiektywie wroga* Danuty Jackiewicz i Eugeniusza Cezarego Króla (wydany we współpracy z Oficyną Wydawniczą RYTM) w drugim półroczu 2009 roku zdobyły Dyplomy Honorowe Towarzystwa Miłośników Historii za najlepsze warsawiana roku 2008/2009.

IV. W przygotowaniu:

- Książka *Polacy — Żydzi: miłość i nienawiść* (styczeń 2010). Kierownictwo naukowe — Maria Janion, koncepcja, wybór tekstów i redakcja — Agnieszka Zawadowska, Monika Rudaś-Grodzka. Publikacja wydawana przez Fundację Odnawiania Znaczeń i Dom Spotkań

z Historią, powstała we współpracy z Instytutem Badań Literackich, Żydowskim Instytutem Historycznym im. Emanuela Ringelbluma oraz Fundacją Shalom Gołdy Tencer-Szurmiej. Książka zainspirowana konferencją *Żydowski Marzec 1968–2008* współorganizowaną przez DSH w 40. rocznicę wydarzeń marcowych, zawiera rozszerzone teksty wygłoszone przez uczestników konferencji oraz oryginalną ikonografię.

- Album *Miasto na szklanych negatywach. Warszawa 1916 w fotografiach Willy'ego Römera* (luty 2010). W albumie prezentujemy materiały ekspozycji w DSH (2009) — nieznanne zdjęcia stolicy z czasów I wojny światowej. Fotografie wykonał słynny, niemiecki fotoreporter Willy Römer, który trafił do Warszawy w 1916 roku jako żołnierz armii niemieckiej. Artysta wszystkie zdjęcia wykonał prywatnie. Na zdjęciach uwiecznił warszawską ulicę i życie biedoty miejskiej oraz znane gmachy (m.in. Zamek, Ratusz, Teatr Wielki), które symbolicznie ukazują, jak Warszawa zaczyna odzyskiwać stołeczne znaczenie. Zdjęcia uzupełnione są o cytaty z ówczesnej prasy, obwieszczenia miejskie i inne dokumenty oraz wspomnienia świadków. W publikacji wykorzystano fotografie prezentowane na wystawie pod tym samym tytułem.
- Druga broszura w serii „Z Archiwum Historii Mówionej” — *Warszawa po wojnie* (maj 2010).
- Broszura *Rzeczpospolita samorządna* (maj 2010). Publikacja przygotowywana z okazji 20-lecia samorządu terytorialnego.
- Album *Druga do „Solidarności”. Lata 1975–80* (czerwiec 2010). Kolejna publikacja w serii albumów historycznych w koprodukcji z Ośrodkiem KARTA, tym razem przygotowywana z myślą o obchodach 30. rocznicy powstania „Solidarności”. Dynamiczny montaż świadectw składa się na portret polskiego społeczeństwa w drugiej połowie lat 70. na tle powstających struktur opozycji demokratycznej.
- Album *Kamienice Warszawskie* (wrzesień 2010). Album z fotografiami słynnych kamienic warszawskich autorstwa Jana Brykczyńskiego oraz tekstami Magdaleny Stopy, historyka sztuki i dziennikarki, współautorki albumu *Kapliczki Warszawskie*.
- Broszura *Opowieści z Kresów* (wrzesień 2010) autorstwa Tomasza Kuby Kozłowskiego, autora scenariusza i prowadzącego cykl spotkań „Opowieści z Kresów”.
- Książka *Spojrzenia na warszawskie getto* (październik 2010) autorstwa Jacka Leociaka z Instytutu Badań Literackich PAN. Publikacja na podstawie cieszących się dużym zainteresowaniem spotkań w DSH *Spojrzenia na warszawskie getto*.
- Broszura w serii „Z Archiwum Historii Mówionej” — *Kobiety wobec totalitaryzmu* (październik 2010).
- Album *Świat Kresów* (październik 2010) autorstwa Tomasza Kuby Kozłowskiego, autora scenariusza i prowadzącego cykl spotkań „Opowieści z Kresów”.

Dyrektor Domu Spotkań z Historią

Piotr Jakubowski

W załączeniu:

Publikacje, druki ulotne, zaproszenia oraz dokumentacja fotograficzna i wycinki prasowe, dotyczące działalności DSH w 2009 roku.